

MATEONĒAN 'A UPI BANA

I. USAI CA JESUS XUX 'IACĒXA QUIXUN ŅUIA BANA (1-2)

Jesusan 'unánpapan rara 'iá
(Lc. 3.23-38)

1 ¹Jesucristo ax Davitan rëbúnqui 'aish ca Abrahamnën rëbúnquiribi 'iacëxa. Jesucristonën raracama ca ënë unicama 'iacëxa: ²Abraham ax ca Isaacnën papa 'iacëxa. Isaac ax ca Jacobnën papa 'iacëxa. Jacob ax ca Judá 'imainun aín xucéantun papa 'iacëxa. ³Judá ax ca Fares 'imainun Zara aín papa 'iacëxa, Tamar atun tita 'imainun. Fares ax ca Esromnën papa 'iacëxa. Esrom ax ca Aramnën papa 'iacëxa. ⁴Aram ax ca Aminadabnën papa 'iacëxa. Aminadab ax ca Naasonën papa 'iacëxa. Naasón ax ca Salmonën papa 'iacëxa. ⁵Salmón ax ca Booznën papa 'iacëxa, Rahab aín tita 'imainun. Booz ax ca Obednën papa 'iacëxa, Rut aín tita 'imainun. Obed ax ca Isaínën papa 'iacëxa. ⁶Isaí ax ca David, axa 'apu 'icë, aín papa 'iacëxa. David ax ca Salomonën papa 'iacëxa, aín titax ca Uríasnëan casunan xanu 'iacëxa. ⁷Salomón ax ca Roboamnën papa 'iacëxa. Roboam ax ca Abíasnën papa 'iacëxa. Abías ax ca Asan papa 'iacëxa. ⁸Asa ax ca Josafatnën papa 'iacëxa. Josafat ax ca Joramnën papa 'iacëxa. Joram ax ca Uzíasnën papa 'iacëxa.

⁹Uzías ax ca Jotamnën papa 'iacëxa. Jotam ax ca Acaznën papa 'iacëxa. Acaz ax ca Ezequíasnën papa 'iacëxa. ¹⁰Ezequías ax ca Manasésnën papa 'iacëxa. Manasés ax ca Amonën papa 'iacëxa. Amón ax ca Josíasnën papa 'iacëxa. ¹¹Babilonia cacë nëtënu judíos unicama bëtsi non buánti 'urama 'ain ca Josíasnën Jeconías 'imainun aín xucécama bëchiacëxa.

¹²Babilonia nëtënu xun ca Jeconíasnën Salatiel bëchiacëxa. Salatiel ax ca Zorobabelnën papa 'iacëxa. ¹³Zorobabel ax ca Abiudnën papa 'iacëxa. Abiud ax ca Eliaquimnën papa 'iacëxa. Eliaquim ax ca Azornën papa 'iacëxa. ¹⁴Azor ax ca Sadocnën papa 'iacëxa. Sadoc ax ca Aquimnën papa 'iacëxa. Aquim ax ca Eliudnën papa 'iacëxa. ¹⁵Eliud ax ca Eleazarnën papa 'iacëxa. Eleazar ax ca Matanën papa 'iacëxa. Matán ax ca Jacobnën papa 'iacëxa. ¹⁶Jacob ax ca Josénën papa 'iacëxa. José ax ca María an Jesús, Cristo cacë, a tuua, aín bënë 'iacëxa.

¹⁷Abraham ax ca judíos unibunën rara 'iacëxa. An bëchicëxun aín bëchicënën canitancëxun bëchicapëxun aín bëchicë nënribi canitancëxun bëchicapëx anuax cuanx Davidnu sënën ca Davitan chaitiocëcama catorce 'iacëxa. David an bëchicëxun aín bëchicënën canitancë xun bëchicapëxun aín bëchicënënribi canitancëxun bëchicapëx anuax cuanx anun Babilonia cacë nëtënu judíos

unicama buan nètë anúan Jeconías bacéan, a nètë sënën ca Jeconíasnën chaitiocécama catorce 'iacéxa. Jeconías an bëchpacëxun aín bëchicënën canitancëxun bëchpacëxun aín bëchicë nënribi canitancëxun bëchpacëx anuax cuanx anúan Cristo bacéncë nètë sënën ca aín chaitiocécama catorce 'iacéxa.

Jesucristo bacéan

(Lc. 2.1-7)

¹⁸Ënë menua Jesucristo uti ca ësai 'iacéxa: María ax ca Josénën binuxun 'unánti ocë xanu 'iacéxa. Josébë biranancëma pan 'aish ca Nucën Papa Diosan Bëru Nünshin Upitan sinanënshi 'imicëx tuñu 'iacéxa. ¹⁹José ax ca upí uni 'iacéxa. Usa 'ixun ca unínma chaniöia quixun unin 'unánunma María ënti sináncëxa. ²⁰Usoquin sinántancëx 'uxun ca Josénën namáquin Nucën 'Ibu Diosan xucë aín ángel achúshi isacéxa. Iscëxun ca cacéxa: —José, Davitan rëbúnqui, cana mi cain. Maríanën tuá ax ca Nucën Papa Diosan Bëru Nünshin Upitan 'imicëxë shia 'icë 'icën. Usa 'ain camina timaquinma min xanu 'inun María biti 'ain. ²¹Ax ca tuá achúshi bacénti 'icën. Bacënia camina min a tuá Jesús caquin anëti 'ain. Aínshi ca uni aín 'ucha tërénquin Nucën Papa Diosan iscéxa upí 'inun iémiti 'icën. Usa 'ain camina a tuá Jesús caquin anëti 'ain.

²²An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían cuënëosabi oquin ca ángelnën José usaquin cacéxa. A bana ca ësai quia:

²³Xanu achúshi unibë 'icëma pain 'aish ca tuñu 'itancëx bacénti 'icën. Aín tuá ax ca Emanuel caquin anëcë 'iti 'icën.

Emanuel quicë ax ca “Nucën Papa Dios ca nubë 'icë” qui quicë 'icen.

²⁴Usa 'ain ca namámiqian Nucën 'Ibu Diosan ángelnën cacësabi oquin Josénën

María aín xanu 'inun biacéxa. ²⁵Biaxhi ca abë 'iáma pan 'icën, aín rëcuën tuá bac'ëncë cuni ca Josénën aín xanu 'inun María biacéxa. A bac'ëncë tuá a ca Josénën Jesús caquin anëcëxa.

An ñu 'unáncë unicaman Jesús rabia

2¹Herodes axa Judea cacë menu 'icë unicaman 'apu 'aish Jerusalénu 'ain ca a menu 'icë ëma, Belén cacë, anuax Jesús bacéancëxa. Belénuaxa Jesús bacéan ca aucüaxa bari urucë anuax an ñu 'unáncë unicama, Belén 'urama 'icë Jerusalén ëmanu cuancëxa. ²Cuani bëbaquin ca ñucácëxa:

—¿Uinu cara axa judíos unibunën 'apu 'inun bërí bacéncë a 'ic? Aucüaxa bari urucë anuxun cananuna anun a 'unánti 'ispa isbëtsian. A isbëtsini cananuna 'unánbëtsini a rabi ain.

³Usaía quia a bana cuati ca Herodes 'imainun Jerusalénu 'icë unicama masá nuituti, uisa cara ënë ñu 'iti 'icë quiax sináncasmacëxa. ⁴Sináncasmaquin ca Herodesnën camabi judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuënëo bana judíos unicama 'unánmicë unicamaribi camicëx ricuatsianxa timëtia ñucácëxa, uinuax caraisa Cristo axa utia judíos unibunën caíncë, ax bacénti 'icë quixun. ⁵Ñucácëxun ca cacéxa:

—Belén cacë ëma, Judea menu 'icë, anuax ca bacénti 'icën. An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin ca Belén ñuiquin ësöquin cuënëocëxa:

⁶Belén, Judá menu 'icë ëma, anu 'icë uni achúshi ax 'apu 'ixun ca 'ën unibu, Israelnën rëbúnquicama, a bërúanquin 'aquinuxun 'aia. Usa 'ain ca Belén ax bëtsi ëmacama-sama 'icën.

⁷Quia cuatancëxun ca Herodesnën an ñu mëxuncë unicama —uni itsin isnunma camina unëxun an ñu 'unáncë

unicama 'ë bëxúnti 'ai —quixun cacëxa. Usoquian camicëx ucë ca ñucácëxa, añu nëtën caraisa 'ispa isaxa quixun.

⁸Usoquin ñucátancëxun ca Herodesnën an ñu 'unáncë unicama Belénu cuanun xuacëxa. Xuquin ca ësaquin cacëxa:

—Anu cuanxun uinu cara a tuá 'icë quixun istancëxun camina 'ënribi a rabi cuanun 'ë cai uti 'ai —quixun.

⁹Usoquian Herodesnën cacëx ca a tuá bari cuancëxa. Cuancëbë ca aucüaxa bari urucë anuxuan atun iscë 'ispa ax anúan a unicamax cuanti anúnbi cuancëxa. Cuanx ca anu a tuá 'icë a manámibi a 'ispa niracëacëxa. ¹⁰A isi cuëenquiiani ca anúan a 'ispa cuancë anúnbi an ñu 'unáncë unicama cuancëxa. ¹¹Cuanx a manámia 'ispa niracëcë xubu anu atsínxun ca anua a tuá Jesús aín tita Mariábë 'icë mëracëxa. Mërai rantin puruni tsóbuquin ca Jesús rabiácëxa. Rabiquin ca atun bunánti bacáxun anua buáncë curi 'imainun tsépasa ñu 'aíshbi nëëncëx sanuira a 'imainun i baca sanuira acama 'ináncëxa. ¹²Usoquian 'ináncë ca namámiquin Nucën Papa Diosan anua Herodes 'icë anun cuanxma 'inun cacëx bai itsin cuantancëx aín nëtënu bëbacëxa.

**Josénën aín titacëñun
Jesús Egíptonu buan**

¹³An ñu 'unáncë unicamaxa aín menu cuantëcëan ca Nucën 'Ibu Diosan ángelnë José namámiquin cacëxa:

—Herodesnën ca a tuá 'aminuxun barimínuxun 'aia. Usa 'ain camina niruquianquin aín titacëñun a tuá bibiani Egípto menu cuanti 'ain. Cuantancëx camina 'ën mi cacëxmi utëcëñun anu 'iti 'ain.

¹⁴Usoquian ángelnën cacëx niruquin aín titacëñun a tuá bibiani ca José imé Egípto menu cuancëxa. ¹⁵Anu ca

Herodes pan bamatamainun 'iacëxa. Nucën 'Ibu Diosan 'amicëxuan aín unin cuënéosabi oi ca Egípto menu 'iacëxa. A banax ca ëesai quia: “Egíptonua cana 'ën Bëchicë bëan”.

Tuácama rëñun quixun Herodesnën ca

¹⁶Usa 'ain ca —an ñu 'unáncë unicaman ca 'ë paránxa —quix Herodes 'aisamairai nishacëxa. Nishquin ca an ñu 'unáncë unin ñuicë bana sinánquin Jesús isa rabé baritia aín bacëncë 'icë quixun sináncëxa.

Sinánxun ca aín uni xuacëxa, camabi Belénu 'icë rabé baritiañu bëbu tuácama 'anan rabé baritiañuma bëbu tuácama-ribi 'abianxun a 'urama 'icë ëmacama-nuaribi bariquin cëñunun quixun.

¹⁷Usaquin 'acëbë ca Jeremíasnën cuënéo bana quiásabi oi 'iacëxa. A banax ca ëesai quia:

¹⁸Ramá cacë ëmanuxun ca rarumatía inia cuacaxna. Ax ca Jacob 'imainun aín xanu Raquelnën rëbúnqui a xanucamaxa aín tuacën rabanán incë 'iixa. Aín tuá 'aíma cupí a sinani upí 'iisama tani ca uínbi nëtémisamai iaxna.

¹⁹Usa 'ain ca Herodes bama 'ain Egíptonuxun namáquin Josénën Nucën 'Ibu Diosan ángel achúshi isacëxa.

²⁰Iscëxun ca amiribishi cacëxa:

—Niruquiani ca aín titacëñun a tuá bibiani amiribishi Israel nëtënu cuantëcëñun. An a tuá 'aisa tancë unicama ca bamaxa. Usa 'ain camina cuantëcëñu 'ain.

²¹Usoquian ángelnën cacëx ca José aín titacëñun a tuá bibiani Israel nëtënu cuantëcëancëxa. ²²Usa 'ain ca José cuantëcëñu 'aíshbi —Herodes axa bama 'ain ca aín bëchicë Arquelao, ax Judea menu 'apu 'icë —quixun ñuia cuax anu cuantëcëñu racuéacëxa. Racuéti ca

namáquin istancëx Judea me anu Arquelao 'icë anu cuaníma Galilea menu cuancëxa, aín namácësabi oi. ²³Galilea menu bëbatancëx ca Nazaret ëmanu tsoti cuancëxa, usai 'itioquian an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman ñuiasabi oi. A banax ca ësai quia, Jesús ca Nazaretnu 'icë uni 'icë quixun ca unin caia.

II. GALILEA MENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUAN (3-20)

Juanën anu uni 'icëma menuxun unicama bana ñuixuan

(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

3 ¹Jesús Nazaretnu 'ain ca Juan, an unicama nashimicë, ax Judea nëtënu 'aish anu uni 'icëma menu 'iacëxa. Anuxun ca an bana ñuia cuati cuania unicama bana ñuixuancëxa.

²Bana ñuixunquin ca cacëxa:

—Anun Nucën Papa Diosan abë upí 'inun mitsu ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icën. Usa 'ain ca Nucën Papa Diosmi sináncë 'aishmabi sinanati ami sinan.

³Juan ax ca a Isafásnën Nucën Papa Diosan sinánmicëxun ñuiá a 'icën. Èsai ca a bana quia:

Anu uni 'icëma menuxun munuma bana ñui ca a unix ësai quia:
Nucën 'Ibu ca aia, camina axa anun uti bai mënioquin racanati 'ain.

⁴Juan ax ca camello rani 'acë chupa pañuanan ñuina xacá 'acë anun tsitëcërë quicë 'iacëxa. Aín piti ca curuchinti 'imainun buna rëpa 'iacëxa. ⁵Usa 'ain ca Jerusalénu 'icë unicama Juanu riquiancëxa. Judea menu 'icë unicama 'imainun baca, Jordán cacë, a 'urama 'icë mecama anuaxribi ca 'aisamaira uni Juanën bana ñuixunia cuati cuancëxa.

⁶Cuanxúan atun 'uchacama chiquinatia

ca Juanën Jordán bacanuxun nashimiacëxa.

⁷Juanën bana ñuixunia cuati 'itsa uni ricuatsinmainun ca 'itsa fariseo uni 'imainun 'itsa saduceo uniribi an nashiminun quiax anu uacëxa. Aia isquin ca Juanën cacëxa:

—Mitsux 'atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsu rara 'iásaribiti runu, an uni picë, asa 'ain. ¿Usa 'icë cara anúan Nucën Papa Diosan 'aisama unicama atumi nishquin masóti nëtën masócé 'itin rabananmi sinananun quixun uin mitsu cax? ⁸Unían mitsu camina asérabi sinanacë 'ai quixun 'unánun camina ñu 'aisama 'ati ënquin upí ñuishi 'ati 'ain. ⁹—Nux Abrahamnën rëbúnqui 'aish cananuna Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ai —quixun sinánxunma ca 'acan. Asérabi cana mitsu cain, 'aisa tanquin ca Nucën Papa Diosan ënë maxáxbi bëtsi oquin Abrahamnën rëbúnqui 'imiti 'icën. ¹⁰Ca esa 'icën. A rëti aín manë ruë tuíanx a rapasu niracëquin ca an upí oquin tuacëma icama rëtançëxun xanania unin tsin nëënia. Usaribi oquin ca bënëñquinshi mitsúxmi sinanati ami sináncëma 'icë Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën. ¹¹Uníxa an ñu 'atima 'acëcama ëni sinanacë cupí cana 'ën a 'umpaxan nashimin. Usa 'aínbi ca 'ësamaira uni 'ë caxu aia. Axa upíira 'aish cushiira 'ain cana 'ëx asaribima 'aish ami rabini a 'urama 'itima 'ain. Usai 'iquin cana aín taxacabi a buánxuntima 'ain. Axira uquin ca uni aín Bëru Ñunshin Upínu 'inun 'imiti 'icën. 'Imiquin ca tsi rëquirucënën ñu 'acësoquin aín cushin aín nuitunua sináncë ñu 'atimacama a cëñuquin uni upí 'imiti 'icën. ¹²An ñu 'apacë unin 'acésaribi oquin ca 'ati 'icën. Èsa ca 'iti 'icën. Unin ca ñu bëru trigo 'apatia. 'Apátancëxun ca bimia bitsia. Bitancë

xun ca bucúnxun chacaia. Chacaquian tacaia ca aín xacá suñun amo putia. Pucëbë ca aín bëru ax tiquia. Usai 'ia bëruánxun bixun bucúntancëxun ca aín xacácama tsi rëquirucë bënántisamanën nëënia. Usaribi oquin ca axa uti an aín 'acë ñucama 'unánquin, upí unicama abëa 'iti bianan 'atimacama a atun ñu 'atima 'acë cupí bimi xacá nëënti pucësa 'imiti 'icën.

Juanën Jesús nashimia
(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

¹³Usa 'ain ca Galilea me anuax cuanx Jesús Judea nëtënu 'icë baca, Jordán cacë, anua Juan 'ain, anu cuancëxa, anuxuan Juanën nashiminun. ¹⁴Cuanxa bëbaiabi ca Juanën nashimisama tanquin Jesús cacëxa:

—¿Miinra 'ë nashimisa 'aishbi caina 'ën mi nashiminun quiax ain?

¹⁵Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Uisai cara Nucën Papa Dios quia, usai cananuna 'iti 'ain. Usa 'ain camina min 'ë bërí nashimiti 'ain.

Cacëxun ca Juanën —cana mi 'ati 'ain —quixun caxun Jesús nashimiacëxa.

¹⁶Usoquin Juanën nashimicëx ca Jesús bacanuax 'iruquiani cuancëxa. Cuanquinbi ca Jesusan naí panárabëcë bëtan isquin anuax numacuru tinax uáxa Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upí anu 'irua isacëxa. ¹⁷Usai 'icëbëtan ca Jesusan naínuaxa banaia cuacëxa, ësai qui: “Ènëx ca 'ëx amiira sináncë bacë bëchicë 'icën. Ami sinani cana chuámarua tani cuëënin”.

Ñunshin 'atimanën 'apúan
Jesús 'atima ñu 'amiti sinan
(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

4 ¹Nashimicë 'icë ca Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan Jesús anu uni 'icëma menu cuanti sinánmiacëxa, anuxun ca ñunshin 'atimanën

'apun ñu 'atima 'amicatsi quixun 'ati 'icë quixun 'unánquinbi.

²Anu 'ixun ca Jesús anu ñubi cuarenta imé 'imainun cuarenta nëtën piama 'icën. Ñu piima ca panancëxa.

³Panancë ca ñunshin 'atimanën 'apun anu uxun 'atima ñu 'amicatsi quixun ësakin cacëxa:

—Asérabi Diosan Bëchicë 'ixun ca ënë maxáxcama pán 'inun cat.

⁴Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Èsai ca Nucën Papa Diosan bana cuëneo quia: “Pán piishi ca uni tsótima 'icën. Uisai cara Nucën Papa Dios quia a bana 'airibi ca uni tsóti 'icën”.

⁵Uotancëxun ca ñunshin 'atimanën 'apun Jesús Jerusalén ëma upí anu buáncëxa. Buántancëxun ca anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín mascuan sënëncënu buánruacëxa.

⁶Buánrutancëxun ca cacëxa:

—Diosan bana cuëneo ca ësai quia:

An ca aín ángelcama mi bëruánmi. Bëruáncëxmi maxáxmi tachacaxma 'inun ca aín mëcënan biquin mi bacáruiti 'icën. Usa 'ain ca mix asérabi Diosan Bëchicë 'aish ënuax nuánquianx menu nipacëtan.

⁷Cacëxunbi ca Jesusan cacëxa:

—Èsairibi ca aín bana quia: “Nucën 'Ibu Diosan cara 'ë iëmiti 'icë iscatsi quixun camina a tantima 'ain”.

⁸Uotancëxun ca ñunshin 'atimanën 'apun amiribishi tantëcëncatsi quixun aín bashi chairucë manan Jesús buáncëxa. Buántancëxun ca anuxun camabi me 'imainun a menu 'icë ëmacamaxa cha 'aish upí 'icë ismiacëxa. ⁹Ismiquin ca cacëxa:

—Minmi 'ë rantin puruni tsóbuquin 'ë rabricëxun cana ënë mecama, camabi anu 'icë ñucamacëñunbi minan 'inun mi 'inánti 'ain.

¹⁰Usaquian cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apu, ënuax ca cuantan. Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ca ësai quia: “Min 'Ibu Diosëshi camina rabiti 'ain. Rabiquin camina ashi ax cuëñcësabi oquin ñu 'axunti 'ain”.

¹¹Usoquian cacëx ca ñunshin 'atimanën 'apu Jesús ëbiani cuancëxa. Cuancëbëtan ca Nucën Papa Diosan ángelcaman uxun Jesús 'aquiancëxa.

**Galilea nëtënuxuan 'atabaquin Jesúsán
bana ñuixuanan ñu 'a bana**
(*Mr. 1.14-15; Lc. 4.14-15*)

¹²Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicë, ami nishquin 'apun sipuacëxa. Juan sipuacë ñuicania cuabiani ca Jesús Judea nëtënuax Galilea nëtënu cuantëcëancëxa. ¹³Anu cuanx Nazaret ëmanu bëbatancëx ca a ëbiani Galilea cacë parúmpapa rapasu 'icë ëma, Capernaúm, anu 'i cuancëxa. A me anu Capernaúm 'icë ax ca Zabolón 'imainun Neftalí cacë me 'iacëxa. ¹⁴Anu ca Jesús 'iti 'icë quixun ca Nucën Papa Diosan 'amicëxun Isaíasnën cuëñëocëxa, ësáquin:

¹⁵Zabolón me 'imainun Neftalí me, a Jordán baca 'ucë manan 'icë, 'imainun anun parúmpapanu cuanti bai acamax ca Galilea me, anu judíosma unibu bucucë, anu 'icën. ¹⁶Anu 'icë unicamax ainanma 'ixun Nucën Papa Dios cuëñcësabi oquin 'ati 'unáncëma 'aishbi ca Cristo ucëbë an 'unánmicë 'iixa. Ainanma 'aish bamati 'aishbi ca Cristo ucëbë an 'unánmicëx xabánu 'icësa 'iixa.

¹⁷Bana ñuixuntabaquin ca Capernaúm ëmanu 'ixun Jesusan anu 'icë unicama ësáquin cacëxa:

—Anun Nucën Papa Diosan abë upí 'inun mitsu ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icën. Usa 'ain ca ami sináncë 'aishmabi sinanati ami sinan. Usaquian anuxun

bana ñuixunquin cacësabi oquin ca Jesusan 'itsa oquin a bana unicama ñuixuancëxa.

**An tsatsa bicë uni rabé 'imainun rabé
Jesusan abë cuanun ca**
(*Mr. 1.16-20; Lc. 5.1-11*)

¹⁸Parúmpapa Galilea cuëtani cuanquinbi ca Jesusan rabé uni mëracëxa. A uni rabëtax ca achúshi Simón 'icëbi Pedroribi cacë, a 'imainun aín xucén Andrés cacë 'iacëxa. A rabëtax an tsatsa bicë uni 'ixuan tsatsa ricania ca Jesusan mëracëxa. ¹⁹Mëraquin ca cacëxa:

—'Ën mi 'unánminun ca 'ebë cuani ut. An tsatsa bicë uni 'icëbi cana 'ëmi catamënunmi uni sinánminun mitsu 'imiti 'ain.

²⁰Usaquian Jesusan cacëxuinshi aín rica ëbiani ca abë cuancëxa.

²¹A uni rabé bibiani cuanquinbi ca Jesusan bëtsi uni rabëribi, Zebedeonën bëchicë, Jacobo 'imainun aín xucén Juan, an aín papa Zebedeobëtan nuntinun rica mëníoia mëracëxa. ²²Mëraquian cuënquin Jesusan abëa cuanun cacëxëshi ca nuntinubi aín papa ëbiani Jesúsbe cuancëxa.

**Galilea nëtënuxun Jesusan
bana 'itsa uni ñuixuan**
(*Lc. 6.17-19*)

²³Usa 'ain ca Jesusan Capernaúm anuax cuanxun Galilea mecamanuxun anua judíos unicama timéti xubucamanuxun bana ñuixuancëxa. —Nucën Papa Diosan ca ami catamëcë unicama abë 'inun ainan 'imiti 'icë —quixun caquin upí bana unicama ñuixuanan ca uni ñucëcama pëxcüacëxa. ²⁴Usoquian 'aia Jesús chaníoia cuaquin ca Siria nëtënu 'icë unicaman axa ñucëcama Jesusan pëxcunun quixun anu buáncancëxa. Bëtsi bëtsi ñucëcama 'imainun ñunshin

'atimanën 'ibuacë unicama 'imainun uni ñucë nirucuainquinbi tancëma, 'imainun aín nami nimëti saquiquicë acama anu buáncëxun ca Jesusan pëxcüacëxa.

²⁵Usoquin bana ñuixuanan unicama pëxcubiania cuania ca 'aisamaira unin Jesús nuibiancëxa. Galilea menu 'icë unicama 'imainun Decapolis cacë menu 'icë unicama 'imainun Jerusalénu 'icë unicama 'imainun Judea mecamanu 'icë unicama 'imainun Jordán baca 'ucë manánuaxribi ucë unicaman ca abë cuanquin Jesús nuibiancëxa.

**Matánu tsóxun Jesusan
aín unicama bana ñuixun**

5 ¹Aisamaira uni isbiani cuantancëxa Jesús matá me mapëracëtancëx anu tsóbutia ca aín 'unánmicë unicaman nëbétsioracëxa. ²Nëbétsioracëxun ca Jesusan uisa unicamax cara cuëenti 'icë quixun atu 'unánmiquin cacëxa, ësaquin:

³An —'ënbi cana 'ën nuitu upí 'imitima 'ai —quixun 'unáncë uni, ax ca 'ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan aín nuitu upí 'imianan ainan 'imicë cupí, chuámarua tani cuëënia.

⁴Axa masá nuitucë uni a ca Nucën Papa Diosanbi aín masáquin sináncë nëtëmiti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani ca chuámarua tani cuëënia.

⁵Axa cëruti banacëma uni ax ca Nucën Papa Diosan 'inánti ñucamañu 'iti 'icën, an cacësabi oi. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani ca chuámarua cuëënia.

⁶Acëñuma bamaia uni piti cuëëncësaribi oi Nucën Papa Diosan iscëx upí 'iti cuëëncë uni, a ca an usaía 'inun 'imiti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani ca chuámarua tani cuëënia.

⁷An 'aquinsa 'icë uni itsi nuibaquin 'aquincë uni a ca Nucën Papa Diosanribi nuibaquin 'aquinti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani ca chuámarua tani cuëënia.

⁸Axa aín nuitu Nucën Papa Diosan iscëx upí 'ianan aín sinan upí uni an ca Nucën Papa Dios 'unánan isti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quixun 'unani ca chuámarua tani cuëënia.

⁹An raíri uni bëtsibë nishananíma nuibananun 'aquincë uni a ca Nucën Papa Diosan —mix camina 'ën bëchicë 'ai —quixun cati 'icën. Usa unix ca chuámarua tani cuëënia.

¹⁰Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'icë cupía, uni itsin tëmëramicë uni, ax ca —'ëx cana Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'ai —quixun sinani chuámarua tani cuëënia.

¹¹Mitsun 'ën bana cuacë upí unin mitsu 'atima banan canan bëtsi bëtsi onan cëmëi mitsumi manáncëxbi camina chuámarua tani cuëënti 'ain.

¹²Usaribi oquin ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama unin bëtsi bëtsi ocëxa. Usáquin sinánquin camina cuëënquin, Nucën Papa Diosan ca mitsu upí oquin sinánxunquin aín nëtënu abë 'i upitax tsónun mitsu 'imiti 'icë quixun 'unani chuámarua tani cuëënti 'ain.

**Aín unicamax ca tashi 'imainun
lamparínsa 'icë Jesús quíá bana
(Mr. 9.50; Lc. 14.34-35)**

¹³Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa: —Mitsux camina ënë nëtënu 'aish tashisa 'ain. Tashin ca anun tashíncëxun ñu mucoquin upí 'imia. Usaribi oquin camina mitsun mibë 'icë unicama upiti bucunun 'aquinin. Tashi axa aín muca nëtëtia ca unin uisaxunbi amiribishi mucotëcëntima 'icën. Usa 'aish ca a tashi mucañuma ñancáishi 'icën. 'Aisama 'icë ca unin putia, putia unin amácëx ca nëtëtia. Mitsun upiti bucunun mibë 'icë unicama 'aquincëma 'aish camina a tashíxa mucañuma 'icësaribi 'iti 'ain.

¹⁴Tashisa 'ianan camina mitsux lamparínsaribi 'ain. Usa 'ixun camina mibë 'icë unicama upiti bucuti 'unánun 'aquinin. Ca ësa 'icën. Ëma cha matánu 'icë ax ca unëtima, a ca camabi unin isia. ¹⁵Usaribi oquin ca unin lamparín bimitancëxun bunánti buinaxun anun mapuquin nanima. Usoquinma ca lamparinëan a xubunu 'icë unicama pëcatanun ñu manámi nania. ¹⁶Usaribi oquin camina mitsun mibë 'icë unicama upiti bucuti 'unánun 'aquincë 'aish lamparínsaribi 'iti 'ain. Mitsun ñu upí 'aia isquin ca cuëenquin a unicaman min Papa Dios naínu 'icë a rabiti 'icën.

Nucën Papa Diosan bana cuëñö quicësabi oi 'iti Jesús quia

¹⁷Camina 'unánti 'ain, Moisésnën cuëñö bana 'imainun Nucën Papa Diosan aín unibu cuëñöomia banacama quicësabi oquin 'axunma 'anun qixun uni cai cana 'ëx uáma 'ain. 'Ë ñuiquian cuëñö banacama quicësabi oi 'i cana ëñë nëtënu uacën. ¹⁸Cana mitsu asérabi cain, naí 'imainun mecama cëñúcëma pain 'ain ca a banacama quiásabi oi 'iti 'icën. Usai ca 'iti 'icë quiáxa quía 'ain ca achúshi banabi usai 'icëma 'itima 'icën. ¹⁹Usa 'ain ca ui unicaman cara a banacama achúshirabi —a bana cananuna 'atima 'ai —quixun caquin uni itsi usaribi oquin sinánun 'unánmia, ax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'aish, bëtsi unicamabëtan sënëanmaraira 'iti 'icën. Usa 'aínbi ca an a banacama quicësabi oquin 'aquin uni itsínribi usaribi oquin 'anun 'unánmicë uni, ax Nucën Papa Diosan nëtënu 'aish, raíri unicamabë sënënmaira 'iti 'icën. ²⁰Cana mitsu cain, mitsun an Moisésnën cuëñö bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman 'acësamaira oquin Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'acëma 'aish

camina ainanma 'ianan aín nëtënu abë 'itima 'ain.

Uni itsimi nishtima Jesús quia
(Lc. 12.15-59)

²¹Moisésnën mitsun raracama ñuixuan bana unin ñuixunia camina cuan, ëesai quicë: “Uni camina 'atima 'ain. Uin cara uni 'ati 'icë ax ca Nucën Papa Diosan 'uchocë 'aish cast'icancë 'iti 'icën”. A bana unin mitsu ñuixunia camina cuan. ²²Usaía quía 'aínbi cana 'ën mitsu cain, axa uni itsi, aín xucënsa 'icëbi ami nishcë uni ax ca 'uchocë 'aish cast'icancë 'iti 'icën. Axa uni itsi ñu cai 'atimati banacë uni a ca mitsun cushibunën 'apucaman 'uchoti 'icën. 'Imainun ca an ami nishquin uni itsi —ñunshin bacë camina 'ai —quixun cacë uni ax, axa manë tsinu 'iti uníxa 'uchacësaribi 'icën.

²³Usa 'ain camina Nucën Papa Dios rabinuxun a 'inánti ñu bëxun —uni itsi ca 'ëmi nishaxa —quixun sináncë 'ixun ²⁴Nucën Papa Dios 'inántimi buáncë ñu anubi pain nanbiani cuanx, axa mimi nishcë uni abë pain mëníonanti 'ain. Mëníonantancëx abë upí 'ixun camina cuantécënquin min 'inánti ñu Nucën Papa Dios 'inánquin a rabiti 'ain.

²⁵Bëtsi unían mimi nishquin, mitsun cushinu buáncëx, bain cuani camina anu bëbacëma pain 'aish, abë mëníonanti 'ain. Mëníonancëxunma ca mimi nishcë uni axa mi ñui ami manáncëxun min cushin mi sipuati 'icën. Usa 'aíshmi sipuacë 'itin rabanan camina bëbacëma pain 'aish a unibë mëníonanti 'ain. ²⁶Cana mitsu asérabi cain, sipuacë 'ixun camina min cushi quicësabi oquin curíquinën cupíoti 'ain. A pain ancëquin cupíoi camina sipunubi 'iti 'ain. Usaquin 'atin rabanan camina min cushinu bëbacëma pain 'aish axa mimi nishcë unibë mëníonanti 'ain.

**Uni itsin xanubë camina 'itima
'ai quicë bana Jesusan ñuia**

²⁷Moisésnën mitsun raracama ñuixuan bana unin ñuixunia camina cuan, ësai quicë: “Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain”. ²⁸Usai quia 'aínbi cana 'ën mitsu cain, uinu 'icë unix cara ainanmabi xanu itsi isi aín nuitu mëu cuëñia a unix ca a xanubë 'icësa 'ia.

²⁹Min bëru mëqueu anun ñu isi 'atima ñu 'ati cuëñcë 'ixunbi camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min bëru achúshi échíxun nicësa 'iti 'ain. Mix bëru rabëñu 'aishmi manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min bëru achúshi échíxun niti ca asábi 'icën. ³⁰Min mëcën mëqueu anun 'aisama ñu 'ati cuëñcë 'ixunbi camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina min mëcën achúshi tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix mëcën rabëñu 'aishmi manë tsinu anuax tëmërai cuantima cupími min mëcën achúshi tëaxun niti ca asábi 'icën.

**Uni aín xanubë énanantima
Jesús quia bana**

(Mt. 19.9; Mr. 10.11-12; Lc. 16.18)

³¹Moisésnën cuëñëo bana ca ësairibi quia: “Ui unin cara aín xanu ëinsa tania an ca —ënë xanu ca bërí 'ën xanuma 'icë —quixun quirica a cuëñëoxunti 'icën”. ³²Usaía Moisésnën cuëñëo bana quicë 'aínbi cana 'ën mitsu cain, an aín xanúxa uni itsibë 'icëmabi ëncë unin ca a xanumi 'uchaquin a 'aisama xanu 'icësaí 'inun 'imia. Usaribíti ca an uni itsin ëncë xanu bicë uni ax 'uchaia, uni itsin xanubë 'icësaribiti.

—Cëmëma ca —quiti bana Jesusan ñuia

³³Moisésnën mitsun raracama 'unánmiquin cuëñëoxuan bana unin mitsu ñuixunia camina cuan, ësai quicë:

“Unin aín bana ca asérami 'icë quixun uni itsin 'unánun —Nucën 'Ibu Diosan ismainun cana mi cain, asérami cana 'ën cacësabi oquin 'ati 'ai —quicë 'ixun camina asérami mix quicësabi oquin 'ati 'ain, Nucën Papa Diosan ca mi isia quixun 'unánquin”. ³⁴Usa 'aínbi cana 'ën mitsu cain, —Nucën Papa Diosan ismainun cana mi cain —qui camina banatima 'ain. 'Imainun camina —naitan cuamainun cana cëmëquinma asérami mi cain —qui banatima 'ain, naínu ca Nucën Papa Dios 'icë, usa 'ain. ³⁵'Imainun camina —menbi cuamainun cana cëmëquinma asérami mi cain —qui banatima 'ain, mecama ca Nucën Papa Diosan ainan 'inun unioçëxa, usa 'ain. 'Imainun camina —Jerusalénu 'icëcaman cuamainun cana cëmëquinma asérami mi cain —qui banatima 'ain, Jerusalénu ca judíos unicanan 'Apu 'icë, usa 'ain. ³⁶'Imainun camina —'ën maxcá sínánquin cana cëmëquinma asérami mi cain —qui banatima 'ain. Min maxcánu 'icë buxa tunan 'icëbi camina minbi uxua 'imitima 'ain, uxua 'icëbi camina tunan 'imitima 'ain. Nucën Papa Diosan cuni ca 'imiti 'icën. Usa 'ain camina usai banatima 'ain. ³⁷Usai quima camina cëmëma banan cuni banati 'ain. Cëmëcëma 'aish camina —Nucën Papa Diosan ismainun cana asérami mi cain —qui banatima 'ain. A ñunshin 'atimanën sínánmicë uni ax ca usai banaia.

Uni cupitima Jesús quia

(Lc. 6.29-30)

³⁸Moisésnëan mitsun rara ñuixuan, ësai quicë bana a camina cuan: “An uni itsin bëru 'atimocë uni a ca uni itsínribi aín bëru 'atimoti 'icën. An uni itsin xëta 'atimocë uni a ca uni itsínribi aín xëta 'atimoti 'icën”. ³⁹Usai quia 'aínbi 'ën mitsu cain, mitsua 'atimocë

xunbi camina ami nishquin cupiquin 'atimotima 'ain. Usoquin 'aquinma camina mitsua mëqueu bêtáshcacëxun 'aísa tania amoribia mitsu bêtáshcanun 'amiti 'ain. ⁴⁰An min camisetami 'inánun quixun policífa cacë uni a camina min cutúnribia biisa tania 'inánti 'ain. ⁴¹Unían mi achúshi kilómetro aín ñu buánxunun cacëxun camina rabé kilómetro buánxunti 'ain. ⁴²An mi ñu 'inánun quixun ñucacë uni a camina 'inánti 'ain. An —min ñu ca mi bëxuntë cënun 'ë 'inan —cacë uni a camina 'inánti 'ain.

—Axa mimi nishcë uni camina nuibati 'ai
—quicë bana Jesusan ñuia
(Lc. 6.27-28, 32-36)

⁴³Ësai quicë banaribia ñuia camina cuan: “Axa mimi nishcë uni nuibaquinma camina axa mibë nuibanancë unishi nuibati 'ain”. ⁴⁴Usai quíá 'aínbi cana 'ën mitsu cain, axa mimi nishcë unicama nuibaquin 'aquianan camina axa mimi 'atimati banacë unicama 'imainun an mi bëtisi bëtisi ocë unicama Nucën Papa Dios ñucáxunti 'ain. ⁴⁵Usaquin 'acë 'aish camina asérabi mitsun Papa Dios axa naínu 'icë an sináncësabi oquin sináncë 'ain. An ca camabi uni, upí uni 'imainun upíma uni aribia pëcanun bari urumianan camabi unin ñu 'apacë chabónun 'uíribi 'ibúmia. Usaribi oquin camina camabi uniribi nuibaquin 'aquinti 'ain. ⁴⁶Mitsúnmi an mitsu nuibacëma unicama nuibaquinma an mitsu nuibacë unicamaishi nuibatia ca Nucën Papa Diosan mitsu upí isima. An 'apu buánmiti curíqui bicë uni 'aisama 'ixunbi ca usaribi oquin an a nuibacë uni a nuibananquinia. Mitsun camina an mitsu nuibacë unishima camabi uni nuibati 'ain. ⁴⁷Mitsun aintsishi sináncë 'aish camina an Nucën Papa Dios

'unáncëma unibu 'icësaribi 'ain. Atun ca aín aintsishi sinania. Usa 'aínbi camina mitsun aintsishima camabi uni sinánti 'ain, Nucën Papa Dios cuëncësabi oquin. ⁴⁸Usa 'ain camina mitsun Papa Dios, axa naínu 'icë, an sináncësaribi oquin sinánti 'ain.

Ësaquin ñu upí 'ati Jesús quia bana

6 ¹Ëx upí 'icëa camabi unin isnun cana ñuñuma uni ñu 'inánti 'ai quixun camina sinántima 'ain. An usaquin sinánquin uni itsi ñu 'ináncë uni a ca Nucën Papa Dios naínu 'icë, an upí isima. ²Usa 'ain camina ñuñuma uni ñu 'inánquin an uni paráncë unicaman 'acësaribi oquin 'atima 'ain. Unin atu rabiti cuëenquin ca anu judíos unicama tímëti xubunuxun ñu 'inánan bainuxunribi camabi unin isnun ñuñuma uni ñu 'inania. Usoquian 'inania isquin ca an a iscë unicaman a rabiquin, ax ca upí uni 'icë quixun caia. Unicaman usa uni rabiabi ca Nucën Papa Diosan a upí isima. ³A unicamax usai 'icëbëbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Min ñuñuma uni ñu 'inánquin camina bëtisi uni catima 'ain, min abë nuibanancë uni abi camina catima 'ain. ⁴Rafrí unin isnunma camina uni ñu 'inánti 'ain. Usaquinmi 'aia isi ca Nucën Papa Dios, an camabi unin ñu 'aia iscë, ax cuëenti 'icën. Cuëenquin ca mi upí oquin sinánxunti 'icën.

Ësai ca aín uni Nucën Papa Diosbë banati 'icë Jesús quia bana
(Lc. 11.2-4)

⁵Mitsux Nucën Papa Diosbë banai camina an uni paráncë unicama 'icësa oi 'itima 'ain. Atux ca unían a isnun quíax anua judíos unicama tímëti xubunuax 'ianan anun niti bai cuëbí anuaxribi Nucën Papa Diosbë banaia. Asérabi cana mitsu cain, a unicamaxa usai Nucën

Papa Diosbë banaia iscë unicaman —ax ca upí uni 'icë —quixun sinánquin rabiá. Usaquin rabiabi ca Nucën Papa Diosan a upí isima. ⁶A unícamaxa usai 'icëbëbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Mitsux min Papa Diosbë bananux min 'itinu atsínquin camina min xëcuë xëputi 'ain. Xëputancëx camina, min Papa Diosribi ca anu 'icë quixun 'unani, abë banati 'ain. Mitsua unin isiamabi ca min Papa Dios, an camabi ñu isanan camabi sinan 'unáncë, ax mixmi abë banaia cuati cuëenti 'icën. Cuëenquin ca mitsu upí oquin sinánxunti 'icën.

⁷Mitsux Nucën Papa Diosbë banai camina an Nucën Papa Dios 'unáncëma unícamaxa 'icësaribiti banatima 'ain. Atux ca —nux usai banaia ca Nucën Papa Diosan nun bana cuati 'icë —quixun sinani 'aisamairai banaia, uisai quiti cara quixun sinanimabi. ⁸Usa uníxa 'icësaí camina 'itima 'ain. Mitsun Papa Dios an ca mitsun cacëma pan 'ixunbi uisa ñucama caramina a ñucáti 'ai quixun 'unania. ⁹Usa 'ain camina ésaquin cai Nucën Papa Diosbë banati 'ain:

Nucën Papa Dios, naínu 'icë, mix camina asérabi min sinan upíira 'ain. Usa camina mix 'ai quixun ca camabi uni mi ñui upí banáinshi banati 'icën. ¹⁰Aín 'Apu 'icëa camabi unin mi rabiti cana cuëenin. Usaquian mi 'anun camina 'imiti 'ain. Mín nëtënu-xuan ángelcaman 'acësaribi oquian ënë nëtënu-xuan unícaman mix cuëencësabi oquin 'ati cana cuëenin. ¹¹Camabi nëténmi 'acësaribi oquin camina ënë nëténribi nun piti anun nux tsóti a nu 'inánti 'ain. ¹²Unían nu 'atimocë xunbinu aribi 'atimoquinma a ñucama sinánquinma manucësaribi oquin camina nun 'acë 'atima ñucama nu téréxunquin manuti

'ain. ¹³Ñunshin 'atimanën 'apúan nu ñu 'atima 'amixunma 'anun camina nu bërúanti 'ain. Nun ñu 'atima 'ati 'icëbi camina nu usa ñu 'axunma 'anun nu iémiti 'ain. Mix cushiira 'aish xëñibua 'aínbi 'Apu 'icë ca camabi unin mi rabiti 'icën. Usai 'inun min 'imiti cana cuëenin.

¹⁴Mitsun axa mitsumi 'uchacë uni usaribi oquin cupiquinma a manumi abë upí 'ia ca mitsun Papa Dios naínu 'icë an mitsux ami 'uchacëcama téréñquin manuti 'icën. ¹⁵Usa 'aínbi ca mitsumi 'uchacë uni a usaribi oquin cupimi abë upí 'iama oquin mitsun Papa Dios naínu 'icë an mitsun ami 'uchacëcama téréñquin manutima 'icën.

**Uníxa Nucën Papa Diosmi
sinani samáti Jesús quia bana**

¹⁶Mitsux Nucën Papa Diosbë upiti bananuxun piima camina an uni paráncë uníxa 'icësaribiti 'itima 'ain. A unícamax ca —Nucën Papa Diosmi sinánquin picëma 'aish ca upí uni 'icë —quixuan raíri unin sinánun quiax picëma 'ianan masá nuitucësa 'ia. Usai 'ia uni raírinën a rabiabi ca Nucën Papa Diosan a upí isima. ¹⁷A unícamax usai 'icëbëbi camina mitsux Nucën Papa Diosmi sinani samatibi mëníocati min bu mëníonan bëchucati 'ain. ¹⁸Unían 'unántisama 'inun usai mëníocaxmi samatia ca mitsun Papa Dios, an camabi unin sinan 'unáncë, ainshi mitsu isti 'icën. Isi cuëenquin ca upí oquin mitsu sinánxunti 'icën.

**'Itsa ñuñu 'iti sinánquinma,
Nucën Papa Diosan nëtënu
upí 'iti sinánti Jesús quia bana
(Lc. 12.33-34)**

¹⁹Ënë nëtënuax ñuñuira 'iti cuëenquian unin 'aisamaira ñu bitsiabi

ca bĕtsi bĕtsi ñu nacuaxan cĕñumainun bĕtsi bĕtsi ñuxa puibuax chĕquimainun bĕtsi bĕtsi ñu an ñu mĕcamacĕ unin unĕxun xubunu atsĭnxun mĕcamatia. Usa 'ain camina axa ñuñuira 'iti cuĕĕncĕ uni asaribi 'itima 'ain. ²⁰Ēnĕ nĕtĕnuaxa 'icĕsai ca Nucĕn Papa Diosan nĕtĕ nañu 'icĕ ñucama 'atimati cĕñutĭma, an ñu cĕñutĭ nacuáxbi ca 'aíma 'icĕn, anuax ca ñu puibutiribi 'aíma 'icĕn, 'imainun ca an xubunu atsĭnxun ñu mĕcamacĕ uni anu 'aíma 'icĕn. Usa 'ain camina mitsux ĕnĕ menu 'icĕ ñuñuishi 'iti sinánquinma Nucĕn Papa Dios cuĕĕncĕsabi oquin 'ati 'ain. Usaquin 'atancĕxmi aín nĕtĕnu abĕ 'icĕ ca an mitsúnmi a cuĕĕnminuxun 'acĕ ñucama cupí, mitsu cupíira oquin chuámarua cuĕĕnun 'imiti 'icĕn. ²¹Uisa ñun cara cuĕĕnia, a ñuishi ca unin sinania. Axa ĕnĕ nĕtĕnu 'icĕ ñuñu 'iti cuĕĕncĕ unin ca a ñuñu 'itishi sinania. Usa 'aínbi ca an Nucĕn Papa Diosan a cupíoquin aín nĕtĕnuxun chuámarua 'imiti cuĕĕncĕ uni an Nucĕn Papa Dios cuĕĕnun ax cuĕĕncĕsabi oquin 'atishi sinania.

**Aín unicama xabánu nicĕsa
'iti Jesús quia bana
(Lc. 11.34-36)**

^{22,23}Lamparínĕn pĕcacĕbĕtan ca unin bĕruñu cupíshi an pĕcacĕ ñucama 'imainun xabá isia. Min bĕru upí 'ain camina upí oquin isquin min ñu mĕĕti 'ati 'ain. Min bĕru 'aisama 'ain camina xabá isquinma min ñu mĕĕti upí oquin 'atima 'ain, bĕánquibucĕnuxun 'acĕsoquinshi camina 'ati 'ain. Usaribiti camina Nucĕn Papa Diosan 'imicĕx min sinan upí 'ianan an sinánmicĕ 'aish min sinan an pĕcacĕsa 'ain. Usai 'ibi camina an sináncĕsaribi oquin sináncĕma 'aish bĕánquibucĕnu nicĕsa 'ain. Ami sinánquinma bĕtsi bĕtsi ñu sináncĕ 'aish ca uni bĕánquibucĕnuira nicĕsa 'icĕn.

**—Ñuñu unix ca Nucĕn Papa Diosmi
sinanima —Jesús quia bana
(Lc. 16.13)**

²⁴Ēsa ca: Achúshi unin ca rabĕ uni ñu mĕĕxuntima 'icĕn. Rabĕ uni ñu mĕĕxuncĕ 'ixun ca bĕtsishi nuibaquin upí oquin ñu 'axuanan bĕtsi nuibatima 'icĕn. Usa 'ixun achúshinĕn bana cuaquin bĕtsian cacĕxun aín bana parĕti 'icĕn. Usaribiti ca uni curíqui 'imainun bĕtsi bĕtsi ñumishi sináncĕ 'aish Nucĕn Papa Diosmi upiti sinanima.

**Nucĕn Papa Diosan ca aín unicama
bĕrúanquin 'aquinia Jesús quia bana
(Lc. 12.22-31)**

²⁵Usa 'ain cana mitsu cain, añu caramina piti 'ain, añu chupa caramina pañuti 'ai quixun acama sinani camina masá nuitutima 'ain. Mitsun pitisamaira camina mitsux 'ain, mitsun chupasa-maira camina mitsux 'ain, ¿usa cat? An mitsúxmi ĕnĕ nĕtĕnu tsoiti oquin unio Nucĕn Papa Dios, ainshi ca a mi piti ñu mitsu 'inánan a mi pañuti chuparibi mitsu 'inánti 'icĕn. ²⁶Mitsun camina axa nuáncĕ ñu pĕchiucama 'unanin. Atun ca ñu 'apánan bimi bucunuxun bitsima. Usa 'icĕbi ca mitsun Papa Dios, ax nañu 'icĕ, an atun piti 'inania. An ñu pĕchiu 'acĕsamaira oquin ca mitsumi sinánquin mitsu piti 'inánti 'icĕn. ²⁷Nucĕn Papa Diosainshi canimicĕ 'aish camina mitsúxbi masá nuituti canitisa tani masá nuitutibi canitima 'ain.

²⁸Usaribi oquin camina añu chupa caramina pañuti 'ai quixun sinani masá nuitutima 'ain. Camina isti 'ain, ro uacama ax ca ñu mĕĕanan chupa onuxun risi oímabi upíira upí 'icĕn. ²⁹A ro uacama sinánquin cana mitsu cain, 'apu Salomón ax ca 'itsaira ñuñu 'ianan chupa upíira upí pañucĕ 'aishbi aín chupa ax ro uasaribi upíira upí 'iama

'icën. ³⁰Upíira upí 'itancëxbia xanania unin tsin nëncëx ca a ro ua cëñutia. Usai 'inunbi ca Nucën Papa Diosan aín ua upíira upí 'imia. Usoquin 'acë 'ain camina 'unánti 'ain, ro ua 'acësamaira oquin ca an mitsúnmi pañuti chupa mitsu 'inánti 'icën. Mitsux usaquin sináncëma 'aish camina upití Nucën Papa Diosmi catamëcëma 'ain. ³¹Usai 'ima camina masá nuituti —¿añu ñu caranuna xëanan piti 'ain? —quianan —¿añu chupa caranuna pañuti 'ain? —quiquin usa ñuishi sinántima 'ain. ³²An Nucën Papa Dios 'unáncëma unicaman ca ñuñu 'itishi sinánan aín piti bitishi sinánan aín chupa bitishi sinania. A unicaman usaquin sináncë 'aínbi ca mitsun Papa Dios nañu 'icë an 'unania, mitsux chupañu 'ianan pitiñu 'aish cuni camina upitax bucuti 'ai quixun. ³³Usa 'ain camina ainan 'ianan ax cuëncësabi oquin pain 'ati 'ain. Usaquin 'acëbëtan ca an anúnmi mitsux upitax bucuti ñucama aribi mitsu 'inánti 'icën. ³⁴Usa 'ain camina —iméishi carana uisai 'iti 'ain, bëtsi nëtënríbi carana uisai 'iti 'ai —quixun sinani masá nuitutima 'ain. A nëtë ucëbëtainshi camina isti 'ain.

—Unin ca uni itsi 'uchotima 'icë

—quíaxa Jesús quia bana

(Lc. 6.37-38; 41-42)

7 ¹Nucën Papa Diosanma mitsuríbi 'uchoia, usa 'ain camina bëtsi uni ñu manánquin 'uchotima 'ain. ²Mitsúnmi uni itsin ñu 'aia isquin a uni 'uchoia ca Nucën Papa Dios 'imainun unínribi, mitsúnribi caramina uisa ñu 'ai quixun isti 'icën. Mitsun —min usa ñu 'ati ca 'aisama 'icë —quixun uni itsi cacë 'ixunbi usaríbi oquin 'aia ca Nucën Papa Dios 'imainun unínribi mitsúnmi bëtsi uni 'uchocësaríbi oquin mitsu 'uchoti 'icën. ³Bëtsi unin 'ucha 'itsamashi 'icë a

sinánquinbi camina mitsun 'ucha 'aisamaira 'icëbi sinaniman. Ënëx ca ësa 'icën. Bëtsi uníxa aín bëru xaménu i sani chamaratsuñu 'icësa 'aínbi camina mitsux i mo mitsun bëru xaménu 'icësa 'ain. ¿Uisa 'ixun caramina bëtsi unin bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu a sinánquinbi axa mitsun bëru xaménu 'icë i mo sinaniman? ⁴¿Mitsun bëru xaménu 'icë i mo mëníoquin bicëma 'ixun caramina uisa cupí —i sani chamaratsu min bëru xaménu 'icë camina 'ë bimiti 'ai —quixun bëtsi uni cati 'ain? ⁵Mitsun pain mitsun bëru xaménu 'icë i mo a bitancëxun camina upí oquin isquin bëtsi uni aín bëru xaménu 'icë i sani chamaratsu bixunti 'ain.

⁶An Nucën Papa Dios timaquin aín bana cuaisama tancë uni camina 'ën mitsu cacë banacama ñuixuntima 'ain, ñuixuncëxbia atux Nucën Papa Dios 'usani ami 'atimati banai mitsumi nishquin mitsu 'atimoti rabanán. Usa unicamax ca an ñu upí pimicëxunbia uni 'uchítinën ami nishquin picësaríbi 'icën. 'Ianan ca unían aín cënënu niia cuchin 'aisamaira cupícë ñu a amáquin chuoórucësa 'icën.

Nucën Papa Diosbë banaquin

a ñucáti Jesús quia bana

(Lc. 11.9-13; 6.31)

^{7,8}Camina 'unánti 'ain, ui unin cara Nucën Papa Dios ñucáquin caia a uni ca Nucën Papa Diosan 'inania. Ësa ca: Bari bariquin ca unin ñu mëraia. 'Imainun ca unin bëtsi unían xëcuë taxcaia quiaquin a xubunu 'icë unin xëocaxunia. Usaríbi oquinmi mitsun ñucáquin cacëxun ca mitsun bana cuaquin Nucën Papa Diosan mitsux cuëncë ñu mitsu 'axunti 'icën.

⁹¿Mix aín papa 'ixunbi caramina min bëhcicënëan mi pán ñucácëxun maxax

'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain.

¹⁰¿Tsatsa mi ñucácëxun caramina runu a 'inánti 'ain? Camina 'inántima 'ain.

¹¹Mitsux 'atima uni 'ixunbi camina mitsun bëchicë upí ñu 'inanin. Mitsúnmi 'acësamaira oquin ca Nucën Papa Dios naínu 'icë an a ñucácë uni a upí ñu 'inánti 'icën.

¹²Bëtsi uníxa mibë upí 'ianan mi 'aquintimi mix cuëncë, usaribi oquin camina min bëtsi unibë upí 'ianan a 'aquinti 'ain. Usaquin 'anun ca Moisés-nën cuëñëo bana quia. 'Imainun ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicaman cuëñëo banaribi usai quia.

Rabé ca bai 'icë quiáxa Jesús quia bana
(Lc. 13.24)

^{13,14}Ësa ca. Anúan uni cuanti bai ca rabé 'icën, cha 'imainun chucúma. Bai cha anun atsínti, anúinra ca 'aisamaira uni cuania. A bain cuanx ca uni anu Nucën Papa Dios 'icëma nëtë anuaxa 'aisamaira tëmëratí, anu bëbati 'icën. Bëtsi bai chucúma, anun atsínti chucúma, anun ca 'itsamashi uni cuania. A bain atsínquiani cuantancëx ca uni nëtëtimoí Nucën Papa Diosan nëtë upí anu abë 'iti 'icën. A bai chucúma anun camina mitsux cuanti 'ain.

Aín bimi isquin uisa i cara quixun i 'unánti Jesús quia bana
(Lc. 6.43-44)

¹⁵Bëtsi bëtsi unin ca mitsu parántisa tanquin —Nucën Papa Diosan sinánmi-cëxun cana mitsu bana ñuixunin —quiquinbi anbi sináncë bana ñuixunia. Usa unin ñuicë bana camina cuatima 'ain. A unicamax ca 'unánmaratsu ñuinasa 'aishbi aín nuitu mëu 'atima sinánñu 'aish pianancë ñuinasa 'icën. ¹⁶Atun ñu 'acë isquin camina uisa uni cara quixun 'unánti 'ain. Ësaribi ca. A

cuti bimi a ca aín bimi cutima i an tuaíma. ¹⁷Usaribiti ca aín íxa xanáncë 'aish 'aisama 'ain aín bimi 'aisama 'icën. Aín íxa upí 'ain cuni ca aín bimíxribi upí 'ia. ¹⁸Aín íxa upí 'ain ca aín bimi 'aisama 'ima. Aín íxa xanáncë 'aish 'aisama 'ain ca aín bimi upí 'ima. ¹⁹Apácëxbia upiti bimiamá ca unin i rëtancëxun nëënia. ²⁰Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icën, a i cara upí 'icë, cara 'aisama 'icë quixun. Usaribi oquin camina unin ñu 'aia isquin asérabi cara Nucën Papa Diosan uni 'icë quixun 'unánti 'ain.

Camabi uníxira Nucën Papa Diosan nëtënu 'itima Jesús quia bana
(Lc. 13.25-27)

²¹An —mix camina 'ën 'Ibu 'ai —quixun 'ë cacë unicama ax ca camáxira Nucën Papa Dios naínu 'icë aín nëtënu abë 'itima 'icën. An aín cuëncëcësbí oquin 'acë unicamax cuni ca anu abë 'iti 'icën. ²²Anun ënë nëtëcama cëñúcë nëtën ca 'itsa unin 'ë cati 'icën: Mix nun 'Ibu 'ain cananuna min cushínbi bana ñuixuan, min cushin ñunshin 'atima uninua chiquíanan cananuna min cushin uni itsin 'acëma ñu 'an. ²³Quiabi cana atu cati 'ain: Mitsux camina 'ën unima 'ain. Ñu 'atima 'acë 'aish camina mitsux 'ëbë 'itima 'ain. Ca cuantan.

Upí oquin 'acë xubu 'imainun 'atimaquin 'acë xubu Jesusan ñuia bana
(Lc. 6.47-49; Mr. 1.22)

^{24,25}Usa 'aínbi ca an 'ëmi sinánquin 'ën bana cuanan a bana quicësbí oquin 'acë uni ax an upí oquin sinánxun masinuma matánu xubu 'acë unisaribi 'icën. A unin xubu ca 'aisamaira 'uí 'ibúcëbë 'itsaira baca 'ëmainun 'aisamaira suñúan bëquiquinbi uisabi ocëma 'icën. ²⁶Usa 'aínbi ca an 'ën bana aín pabitan cuaxunbi a bana

quicësabi oquin 'acëma uni an upí oquin sinánxunma masinu xubu 'acë unisaribi 'icën. ²⁷A unin xubu ca 'aisamaira 'uí 'ibúcëbë 'itsaira baca 'ëmainun 'aisamaira suñúan bëquiquin puxuaxa. Usoquin ca aín itácamaribi tsasipaquin cëñuaxa.

^{28,29}An xuí 'ixun ca Jesusan Nucën Papa Diosan cushínbi bana ñuixuancëxa. An Moisésnën cuëño bana 'unáncë unicaman banasamaira ca Jesusan bana 'iacëxa. Jesusan bana ñuixunquin sënëoncëbë ca an aín bana cuacë unicama ratuti —usa bana cuacëma cananuna 'ain —quiacëxa.

Jesusan an aín nami chëquímicë

'insínñu uni pëxcüa

(Mr. 1. 10-45; Lc. 5.12-16)

8 ¹Bana ñuixunquin sënëontancëx matánuax cuantëcënia ca 'itsa unin Jesús nuibiancëxa. ²Nuibiancëbë ca an aín nami chëquímicë 'insínñu unin amiquiquiani cuani rantin puruni tsóbuquin Jesús cacëxa:

—Mix cushi 'ixun camina 'aisa tanquin 'ë pëxcuti 'ain.

³Cacëxun aín mecënan ramëquin ca Jesusan 'insíncë uni cacëxa:

—Cana mi 'ati 'ain. Min nami ca upí 'itëcëni motia.

Usaquian cacëxëshi moti ca aín ñucë nëtëacëxa. ⁴Pëxcutia ca Jesusan a uni 'ësëquin cacëxa:

—'Ën mi pëxcucë ñuiquin camina uinu 'icë unibi catíma 'ain. Caíma cuanxun camina min nami pëxcucë judíos sacerdote ismiti 'ain. Ismianan camina Nucën Papa Dios rabiquin Moisés quíasabi oquin a ñu 'inánti 'ain, camina asërabi pëxcüa quixun camabi unin 'unánun.

An Romanu 'icë capitán ñu mëëxuncë uni Jesusan pëxcüa

(Lc. 7.1-10)

⁵Usoquin 'atancëxa Jesús Capernaúm ëmanu cuantëcëncëbë ca Romanu 'icë

capitán achúshi, ax amiquiquiani cuancëxa. ⁶Cuanquin ca ësaquin cacëxa:

—An 'ë ñu mëëxuncë bënëa uni ca 'insíanxbi baquirucëma paë tani bënëti 'ën xubunu racataxa.

⁷Quia ca Jesusan cacëxa:

—Cana a pëxcui cuanti 'ain.

⁸Cacëxunbi ca capitánën cacëxa:

—Mix cushi 'imainun 'ëx mi meura 'ain camina 'ën xubunu atsíntisama tanti 'ain. Usa 'ain camina cuanquinma ënuxunbi 'ën ñu mëëmicë uni pëxcúnun cati 'ain. ⁹Cana 'unan min banaxbi ca cushi 'icë quixun. 'Ën cana 'ën 'apun 'ë cacësabi oquin 'ain. 'Ën suntárucamanribi ca 'ë bana cuatia. 'Ën suntáru —ca cuantan —quixun 'ën cacëx ca cuania. —Ca ut —quixun 'ën cacëx ca bëtsix aia. An 'ë ñu mëëxuncë uni —ñu ca 'at —quixun 'ën cacëxun ca 'aia. Usaribiti ca 'ën ñu mëëmicë uni mixmi —ca pëxcúti 'icë —quicëbëshi pëxcúti 'icën.

¹⁰Usaía judíosma uni 'aíshbi a capitán quia cuaquin ca Jesusan an a nuibiancë unicama cacëxa:

—Asërabi cana 'ën mitsu cain, ënë uníxa 'ëmi catamëcësaribitia 'ia cana judío uni achúshibi iscëma 'ain. ¹¹'Ën cana mitsu cain, 'aisamaira judíosma unicamaxribi ca aucüaxa bari urucë amiax uanan anúan bari cuabúcë amiaxribi unuxun 'aia. Ai ca anua Abraham, Isaac, Jacob, 'imainun axa 'ëmi catamëcë judíos unicama 'icë, anu acamabë Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'icën. ¹²Usaía atux 'imainun ca judíos unicama axira Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'aíshbi 'ën bana cuaisama tancë, acamax ëman 'icë bëanquibucë anu 'iti 'icën. Anuax ca anu 'icë unicamabë tëmërai bënëti inti 'icën.

¹³Usaquin unicama catancëxun ca Jesusan capitán cacëxa:

—Camina min xubunu cuanti 'ain.

'Ëmi catamëquinmi 'ën usoquin 'axúnun

quixun 'ë cacësabi oi ca min uni pëxcutia.

Jesús ësai quicëbëshi ca capitanën ñu mëëmicë uní anu 'aíshmabi pëxcüacëxa.

Pedronën nachi Jesusan pëxcüa

(Mr. 1.29-31; Lc. 4.38-39)

¹⁴Usaquín cabiani Pedronën xubunu cuanxun ca Jesusan Pedronën nachi 'itsisan 'i racácë mëracëxa. ¹⁵Mëraxuan aín mëcën mëcëxëshi ca aín 'itsis nëtëacëxa. Usocëxëshi pëxcuti niruxun ca atu pimiacëxa.

'Itsa uni ñucë Jesusan pëxcüa

(Mr. 1.32-34; Lc. 4.40-41)

¹⁶A nëtënbi ca bari cuabücëbëa bëbáquishbucëbëtan a émanu 'icë unicaman ñunshin 'atimañu unicama an pëxcunun Jesúsnu bëacëxa. Bëia ca Jesusan aín banáinshi ñunshin 'atimacama uninua chiquífanan uni ñucëcamaribi pëxcüacëxa. ¹⁷Isaías quiásabi oquin ca usaquin 'acëxa, ësai quicë: “An ca nun ñucë pëxcüanan an nu paëocëcama nu tërécaxuanxa”.

—Aín unicamax ca ax cuëncësoi 'ima Jesús mishi sinánti 'icë —quicë bana

(Lc. 9.57-62)

¹⁸Aisamaira unían nëbétsioracëxun oquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ucë manan cuanun ca cuan.

¹⁹Usaquian cacëbë anu cuanquin ca an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë uni achúshinën Jesús cacëxa:

—Uinu caramina mix cuani anuribi cana 'ëx mibë cuanti 'ain.

²⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ñu pëchiñunëxbi ca anua batsi oti nañu 'icën. Capa 'inúxbi ca aín anu 'uxti quiniñu 'icën. Usa 'aínbi cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx anu

'uxtiñumabi 'ain. Usa 'ain sapi camina 'ëbë cuantima 'ain.

²¹Caia ca bëtsi uniribi an aín bana cuacë, an cacëxa:

—Mibë cuanti 'aínbi cana 'ën papanu pan cuainsa tanin. A bamaia maíntan-cëx cana mibë cuanti 'ain.

²²Quia ca Jesusan cacëxa:

—Camina 'ëmi sinánan 'ëbë cuanti 'ain. Axa Nucën Papa Diosmi sinánti-sama tancë uni, an bamacë uni maínun éanan camina 'ëbë cuanti 'ain.

Bëchun 'imainun suñúan Jesusan nëtëmia

(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)

²³Usaquín cabiania 'ucë manan cuanux manë nuntinu 'iruquiancëbë ca aín 'unánmicë unicamaxribi 'iruacëxa.

²⁴Iruquiani cuanía Jesús 'uxánbi suñúan 'icuatsíncëbë parúmpapa bëchuni ca 'umpax aín nuntinu 'iruacëxa. ²⁵Usai 'ia oquin ca aín 'unánmicë unicaman Jesús bësúnquin cacëxa:

—Nu ca iëmit, cananuna nanëtin.

²⁶Quia ca Jesusan bësúquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina racuëtin?

Mitsun camina Nucën Papa Diosan ca asérabi nu bërúanquin 'aquinia quixun sinaniman.

Caí niruquin ca suñúan —ca nëtët —canan parúmpaparibi —ca bucubut —quixun cacëxa. Cacëxëshia suñu nëtëishimainun ca baca bëchúnribi nëtëacëxa. ²⁷Usoia isi ca aín 'unánmicë unicama ratuti canancëxa:

—¿Uisa uni cara ëñëx 'ic?

Suñúanënbí, bacánbi ca aín bana cuatia.

Ñunshin 'atimañu uni rabë Gadara menuxun Jesusan pëxcüa

(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

²⁸Usaquiani 'ucë manan cuantancëx ca Gadara cacë menu bëbacëxa. Bëbatancëx nuntinuax 'ibúquiani

cuaniabi ca ñunshin 'atimañu uni rabëtan, anu uni maíncënuax uquin Jesús mëracëxa. A uni rabëtan ca ñunshin 'atimañu 'aish uinu 'icë unínbia chichabiantisama 'ixun anun cuanti bai bëaraxun ui unibi anun inumiam a 'icën. ²⁹Usa 'ixun ca a isi munuma cuëncénquin Jesús cacëxa:

—¿Uisati caramina Jesús, Diosan Bëchicë, min nu ubíoin? ¿Anúnmi nu masóti nëtë ucëma pan 'aínbi caramina nu ubíoi uan?

³⁰Usaia 'imainun ca 'aisamaira cuchi atu 'urama pi bucúiacëxa. ³¹Usa 'ain ca ñunshin 'atimanën Jesús cacëxa:

—Nu ënuax uquin camina nux cuchicamanu 'inun nu xuti 'ain.

³²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantan.

Cacëx ca ñunshin 'atimacama a uni rabënuax chiquíquianx cuchicamanu atsíncëxa. Atsíncëbë ca cuchicama camáxbi tsuáquiquiani abáquiani cuanx cuëtúnuax parúmpapanu rëcubuti bacamíqui cëñúacëxa.

³³Usacëbëtan ca an cuchi bërúancë unicaman a 'urama 'icë ëma chanu abáquiani cuanxun anu 'icë unicama usaia cuchicama 'icë ñuixuanan ñunshin 'atimañu uni rabëribi usai 'icë ñuixuancëxa. ³⁴Ñuixunquin chanoia cuabiani ca a ëmanu 'icë unicamax aín ëma ëbiani Jesús isi riquiancëxa. Riquianxun isquin ca camaxunbi atun nëtënuaxa cuantánun Jesús cacëxa.

Uni ñucë niruquinbi tancëma

Jesusan pëxcüa

(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

9 ¹A menuaxbi nuntin cuantëcëntancëx ca Jesús aín ëmanu bëbacëxa.

²Bëbacëbëa 'itsa uni timëcëbëtan ca raírinën uni achúshi ñucë nirucuaínquinbi tancëma bacëtinu racánxun bëacëxa. Bëquin ca —Jesusan ca ënë

uni pëxcuti 'icë —quixun aín nuitu mëu sináncëxa. Sinania atun sinan 'unánquin ca Jesusan ñucë uni cacëxa:

—Chuámashi ca 'it. Min 'uchacama ca tërëncë 'icën.

³Usaquian caia cuaquin ca anu 'icë an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë uni raírinën sináncëxa: Ënë unix ca anúan Nucën Papa Diosaxëshi quti banan banaia. Ax ca 'aisama 'icën. Nucën Papa Diosan cuni ca 'ucha tërënti 'icën.

⁴Usaquin sinania 'unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacasquin caramina mitsun usaquin sinanin? ⁵Ën cana uni “Min 'uchacama ca tërëncë 'icë” quixun cananbi “Niruquiani ca cuantan” quixunribi cati 'ain. ⁶Nucën Papa Diosan cushínbi 'ën ënë uni pëxcuia isquin camina asërábi 'unánti 'ain, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ën cana unin 'ucharibi tërënti 'ai quixun.

Caquin ca Jesusan racábucë uni cacëxa:

—Niruquiani ca min bacëti bibiani min xubunu cuantan.

⁷Cacëxëshi ca niruquiani aín xubunu cuancëxa. ⁸Usai niruquiani cuania isi ca anu 'icë unicama racuëacëxa. Racuéquin ca —Nucën Papa Diosan aín cushi 'ináncëxun ca ënë unin ñucë uni pëxcüanan aín 'uchacama tërëanxa —quixun sinánquin Nucën Papa Dios rabiácëxa.

Jesusan Mateo aín uni 'inun ca [Ënëx ca an ënë quirica cuëñëo Mateo, abi 'icën.]

(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

⁹Usubiani cuantëcënquinbi ca Jesusan Mateo cacë uni anuxuan 'apu buánmiti curíqui bicë anua tsócë mëracëxa. Mëraquin ca cacëxa:

—'Ën mi 'unánminun ca 'ëbë cuani ut.

Jesusan cacëxëshi ca Mateo niruquiani ami sinani abë cuancëxa.

¹⁰Cuanquin ca Jesúscēñun aín 'unánmicē unicama aín xubunuxun pi cuanun Mateonēn buáncēxa. Buáncēbē atúxribi atubē cuanx ca an 'apu buánmiti curíqui bicē unicama 'imainun an fariseocaman bana tancēma uni raírinēxribi atubētan pi buciacēxa. ¹¹Jesúsβētan a unicaman piia isquin ca aín 'unánmicē unicama fariseo unicaman ñucáquin cacēxa:

—¿Uisa cupí cara an mitsu 'unánmicē unín an 'apu buánmiti curíqui bicē unicamabētan pianan 'uchañu unicamabētan pin?

¹²Usai quía cuaquin ca Jesusan cacēxa:

—Paē tancēma uni , ax ca rucuturúan a ronti cuēñima. Paē tancē uni, ax cuni ca rucuturúan a ronti cuēñia. ¹³Usaribiti cana 'ēn an —'ēx cana asábi 'ai —quixun sináncē unicama a 'ēmia catamēnun cai uáma 'ain. Ama, an —'ēn nuitu 'aisama 'aish cana 'ēxbi upí 'itima 'ai —quixun sináncē unicama a cuni upí 'inúxa 'ēmi catamēnun cai cana 'ēx uacēn. Usa cana 'ēx 'ai quixun sinánquin camina 'unánti 'ain, uisai quicē cara Nucēn Papa Diosan bana ēnēx 'icē quixun: “Unían 'ē rabianan aín 'ucha tērēncē 'inuxun 'aracacē ñuina rēxun xaroiá isi cuēñcēsamaira oi cana atun uni itsi nuibaquin 'aquinsa 'icē 'aquinia isi cuēñin”.

Pima samátí ñuiquin ñucácēxun

Jesusan uni ca

(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

¹⁴Usa 'ain ca Juan, an uni nashimicē, aín 'unánmicē unicaman anu cuanxun Jesús cacēxa:

—Nux cananuna Nucēn Papa Dios sinani bētsi bētsi nētēn pima samatin. Fariseo unibunēxribi ca usaribiti pima samatia. ¿Usa 'aínbi cara uisacasquin min 'unánmicē unicaman samáquinma pin?

¹⁵Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿An bití xanua unin bicēma pan 'ain cara axa abē nuibanancē unicama ax a unibē 'aish masá nuituti 'ic? Ca masá nuitutima 'icēn. Ca ēsa 'icēn: An xanu bití unin xanu biquin abētan pi unun camicēx ca axa abē nuibanancē unicama masá nuitutima abē cuēñia. Xanu bibiani cuanquian a unin ēbiancēxun cuni ca axa abē nuibanancē unicaman masá nuituquin pima. Usaribiquin ca 'ēn 'unánmicē unicama 'ēbē 'ixun masá nuituti samáquinma piia. Unían 'ē bicēxun 'ēn ēbiancēxun cuni ca masá nuituquin pitima 'icēn.

¹⁶Catancēxun ca aín banaxa fariseo unicaman uni 'unánmicē banasama 'ain, aín banabē fariseonēan 'unánmicē bana mēscúti rabanan Jesusan ēsaquinribi a unicama cacēxa:

—Ca ēsaribi 'icēn. Nun aintsi uinu 'icē xanúnbi ca chupa xēni, chupa sani iotan aín tuquicē a 'unuima. Usocēxbi ca chupa xēni ax chēqui anun 'unucē ió ax nīpacētia. Usai 'i ca aín tuquicē ax chaia. ¹⁷Ésaribi ca: Uí unínbi ca ñuina xacá anu 'umpax 'aruti chumusa oquin 'acē, axa xēni 'ain, anu ñu chēcacē 'aruima. Anu 'arucēxunbi ca ñu chēcacē ax cubini uruquin ñuina xacá xēni a tucaia. Axa tuquicēbē ca chēcaxun anu 'arucēxa cubíncē ñu ax tutuqui nētētia. Usa 'ain ca ñu chēcacē, ñuina xacá chumusa oquin acē iónushi 'aruti 'icēn, asábi 'inun.

Xanu 'insíncē pēxcüanan Jesusan

Jaironēn bēhíicē bamacēbi baísquimia

(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸Juanēn 'unánmicē unibubēa Jesús banacēbēbi ca anua judíos unicama timécē xubunu 'icē 'apu, Jairo cacē, ax uacēxa. Uquin ca aín bēmánon rantin purúnquin Jesús cacēxa:

—'Ēn ini bēhíicē ca bērí bamaxa. Bamacēbi camina mix 'ēbē cuanxun a

ramëti 'ain. Min ramëcëxëshi ca asábi 'inux baísquiti 'icën.

¹⁹Cacëx niruia abë cuancëbë ca aín 'unánmicë unicamaxribi Jesúsbë cuancëxa.

^{20,21}Cuaniabi ca xanu achúshi ñucë, ax mëcën rabé 'imainun rabé baritia imia 'aíshbi aín imi nëtécëma, an —aín chupa ticaishi cana pëxcúti 'ai —quixun sinánquin, a caxu cuanquin Jesusan chupa cuëbí ticacëxa. ²²Ticaia tani niracëti cuainacëquin ca Jesusan a xanu mëraqin cacëxa:

—Camina chuámarua 'iti 'ain. 'Ën cana mi pëxcuti 'ai quixun asérabi sinani camina pëxcúan.

Cacëxëshi ca pëxcúacëxa.

²³Usobiani cuanx ca anua judíos unicama timëti xubunu 'icë 'apu, Jairo, aín xubunu bëbacëxa. Bëbaquin ca Jesusan, xanu ñucë a maíncëbëtan an 'ati unicaman pacun bana otishi 'ixun caínmainun 'aisamaira uni rarumati sharatia cuaquin isacëxa. ²⁴Usaria isquin ca Jesusan cacëxa:

—Ënuax ca chiquít. A xu xanu ca bamacëma 'icën. Ca 'uxaxa.

Ësaquian cacëxunbi ca 'usáncancëxa. ²⁵'Usáncëxunbi anu 'icë unicama xubu ëman xutancëx ca Jesús anua xu xanu 'icë anu atsínxun aín mëcën biacëxa. Bicéxëshi ca tsoruacëxa. ²⁶Usa 'ain ca Jesusan usaquin ñu 'aia anu 'icë unicaman chanioia a menu 'icë unicaman cuacëxa.

Bëxuñu uni rabéa Jesusan bëpëxcüa

²⁷Usobiani anuax cuaniabi ca uni bëxuñu rabëtan Jesús caticabianquin munuma cuëncëonquin cacëxa:

—Davitan rëbúnqui, nu nuibaquin ca nu pëxcut.

²⁸Cacëxa xubunu atsíncëbë ca a bëxuñu uni rabëtaxribi 'atsínquiani Jesús rapasu cuancëxa. Cuania ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsun caramina sinanin, 'ën cana mitsu pëxcuti 'ai quixun?

Cacëxun ca a unin cacëxa:

—Camina nu 'ati 'ain.

²⁹Cacëxun ca Jesusan aín bëru mëëquin cacëxa:

—Mitsúnmi 'ën cana mitsu bëmënioti 'ai quixun sináncësabi oquin cana mitsu 'ati 'ain.

³⁰Usaquian cacëx ca bënëtishi bëmëniocacëxa. Bëmëniocatia ca Jesusan cacëxa:

—Unían 'ën mi ësoquin 'acë ënë 'unánxunma 'anun camina ui unibi ñuixuntima 'ain.

³¹Usaquian Jesusan cacëxunbi ca a uni rabëtan cuanquin a nëtënu 'icë unicama chaniocëxa.

Banañuma unia Jesusan banamia

³²Bëxuñu 'icëa pëxcucë uni rabëtaxa cuancëbëtan ca uni raírinën achúshi uni ñunshin 'atimanëan banañuma 'imicë a Jesúsnu bëacëxa. ³³Bëia ca Jesusan a uninua ñunshin 'atima chiquifancëxa. Chiquíncëbë ca a uni banañuma 'ia 'aíshbi banacëxa. Usaria isi ca anu 'icë unicamax ratuti quiacëxa:

—Nun nëtë Israel anuxunbi ca uínbi ësa ñu isáma 'icën.

³⁴Quia unicama ratúmainun ca fariseo unibunëx quiacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apun cushínshi ca ënë unin ñunshin 'atima chiquinia.

Jesús uni bana ñuixuni bëtsi bëtsi ëmanu caun

³⁵Usoancëxun ca ëma chacamanu 'imainun ëma chucúmaracamanuribi cuanquin anua judíos unicama timëti xubucamanu atsínquin anu timëtia Jesusan bana ñuixuancëxa. Bana ñuixunquin ca —'ëmi catamëcë unicama ca Nucën Papa Diosan ainan 'imiti 'icë —quixun caquin upí bana unicama

ñuixuancëxa. Ñuixuanan ca uni ñucëcamaribi pëxququin an paëocëcama tërëcaxuancëxa. ³⁶Uinu cara Jesús 'icë anubi ca 'aisamaira uni 'iacëxa. Usai 'ia an atu Nucën Papa Dios ñuiquin 'unánmianan ami sinánun 'aquinti 'aíma 'ain ca axa piánancë ñuinacan ubiöcëxa 'aracacë ñuina, an a bërúanti aín 'ibu 'aíma 'ain, bënëti sináncasmai 'icësaribiti 'iacëxa. Usaia 'ia atu isquin ca Jesusan a unicama nuibacëxa. ³⁷Nuibaquin atu 'aquinsa tanquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Aisamaira uníxa ëmi sinánti 'aínbi ca an atu 'ëmi sinánun 'aquinti uni 'itsamashi 'icën. Usa 'aish ca naënuia 'aisamaira ñu bimi 'aínbia an bití uni 'itsamashi, usaribi 'icën. ³⁸Usa 'ain camina Nucën Papa Dios, axa 'ëmi sináncë unicaman 'ibu, a ñucáti 'ain, an uni 'ëmi sinánun 'aquinti unia 'itsa xunun, bimi 'ibu unían an bimi bití uni xucësaribi oquin.

**Aín 'unánmicë unicama 'iminuxun
Jesusan mecën rabé 'imainun
rabé uni caísa**
(Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)

10 ¹Usa 'ain ca Jeusasan aín 'unánmicë uni mecën rabé 'imainun rabé a timëxun cacëxa:

—'Ën cushi cana mitsu 'inanin. Anun camina ñunshin 'atima uninua chiquífanan uni 'insíncëcamaribi pëxcuti 'ain.

²A usaquin cacë unicamax ca 'iacëxa Simón 'icëbi Pedroribi cacë, 'imainun aín xucën Andrés. 'Imainun ca Zebedeonën bëchicë Jacobo cacë a 'imainun aín xucën Juan 'iacëxa. ³Raírinëx ca Felipe cacë 'imainun Bartolomé cacë 'imainun Tomás 'imainun Mateo, an 'apu buánmiti curíqui bicë, acama 'iacëxa. 'Imainun ca Jacobo, Alfeonën bëchicë, a 'imainun Lebeo 'icëbi Tadeoribi cacë a 'iacëxa. ⁴'Imainunribi ca Simón axa

judíos unibun rabanan nëëti banacë, a 'imainun Judas Iscariote, an Jesús uni 'inan, a 'iacëxa.

**Unicama bana ñuixunun Jesusan aín
'unánmicë unicama xua**
(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6; 10.3-11)

⁵Aín 'unánmicë unicama caístancëxun ca unicama bana ñuixuntanun xunuxun Jesusan ësaquin cacëxa:

—Camina anu judíosma unibu 'icë nëtënu cuantima 'ain. Samaria nëtënu 'icë ëmacamanuribi camina cuantima 'ain. ⁶Israel unicama axa 'ëmi sinánti 'aíshbi 'ëmi sináncëma acama 'ëmi sinánun 'aquini camina cuanti 'ain. Atux ca 'ëmi catamëcëma 'aish 'ibuñuma carnerosa 'icën. ⁷Cuanquin camina —anúan Nucën Papa Diosan mitsu ainan 'imiti nëtë ca 'urama 'icë —quixun caquin bana ñuixunti 'ain. ⁸Ñuixuanan camina 'insíncë unicama pëxcüanan uni bamacë baísquimianan an aín nami chëquímicë 'insínñu uni asábi 'itëcënen pëxcüanan uninua ñunshin 'atima chiquínti 'ain. 'Ën cana anúnmi uni 'aquinun cushi 'inánquin mitsu cupíomícëma 'ain. Usa 'ain camina mitsúnmi 'aquincë uni cupí ñucátima 'ain.

⁹Curíqui camina buántima 'ain.

¹⁰Camina burasa ió anun min ñu buánti bitima 'ain. Camina rabé tari 'imainun bëtsi taxaca 'imainun min tsati buántima 'ain. An unicama 'aquincë uni a ca a 'aquincë unin aín piti 'imainun aín cuëncë ñu 'inánti 'icën. Usa 'ain camina ñu buanima usashi cuanti 'ain.

¹¹Cuanx ëmanu bëbaquin camina isti 'ain, ui unin cara upí oquin min bana ñuixuncëxun cuaisa tania. A unin xubunushi camina ñantan ñantan 'uxti 'ain, anúnmi a ëmanuax cuanti nëtëa utámainun. ¹²Anu 'iti xubunu atsíntancëx camina —chuámashi ca 'ican —cai anu 'icë unicamabë nuibananti 'ain.

¹³Usa'imi 'icëbë ca a xubunu 'icë unicama mitsubë upí 'ixun min bana cuati mitsúxmi anu 'icë cupí cuëëni chuámashi 'iti 'icën. 'Aínbi ca mitsubë upí 'iisama tanquin an mitsun bana cuaisama tancë unicamax usaí 'itima 'icën. ¹⁴Uinu 'icë émanu 'icë unicaman cara, uinu 'icë xubunu 'icë unicaman cara mitsu biisama tanan mitsun bana cuaisama tania, anuax cuani camina anu 'icë unicaman, mitsun bana cuatíma ca Nucën Papa Diosan iscëx 'aisama 'icë quixun 'unánun, mitsun taxacanu 'icë me cupúcë tacabiani bëtsi émanu cuanti 'ain. ¹⁵Asérabi cana 'ën mitsu cain, Sodomá émanu 'icë unicama 'imainun Gomorra émanu 'icë unicama ca aín bana cuaisama tancë cupí Nucën Papa Diosan castífcancëxa. Usamaira oquin castífcancë ca an a émanu 'icë unicama mitsu bicëma cupí ax 'iti 'icën.

Mitsumi ca uni nishti 'icë quixun Jesusan aín 'unánmicë unicama ca

¹⁶'Ën cana carnero 'inúan nëcë nëbétsinu 'icësaribi 'inun mitsu xutin. Nëëquin ca 'inúanën carnero binuxun bëarati 'icën. Usaribi oquin ca axa mitsumi nishcë unin mitsu 'atimocatsi quixun sinánti 'icën. Usaquian sináncëbë camina bërúancati 'ain, runu 'icësaribiti. Bërúancanan camina axa mitsumi nishcë uni ami nishi abë 'atimonantima 'ain, numacuru 'icësaribiti. ¹⁷Axa mitsumi nishcë unicaman ca judíos unibunën 'apucamanu mitsua 'atimonun buánti 'icën. Usonan ca anua judíos unicama timéti xubucamanuxun mitsu rishquiti 'icën. Usa ca uni 'icë quixun 'unani camina ami catamëtima bërúancati 'ain. ¹⁸'Ën bana uni ñuixuncë cupí ca unin mitsumi nishquin judíosma unibunën 'apunu mitsu buánti 'icën, ami mitsu ñui manánuxun. Usocëxunbi camina a 'apucama 'imainun judíosma

uniburibi 'ën mitsu 'unánmicë banacama ñuixunti 'ain. ¹⁹A unicaman mitsu 'apunu buáncëxun camina racuéquin —uisai carana quiti 'ai —quixun sinánan —uisa banan carana cati 'ai —quixun sinántima 'ain. Nucën Papa Diosan ca mitsúxmi banacëbëtainshi uisaquin caramina cati 'ai quixun mitsu sinánmiti 'icën. ²⁰Usa 'ain camina 'unánti 'ain, mitsúnbi sináncë banan camina banatima 'ain, Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx camina quiti 'ain.

²¹'Ëmi sináncëma unin ca axa 'ëmi sinania oquin aín xucénbi an uni 'aminun quixun 'apu 'inánti 'icën. Usaribi oquin ca aín papan ami nishquin aín bëchicëbi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. 'Imainun ca usaribi oquin aín bëchicënen ami nishquin aín papabi an uni 'aminun 'apu 'inánti 'icën. ²²Mitsúxmi 'ëmi sináncëbë ca axa 'ëmi sináncëma unicamax mitsumi nishti 'icën. Usa 'aínbi ca an uisa ñu cara 'icëbëtanbi 'ëmi sinánquin ëncëma unicamax Nucën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'icën. ²³Achúshi émanuxun bana ñuixuniabi unin mitsun bana cuaisama tanquin bëtsi bëtsi ocëx camina bëtsi émanu cuanti 'ain. Anuxunribi bana ñuixunia unin mitsu bëtsi bëtsi ocëx camina anuaxribi bëtsi émanu cuanti 'ain. 'Ën cana asérabi mitsu cain, anu Israel unibu 'icë émacamanuxun mitsun unicama bana ñuixuncëma pain 'ain cana 'ëx uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ëx utëcënti 'ain.

²⁴Unin ñu 'unánmicë uni an ca an a 'unánmicë uni inuima. Usaribiquin ca an uni ñu mëëxuncë uni an, an a ñu mëëmicë uni inuima. ²⁵Mitsux 'ën 'unánmicë unicama 'ain ca axa 'ëmi nishcë unicamax mitsumiribi nishti 'icën. Atúan 'ë bëtsi bëtsi ocësaribi oquin ca mitsuribi bëtsi bëtsi oti 'icën. Atun 'ë

ñunshin 'atimanën cushi, Beelzebú,
caquin anëquin ca mitsúxmi 'ën unicama
'icë, mitsuribi usaribi oquin anëti 'icën.

**Uími caranuna racuétí 'ai
quiáxa Jesús quia**

(Lc. 12.2-9)

²⁶Ésaquinribi ca Jesusan aín 'unánmi-
cë unicama bana ñuixuntanun xuquin
cacëxa:

—Unían mitsu bëtsi bëtsi ocëxbi
camina an mitsu bëtsi bëtsi ocë
unicamami racuétima 'ain. Unían uni
itsi paránxun ñu 'acëxbi ca camabi
unían 'unáncë 'iti 'icën. Usaribiti ca
unían ñu upí unéxun 'acëxbi camabi
unían 'unáncë 'iti 'icën. ²⁷Ën mitsu
iméribi cacë banacama camina camabi
unían cuanun ñuiti 'ain. Ñuianan
camina mitsun xubunuxun 'ën mitsu
cacëcamaribi camabi unían cuanun
ëmánxun ñuiti 'ain. ²⁸An uni bëtsi bëtsi
oquin bamamicë unicamami camina
racuétima 'ain. Usoquin 'aquinbi ca unín
bëru ñunshin bamamitima 'icën. Usa
'ain camina usa unimi racuétima Nucën
Papa Dios, an uni aín cushínbi
bamamianan aín bëru ñunshínribi manë
tsi anuaxa xënbua 'aínbi tëmëрати anua
'inun 'imiti amishi racuétí 'ain.

²⁹Isáratsu ca cupíma 'icë unín curíqui
'itsamaratsu anun maruquin rabé biti
'icën. Chamaratsu 'aísha aín cupí
'itsamashi 'icëbi ca Nucën Papa Diosan
camabi 'isá achúshi achúshi isia.
Usaquian bërúancë 'aish ca Nucën Papa
Dios cuëncëbëma bamaíma. ³⁰An
'isácama bërúancë Nucën Papa Diosan
ca mitsuribi camabi 'unánan uiti buñu
caramina 'ai quixun 'unania. ³¹Mitsux
camina 'isásamaira 'ain. Usa 'ain ca 'isá
chamaratsucama 'acësamaira oquin
Nucën Papa Diosan mitsu bërúanquin
isia. Usa 'ain camina unían mitsu
bamamisa tancëxbi racuétima 'ain.

**—'Ëx cana Jesúsnan 'ai
—quiax quicë uni ñuicë bana
(Lc. 12.8-9)**

³²Ésaquinribi ca Jesusan aín 'unánmi-
cë unicama cacëxa:

—Axa an 'ën bana cuacëma unicaman
cuanun 'ë ñui, —'ëx cana Jesusan uni
'ain —quicë uni a ñuiquin cana 'ënribi,
—ax ca 'ën uni 'icë —quixun 'ën Papa
Dios naínu 'icë a cati 'ain. ³³Usa 'afñbi
cana axa 'ëmi rabini, —'ëx cana Jesusan
unima 'ain —quicë uni a ñuiquin, —ax
ca 'ën unima 'icë —quixun 'ën Papa Dios
naínu 'icë cati 'ain.

**Axa ami sináncëma unix ca
Jesusan unimi nishti 'icë quicë bana
(Lc. 12.51-53; 14.26-27)**

³⁴Ésaquinribi ca Jesusan aín 'unánmi-
cë unicama cacëxa:

—'Ëx uá 'ain ca camabi unix bëtsibë
bëtsibë nuibananti 'icë quixun mitsun
sináncëxbi ca usama 'icën. 'Ëx uá 'ain ca
axa 'ëmi sinántisama tancë unicaman
axa 'ëmi sináncë unicama nuibatíma,
ami nishquin 'atimoisa tanti 'icën. ³⁵'Ëx
uá 'aían 'ëmi catamëcëbë ca bëtsi bëtsi
unix aín papami nishti 'icën. Usaribiti ca
xanu raírinëx 'ëmia catamëcëbë aín
titami nishti 'icën. 'Ëx ënë nëtënu uá
'aían 'ëmi catamëcëbë ca xanux aín
ñemi nishti 'icën. ³⁶Usa 'ain ca axa 'ëmi
catamëtia oquin unín aín aintsibi
'atimoti 'icën.

³⁷Ën unicaman ca aín papa, aín tita
nuibati 'icën. Nuibatibi ca atu nuibacë
samaira oi 'ëmi sinánti 'icën. Usai 'ëmi
sináncëma 'aish ca 'ën unimasa 'icën.
Usaribiti ca 'ëmi sináncësamaira oquian
aín bëchicë nuibacë uni ax 'ën unimasa
'icën. ³⁸—A 'ai bamanuxunbi cana
Jesúsmi catamëti bana ënquinma 'ai
—quixuan an sináncëma uni ax ca 'ën
uní 'itima 'icën. ³⁹Uix cara aín

cuëencësa oquin 'ai ënë nëtënu upitax tsótishi sinania ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënushi upitax tsóti sinánquinma 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia ax ainan 'aish Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'iti 'icën.

**Uicama cara Nucën Papa Diosan
cupíoti 'icë quicë bana
(Mr. 9.41)**

⁴⁰Ësaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—An mitsun bana cuacë uni an ca 'ën banaribi cuatia. An 'ën bana cuacë uni an ca Nucën Papa Dios, an ënë nëtënu 'ë xua, aín banaribi cuatia. ⁴¹Aséribi 'ënan 'ixuan 'ën unin 'ë ñuiquin bana ñuixunia cuaquin ca uni itsin sinánti 'icën, —a banax ca aséribi Nucën Papa Diosan sinánmicëxa quicë 'icë —quixun. Usaquin sinani ca a bana quicësabi oi 'iti 'icën. Usa uni ca an bana ñuixuncë unia iscësaribi oquin Nucën Papa Diosan upí isia. Usaribi oquin ca an upí uni isquin —ax ca aséribi Jesúsmi catamëcë uni 'icë —quixun sinánquin a nuibaquin aín bana cuacë uni a Nucën Papa Diosan upí isia, upí uni iscësaribi oquin. ⁴²Ax 'ën uni 'aísha 'ëmi upiti catamëcë 'icëmabi axa shimaia isquin —ax ca Jesucristonën uni 'icë —quixun sinánquin 'umpax 'inancë uni a ca Nucën Papa Diosan upí isia.

**Juan an unicama nashimicë an aín
'unánmicë uni Jesús isnun xua
(Lc. 7.18-35)**

11 ¹Aín 'unánmicë unicama an ñuixuncë bana unicama ñuixuntanun catancëx ca Jesús anribi Galilea menu 'icë ëmacamanuxun bana ñuixunux cuancëxa.

²Usai 'imainun ca sipunu 'ixun Juan, an uní nashimicë, an Jesusan ñu 'aia

ñuicania cuacëxa. Cuaquin ca aín uni raíri Jesús istánun quixun xuacëxa, aséribi cara ax utia judíos unbunën caíncë a 'icë quixuan isnun. ³Xucëx cuanxun ca Juanën cacësabi oquin ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Mix caramina aséribi axa uti nun caíncë a 'ain? ¿Mixmi ama 'ain caranuna bëtsi uníxa uti nun caínti 'ain? ⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Camina 'ën unicama ñuixuniamí cuacë banacama ñuixuanan 'ën ñu 'aiami iscëcama ñuixunquin Juan cai cuanti 'ain. ⁵Cuanxun camina cati 'ain: Bëxunü unínbi ca bërí isia, aín niti bëtsicë uníxribi ca bërí upiti nitsia, an aín nami chëquímicë 'insínñu unix ca pëxcutia, pabë unin ca bana cuatia, bamacë uníxbi ca baísquia, ñuñuma unínribi ca anun Nucën Papa Diosnan 'inux iéti bana cuatia. ⁶Usaquin canan camina, 'ë ñui Nucën Papa Diosan xucëma ca ax 'icë quima, ax 'ëmi sináncë unicamax ca chuámarua 'i cuëënia quixunribi Juan cai cuanti 'ai —quixun ca Jesusan Juanën xucë unicama cacëxa.

⁷Juan, an unicama nashimicë, aín unicama cuancëbëtan ca Jesusan anu 'icë unicama 'aisamaira 'icë Juan ñuiquin ësaquin cacëxa:

—¿Uisa uni isi caramina mitsux anu uni 'icëma menu cuancën? Bëtsi bëtsi oquin sináncë uni ax ca tutísha suñun bëcacësa 'icën. ¿Usa uni isi caramina cuancën? ⁸¿Ax usama 'ain caina añu isi cuancën? ¿Upíira 'aísha cupíira chupa pañucë uni isi caramina cuancën?

Usama ca. Camina 'unanin, upíira 'aísha cupíira chupa pañucë unix ca anu 'apu 'icë xubunushi 'ia. ⁹¿Usa uni isi cuanima caramina añu isi cuancën? An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë uni a isi camina cuancën, ¿usa cat? Aséribi cana 'ën mitsu cain, an Nucën Papa Dios

quicé bana unicama ñuixuncé unicaman ñuixuan bana 'iásamaira ca Juanën uni ñuixuncé bana 'icën. ¹⁰Juan ñuiquian ëné menu ucéma pan 'icé 'ë cacé bana a ca Nucën Papa Diosan Isaías cuënëomia-cëxa, ësai quicé:

A caxumi cuanun cana 'ën uni xutin. Ax pain cuanquin ca anun cuanti bai mënóquin racanacësaribi oquin camabi unían min bana cuanun atun nuitua upí 'inun sinanamiti 'icën.

¹¹Usaquin cuënëo bana ñuitancëxun ca Jesusan anu 'icé unicama cacëxa:

—Asérabi cana 'ën mitsu cain, an Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unicaman ñuixuncé bana 'iásamaira ca Juanën 'ë ñuicé bana 'iaxa. Usa 'ain ca a unicamax 'iásamaira Juan 'icën. Usa 'aínbi ca axa Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'ën unicamax, unían ñuumara iscë 'aíshbi Juan 'iásamaira 'icën.

^{12,13}Juan ucéma pan 'ain ca Moisés 'imainun an Nucën Papa Dios quicé bana uni ñuixuncé unicaman 'ë ñuiquin unicama ñuixuancëxa. A unicama caxu uquin ca Juanën 'ë ñuiquin, axa utia judíos unicaman caíncé ax ca uaxa quiax quiquin unicama ñuixuanxa. Usa 'ain ca 'ënribi, 'ëmi catamécé unicama ca Nucën Papa Diosnan 'iti 'icé quixun ñuixunia cuanan 'ën ñu 'aia isi 'aisamaira unix Nucën Papa Diosnan 'iti sinania. ¹⁴Mitsun asérabi cuaisa tanquin camina 'unánti 'ain, Elías ca uti 'icé quicé bana ax ca Juan ñui quía 'icën. A bana quiásabi oi ca Juan, an unicama nashimicé, ax Nucën Papa Diosan mënósabi oi uaxa. ¹⁵An aín pabitan ëné bana cuacé unin ca aín nuitunënbí sinánquin cuati 'icën.

¹⁶Ësaquinribi ca Jesusan anu 'icé unicama cacëxa:

—Ëné nëtënuca bërí bucué unicamax cara uísa 'icé quixun cana mitsu cati

'ain. Ca tuáratsucuxa cuaicësaribi 'icën. Cuainux timécé 'aíshbia cuaitisa tantancëx camáxbi tsotan ca raírinën raíri ësaquin caia: ¹⁷“Cuai chirini cuëñun nun paca bana ocëbëbi camina masá sinani cuaitisama tan. Cuaitisama tancëbë nux —anpan caniacécé unicama 'icësaribiti cananuna ini rarumati 'ai —quicëbëbi camina masá sinani usairibi 'iisama tan”. ¹⁸Usaribi ca ëné nëtënuca bucué unicamax 'icën. Juanëx ca ñu mësú picëma 'ianan ñu xëacëma 'icën. Usa 'icé ca unicaman —a unix ca ñunshin 'atimañu 'icé —quixun caxa. ¹⁹Usoquian Juanën 'acësoquin 'aquinma 'ën camabi ñu pianan xëaia isquin ca unicaman ësaquin 'ë ñuia: A unix ca picën tapun 'ianan xëairacé uni 'icën. Ax ca an 'apu buánmiti curíqui bicé unicama 'imainun 'uchañu unicamabë nuibanania —quixun. Usaquian Juancëñun unin 'ë ñuicëbëbi ca Nucën Papa Dios, an ëné menu unun 'ë xua, an 'acé ñucamax asábí 'icën. Usa ca quixun ca axa ami sináncé unicaman 'unania.

Axa bëtsi bëtsi ëmanuax ami sinántisama tancé unicama Jesusan ca
(Lc. 10.13-15)

²⁰Usaquin catancëxun ca Corazín 'imainun Betsaida 'imainun Capernaúm a ëmacamanuax ucé unicama, atun ëmanuxun bana ñuixuanan uni itsin 'acëma ñu 'acëbëbia aín bana cuati ami sinanacëma, a unicama ësaquin Jesusan cacëxa: ²¹—Corazín ëmanuax ucé unicama 'imainun Betsaidanuax ucé unicama, mitsu cana asérabi cain, mitsun ëmanuxun 'ën cushínbi 'ën ñu 'acësaribi oquin Tiro 'imainun Sidón anuxun 'ën 'á 'ain ca anu 'icé unicama aín 'uchacama ëni 'ëmi sinan 'itsíanxa. Aín 'ucha cupí masá nuituti sinanati ca chupa chëquicé pañuanan chimaputan

mashiquia 'itsíanxa. ²²Usa 'ain cana mitsu cain, anúan an camabi uni aín ñu 'acè isti nètèn ca Tiro 'imainun Sidónu 'icè unicama 'acèsamaira oquin Nucèn Papa Diosan mitsu 'uchoquin castícanti 'icèn. ²³Capernaúmnuax ucè unicama, òmitsun caramina sinanin, camina Nucèn Papa Diosan nètènu 'iti 'ai quixun? Camina anuma, anua uni 'aisamacama bamatancèx cuancè, anu 'iti 'ain. Mitsun èmanuxun 'èn cushínbi 'èn ñu 'acèsaribi oquian Sodomanaxun-ribi 'acè 'ain ca aín 'uchacama èni anu 'icè unicama nēēncēma 'iá 'itsíanxa. ²⁴Usa 'ain ca anúan camabi uni aín ñu 'acè isti nètèn Sodomanu 'icè unicama 'ásamaira oquin Nucèn Papa Diosan mitsu 'uchoti 'icèn. 'Uchoquin ca a èmanu 'icè unicama 'acèsamaira oquin mitsu 'ati 'icèn.

—**Chuámarua tani cuēēnux camina 'ēmi catamēti 'ai —quixun Jesusan ca**
(Lc. 10.21-22)

²⁵Catancēxun ca Jesusan Nucèn Papa Dios cacēxa:

—'Èn Papa Dios, mixmi naí 'imainun menu 'icè ñucaman 'Ibu 'icè cana mi rabin. Ami uni 'unánmiti ñu a camina an ñu 'unáncè unicama 'unánmiquinma an ñu 'unáinracēma unicama 'unánmian. Usaquinmi 'acè cupí cana mi rabin. Usaquin 'ati camina mix cuēēan. ²⁶—Ñu 'unánma ca —quixuan unin sináncè unicaman min 'imicēxun 'èn bana cuati camina cuēēan.

²⁷Usaquin aín Papa Dios catancēxun ca Jesusan anu 'icè unicama amiribishi cacēxa:

—'Èn Papa Diosan ca camabi aín sinan 'è 'unánmiaxa. Uinu 'icè unínbi ca uisa uni 'ianan añu 'ai carana 'èx uacèn quixun 'unanima. 'Èn Papa Diosan cuni ca 'unania. Usaribi oquin ca uinu 'icè unínbi, uisa cara Nucèn Papa Dios 'icè

quixun 'unanima. Aín Bēchicē, 'èn cuni cana 'unanin, 'imainun ca a 'èn uisaira cara ax 'icè quixun 'unánmisa tancè unicama anribi 'unania. ²⁸Nucèn Papa Diosan mi upí isnun quixun 'aisamaira ñu 'anan unin cacè ñuribi 'ai bēnēti atsáncè 'ixun camina 'ēmi catamēquin 'èn mi 'aquinun 'è cati 'ain. Cacēxun cana a ñucama mēñoquin 'ēnan 'aishmi tanti 'icēsaribitimi upí oquin sinani cuēēnux mitsu 'imiti 'ain. ²⁹Mitsúxmi cuēēnia cana uisari caramina upí 'iti 'ai quixun mitsu 'unánmiti 'ain. Ñu caquinma cana tēmēraquinmami 'ati sēnēinshi 'èx cuēēncēsabi oi 'inun mitsu 'imiti 'ain. 'Imixun 'èn 'aquincēx camina upí oquin sinani chuámashirua tani cuēēnti 'ain. ³⁰Mitsúxmi 'ēnan 'ain ca 'èn mitsu 'aquincēx mitsun 'ati ñux 'aisa 'icèn.

Anun ñu mēētima nētēan Jesusan 'unánmicē unicaman trigo bēru piá ñuicē bana
(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

12 ¹Usaquin catancēx ca anun ñu mēētima nētèn Jesús bain anu trigo 'apácè naèn cuancēxa. Abè cuanquinbi ca aín 'unánmicē unicaman piisa tanquin trigo bēru pécécè sirícaquin bixun piacēxa. ²Usoia isquin ca fariseo unicaman Jesús cacēxa:

—Ca is, anun ñu mēētima nētèn usaquin ñu 'ati 'aínmabi ca min 'unánmicē unicaman usoia.

³Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—¿Mitsun caramina Davidnèn ca 'acēñuma 'ixun axa abè cuancè unicama-bētan èsoquin ñu 'acēxa quixun cuēnēo bana a iscēma 'ain? ⁴Davidnèn ca 'acēñuma 'ixun piisa tanquin anuxun Nucèn Papa Dios rabiti xubunu atsínxun anu 'icè pán, Nucèn Papa Diosan isti oquin nancè, a bixun piacēxa. A panēxa judíos sacerdotenēinshi piti 'aían uni

itsin piti 'icémabi ca sacerdotenën 'ináncëxun David 'imainun abë 'icë unicaman piisa tanquin piacëxa.
 5¿Mitsun caramina judíos sacerdotecama ñui quia cuëñëo bana a iscëma 'ain? Bëtsi nëtën 'acësaribi oquin ca anun ñu mëëtima nëtënríbi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun an 'ati ñucama 'acëxa. Usoquin 'afbi ca 'uchama 'icën.
 6'Ën cana mitsu cain , anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu Moisésnën ñuiasamaira ca a 'ën mitsu cacë bana ënëx 'icën. 7Nucën Papa Diosan bana ca ësai quia: “Unían 'ë rabianan aín 'ucha téréncë 'inuxun 'aracacë ñuina rëxun xaroiá isí cuëncësamaira oi cana atun uni itsi nuibaquin axa 'aquinsa 'icë 'aquinia isí cuëñin”. A bana cuacë 'aish camina 'ën 'unánmicë unicaman trigo bëru bixun piia isí manáncëma 'itsían.
 8Uní 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun cana 'ën anun ñu mëëtima nëtën cara añu 'ati 'icë quixun uni cati 'ain.

Aín mëcën bamacë unia Jesusan pëxcüa
(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)

9Anuax cuanx ca Jesús anua judíos unicama timéti xubunu cuani atsiáncëxa. 10Anu ca uni achúshi aín mëcën amo 'icë bamacë 'iacëxa. A uni isquin ca fariseo unicaman —Jesús, an ca nux quicësama oquin 'aia —quiax ami manáncatsi quixun sinánquin —¿anun ñu mëëtima nëtën uni ñucë pëxcuti cara asábi 'ic? —quixun ñucácëxa. 11Cacëxun ca Jesusan cacëxa: —¿Micama uinu 'icën caramina anun ñu mëëtima nëtéan mitsun 'aracacë ñuina quininu nipacëtía biquinma isëshiti 'ain? Camina isëshiquinma biti 'ain, ¿usa cat? 12'Aracacë ñuinasamaira ca uni 'icën. Usa 'ain ca anun ñu mëëtima nëtën uni pëxcuti asábi 'icën.
 13Çatancëxun ca Jesusan, uni aín mëcënmí ñucë cacëxa:

—Ca mëshpat.

Cacëx mëshpatishi ca mëpëxcüacëxa, aín mëcën itsisaribi upí 'itánun. 14Usoçë bë chiquiquiani cuanx ca fariseo unicama Jesús ñui uisoxun 'ati cara quiax 'esëñancëxa.

An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unín Cristo ñuiquin cuëñëo bana

15Usax ca fariseo uníbu 'esëñania 'unánbiani Jesús anuax cuancëxa. Cuancëbë ca 'itsa uni abë cuancëxa. Cuania ca Jesusan uni ñucëcama pëxcuquin, 16—an ca usoquin ñu 'aia quixun camina 'ë chaniotima 'ai —quixun cacëxa. 17Nucën Papa Diosan 'amicëxuan a ñuiquin Isafasnën cuëñëo-sabi oi ca Jesús 'iacëxa, ësai quicë:

18Ënëx ca 'ëx cuëncësabi oquin 'anun 'ën caiscë 'ianan 'ën nuibairacë a 'icën. A isí cana cuëñin. 'Ën cushi cana a 'inánti 'ain. 'Ináncëxun ca judíosma unicamaríbi uisoquin carana 'ën atúxa upí 'inun 'imiti 'ai quixun ñuixunti 'icën. Ñuixuanan ca 'ën cana camabi unían ñu 'aia isquin uisa carana oti 'ai usoquin 'ati 'ai quixun ñuixunti 'icën. 19Ax ca unicamabë cuëbicanantima 'icën, ca cërúanantima 'icën. Bain cuani munuma cuëncëni banaquin ca unicama cuamitima 'icën. 20Pëcú pëchi sitan oquin pësínpacë a ca xanun 'aisama 'icë putia. Usa 'aínbi ca 'ën Bëchicënën uni 'aisama 'aísha 'uchañu 'aíshbi ainan 'iisa tania cuantánun xutima 'icën. Lamparín bënabuti cuíncësa ca axa ami sinanibi ami cushiira-cëma uni ax 'icën. Usa unibi ca ainan 'iaxma cuantánun xutima 'icën. Anun camabi ñu 'aisama-cama cëñuti nëtë utámainun ca aín cushínbi ami catamëcë

unicama 'aquinti 'icën. ²¹Judíosma unibunëxribi ca ami catamëti 'icën, an ca atu 'aquinia quixun 'unani.

Ñunshin 'atimanën cushin ca Jesusan ñu 'aia quiáxa fariseo unicama quia
(Mr. 3.19-30; Lc. 11.14-23; 12.10)

²²Usai 'icëbëtan ca uni achúshi ñunshin 'atimanën 'imicëxa bëxuñu 'ianan banañuma, a Jesúsnu unin bëacëxa. Bëia Jesusan pëxcucëxun ca banaquin isacëxa.

²³Jesusan usoia isi ca anu 'icë unicamax ratuti sináncasmai canancëxa:

—¿Ënë unix cara asérabi Davitan rëbúnqui, axa uti nun caíncë, a 'ic?

²⁴Jesusan usoquin ñu 'aia ñuicania cuati ca fariseo unibunëx quiacëxa:

—Ñunshin 'atimanën 'apu, Beelzebú, an 'amicëxuinshi ca ënë unin ñunshin 'atima chiquinia.

²⁵Usai quia aín sinan 'unánquin ca Jesusan fariseo unicama cacëxa:

—Ca ësa 'icën. Achúshi menuxuan an 'apu 'imicë unibunën cushicaman bëtsi bëtsi oquin sináncë 'ain ca a menu bucucë unicamax 'itsa 'aíshbi upitax bucuí bëtsibë bëtsibë nuibananima 'acanani cëñutia. Usaribiti ca ëmanu 'icë unicamax bëtsibë bëtsibë nuibananima nishanani upitax bucuíma cëñutia. Usaribiti ca aín aintsibë bucuíaxbia nishanancë unicamax amanu amanu cuani tsuáqui nëtëtia. ²⁶Mitsux camina quin, ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, Beelzebúribi cacë, an 'amicëxun isana ñunshin 'atima chiquinin. Usámi mitsux 'ë ñui quicë 'aínbi ca ñunshin 'atimanën 'apúan ñunshin 'atima raíri chiquíncëbë an 'amicëxuan ñu 'ati ñunshin 'atima 'aíma 'iti 'icën. Usa 'ain ca ñunshin 'atimanën abë ñunshin 'atima chiquinima. ²⁷Ën ñunshin 'atimanën 'apun 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquíncë 'ain, ¿cara

mitsun unibunën uin 'amicëxun ñunshin 'atima uninua chiquinin? Mitsun unibunën ca mitsu cati 'icën, ñunshin 'atimanën 'apun 'amicëxunma ca Nucën Papa Diosan 'amicëxuinshi unin ñunshin 'atima uninua chiquinti 'icë quixun. Usaquin cacëxun camina 'unánti 'ain, mitsúnmi 'ë ñui quicë bana ax ca aséribima 'icë quixun. ²⁸Nucën Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan 'amicëxun uninua 'ën ñunshin 'atima chiquíncë 'ain camina 'unánti 'ain, Nucën Papa Diosan ca axa 'ëmi catamëcë unicama ainan 'iminuxun ënë menu unun 'ë xuaxa quixun.

²⁹Ësa ca. Ui unínbi ca cushi uni, aín xubunu atsínxun aín ñu bicuanima. Aín 'ibu pain nëaxun cuni ca aín ñu bicuánti 'icën. Usaribi oquin cana 'ën aín 'apusama cushiira 'ixun ñunshin 'atima chiquinin.

³⁰Ësaribi ca. Unían bërúanquin timëcëma 'aish ca aín 'aracacë ñuinacama tsuáquia. Usaribi oquin ca an 'ëmia sinánun uni 'aquincëma uni an 'ëmi sinánxma 'inun uni 'ímia.

³¹Usa 'ain cana mitsu cain, Nucën Papa Diosan ca unin 'atima ñu 'acë camabi tërénti 'icën, amia 'atimati banacëribi. Usa 'aínbi ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacë uni, a Nucën Papa Diosan aín 'ucha tërënima. ³²Axa uni 'inux anuax uá 'ë ñui 'atimati banacë uni a ca Nucën Papa Diosan aín 'ucha tërénti 'icën. Usa 'aínbi ca axa aín Bëru Ñunshin Upí ñui 'atimati banacë uni aín 'ucha Nucën Papa Diosan tërënima, bamatancëxribi ca xëñibua 'aínbi aín 'ucha tërécë 'itima 'icën.

**Aín bimi cupíshi i 'unánti
bana Jesusan ñuia**
(Lc. 6.43-45)

³³Ca ësa 'icën: Upí i 'apacëx ca aín bimi upí 'iti 'icën. I 'aisama 'apacëx ca

aín bimi 'aisama 'iti 'icën. Aín bimi isquin ca unin 'unánti 'icën, a i cara upí 'icë, cara 'aisama 'icë quixun. Usaribi oquin camina 'ën ñu 'aia isquin 'unánti 'ain, uin cushin carana ñu 'ai quixun. ³⁴Mítsux 'atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsun raracama 'iásaribiti an uni picë runusaribi 'ain. Unix ca aín nuitu mëúa sináncësaribi oi aín cuëbitan banaia. Mitsun nuitu 'aisama 'ain camina 'atimati banain. ³⁵Aín nuitu upí 'ain ca uni upí ñu ñui upiti banaia. Usa 'aínbi ca raírí unix aín nuitu upíma 'ain, upíma ñu ñui 'atimati banaia. ³⁶Ën cana mitsu cain, anúan an camabi unin 'acë ñucama isti nètën ca Nucën Papa Diosan uisai cara banaxa quixun 'unánan uisa banan cara sinanima 'atimati banaxa quixun camabi uni 'unánti 'icën. ³⁷Mítsun banacama 'unánquin ca Nucën Papa Diosan 'uchañuma caramina 'ain quixun isanan 'uchañu caramina 'ai quixun isti 'icën.

**'Aisama unicaman uni itsin
'acëma ñu 'anun Jesús ca
(Mr. 8.12; Lc. 11.29-32)**

³⁸Cacëxun ca an Moisésnën cuëño bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicaman Jesús cacëxa:

—Min camina asérabi Nucën Papa Diosan cushin ñu 'ai quixun nun 'unánun camina nun nu isnun uni itsían 'acëma ñu 'ati 'ain.

³⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Unicama Nucën Papa Diosmi sináncëma 'ixun ca atun isnun uni itsin 'acëma ñu 'anun quixun 'ë caia. Usa 'aínbi cana, 'ëx cana asérabi Nucën Papa Diosnuax uá 'ai quixun atun 'unánun, bëtsi ñuribi atúan ñucácëxunbi 'aiman. Ënëishi cana mitsu cain, Jonás 'iásaribiti cana 'ëx 'iti 'ain. ⁴⁰Jonás ax ca bacanu 'icë ñuina cha aín pucunu rabé 'imainun achúshi nètë, 'imainun rabé 'imainun

achúshi iméribi 'iacëxa. Usaribiti cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá, 'ëx rabé 'imainun achúshi nètë, 'imainun rabé 'imainun achúshi imé matá quiniocë anu racáncë 'iti 'ain. ⁴¹Nínive cacë ëmanu 'icë unicamax ca 'aisama 'icëbia Jonásnën Nucën Papa Diosan bana ñuixuncëxun cuati sinanati ami sináncëxa. Jonás 'iásamaira cana 'ëx 'ain. Usa 'icëbi ca ënë nètënu bucuçë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unían ñu 'acë isti nètën, Nínivenu 'icë unicaman ënë nètënu bucuçë unicama cati 'icën: Mitsun Jesusan bana ñuixuncëxunbi cuacëma 'aish camina nux 'iásamaira 'aisama 'ai —quixun. ⁴²Salomón cacë uni, axa 'apu 'ianan 'itsa ñu 'unáncë 'ain, ca 'ura menu 'icë 'apu xanu ax aín bana cuati cuancëxa. Cuanx bëbatancëxun ca cuëënquin aín bana cuacëxa. Salomón 'iásamaira cana 'ëx 'ain. 'Ëx usa 'icëbi ca ënë nètënu bucuçë unicaman 'ën bana cuaisama tania. Usa 'ain ca anúan Nucën Papa Diosan camabi unin ñu 'acë isti nètën, a xanu 'apu an Salomonën bana cuacë 'ixun, ënë nètënu bucuçë unicaman 'ën bana ñuixuncëxunbia cuacëma 'icë, 'uchoti 'icën.

**Anuax chiquíçë anubi ñunshin
'atima cuantëçënti bana
(Lc. 11.24-26)**

⁴³Ësaquinribi ca Jesusan cacëxa:

—Uninuax chiquítancëx anua 'umpax 'icëma menu cuani ca ñunshin 'atima anua 'iti bari nitsia. Bariquinbi mëraqinma ca sinania ⁴⁴—anuax 'ëx chiquíçá anubi cana cuantëçënti 'ai —quixun. Sinánbiani cuani bëbaquinbi ca xubua unin maénquin mëniocëx upí 'aíshbi 'ibuñuma usaribi 'icë anuaxa chiquíçá uni aín nuitu isia. ⁴⁵Isbiani cuanxun mëcën achúshi 'imainun rabé

ñunshin 'atimaira mërabianquin buanx ca anuaxa chiquía uni anubi abé atsíntécënia. Usa 'ain ca anua ñunshin 'atimacama atsíncë uni ax bërâma 'iásamaira 'ia. A uníxa 'icësaribiti ca ënë nëtënu bucucë unicamaxribi 'iti 'icën, atuán 'ën bana cuaisama tancë cupí.

Usaquin ca Jesusan cacëxa.

**Jesusan ca amia sináncë
unicama aintsi oia quicë bana**
(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

⁴⁶Jesusan anu 'icë unicama bana ñuixunmainun uxun ca ëmánxun aín tita 'imainun aín xucéantun —Jesúsbë cananuna banacatsi —quixun anu 'icë uni cacëxa. ⁴⁷Caia cuaquin ca achúshi unín Jesús cacëxa:

—Min tita 'imainun min xucéantu ca ëman 'icën. Ca mibë banatisa tania.

⁴⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uix cara 'ën tita 'ic? ¿'Imainun cara uicamax 'ën xucéantu 'ic?

⁴⁹Usai quiquin ca aín 'unánmicë unicama aín məcënan sanánquin cacëxa:

—Ënë unicamax ca 'ën tita 'imainun 'ën xucéantu 'icën. ⁵⁰Uicaman cara Nucën Papa Dios naínu 'icë ax cuëencë sabi oquin 'aia, acamax ca 'ën xucën 'imainun 'ën chirabacë 'imainun 'ën tita 'icën.

**Bana itsi ñuicësoi an ñu
'apácë uni ñui quicë bana**
(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)

13 ¹A nëtën xubunuax cuanx ca Jesús parúmpapa cuëbí tsóbua-cëxa. ²Tsóbucëbë ca 'aisamaira uni a nëbétsiorati timéacëxa. Timécëbë manë nuntinu 'irutancëxa Jesús tsómainun ca unicamax masinu bucubua-cëxa. ³Bucubucë ca Jesusan 'itsa bana 'unánmiquin bana itsi ñuicësoquin ñuiquin ësaquin cacëxa:

—An ñu bëru 'apácë uni ca aín naënu 'apáquin ñu bëru sacai cuanxa. ⁴Sacacëx ca raírinëx anúan uni nicë me iru anu nipacëaxa. Nipacëcë isbëtsini uxun ca ñuina pëchíñunën 'eaxa. ⁵Raírinëx ca maparañu menu nipacëaxa. Nipacëax ca me cëxtúma 'ain bënëtishi cooxa.

⁶Coóxbi ca uruquian barin xarocëx aín tapun 'aíma 'ain chushiaxa. ⁷Raírinëx ca muxañu menu nipacëaxa. Nipacëax coi ca 'iruaxa. 'Iruxunbi ca muxan abë coquin mapurucëxun tuacëma 'icën.

⁸Usa 'aínbi ca raíri ñu bëru ax me upínu nipacëaxa. Nipacëax coi canitancëxun ca upí oquin tuaxa. Tuacëx ca raírinëx aín bimi 'itsaira, cien 'iaxa, raírinëxribi ca aín bimi 'itsa, sesenta 'iaxa, raírinëxribishi ca aín bimi 'itsamashi, treintaishi 'iaxa. ⁹An aín pabitan ënë bana cuacë unin ca aín nuitunënbi sinánquin cuati 'icën.

**Uisa cupí cara Jesusan bana itsi
ñuicësoquin bana ñuiacëxa quicë bana**
(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)

¹⁰A bana ñuixuncëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús nëbétsioraxun ñucácëxa:

—¿Uisacasquin caramina bana itsi ñuicësoquin ënë unicama bana ñuixunin?

¹¹Ñucácëxun ca cacëxa:

—Uni itsían 'unaniamabi camina mitsun Nucën Papa Diosan sinánmicë xun an 'unánmicë ñu 'unanin. Usa 'aínbi ca raíri unin 'unanima. ¹²An 'ën bana cuaquin a bana quicësbabi oquin 'acë uni a ca 'ën bana itsiríbia cuanun Nucën Papa Diosan 'unánmiti 'icën. Usa 'aínbi ca an 'ën bana cuaquinbi sináncëma uni a, an isa 'unánxa quixuan sináncë bana a camabi Nucën Papa Diosan manumiti 'icën. ¹³Ën 'aia isquinbi ca atun 'ën cushi Nucën Papa Diosan 'ë 'ináncë a sinanima. Atun pabitan 'ën ñuixuncëxun

cuaquinbi ca uisai quicë cara quixun 'unántisama tania. Usa 'ain cana acaman cuaisabi oquin ñuiquinma bana itsi ñuicësoquin ñuin. ¹⁴Isaíasnëan a unicama ñuiquin cuënëo bana quicësabi oi ca usai 'ia, ësai quicë:

Mitsun pabitan 'ën bana ñuia
cuaquinbi camina uisai cara quia
quixun 'unántima 'ain. Mitsun
bërun 'ën 'aia isibi camina 'ëx
cushiira 'aínbi 'ëmi sinántima
'ain. ¹⁵Atun nuitu mëu 'unánti-
sama tanan ca judfós unicaman
atun pabitan cuaquinbi uisai
quicë cara quixun 'unántisama
tania. Atun bërúmbi 'ën 'aia
isquinbi ca 'ëx cushiira 'aínbi 'ëmi
sinántisama tania. 'Ëmi sinanatia
cana atu 'ën uni 'inun iémitsian.
Usa 'aínbi ca 'iisama tanxa.

¹⁶Atúxa Isaías quiásabi oi 'ëmi sinánti-
sama tancëbëtanbi camina mitsun bërun
'ën ñu 'aia isi 'ëmi catamëtin. 'Ën bana
camina mitsun pabitan cuaquin mitsun
nuitu mëúribi upí oquin sinanin. Usa
'aish camina chuámarua tani cuëënin.
¹⁷Asérabi cana mitsu cain, 'ëx ucëma
pan 'ain ca bëráma an Nucën Papa Dios
quicë bana uni ñuixuncë unicama
'imainun axa Nucën Papa Diosmi
sináncë unicamanribi —Cristo ca uti 'icë
—quixun 'ë ñuiquin cuënëo bana
'unánquin, uisai cara 'iti 'icë quixun
ístisa tanquinbi isáma 'icën. Uisa bana
carana ñuixunti 'ai quixun cuaisa
tanquinbi ca cuama 'icën.

**Uisai quicë cara an ñu 'apacë uni ñui
quicë bana 'icë quixuan Jesusan ñuia**
(*Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15*)

¹⁸An ñu 'apacë uni ñui quicë bana
uisai quicë cara quixun mitsu ñuixun-
mainun camina cuati 'ain. ¹⁹Anúan uni
Nucën Papa Diosnan 'iti ënë bana aín
pabitan cuaquinbia uisai qui quicë cara

quixun upí oquin 'unáncëbëma uxun ca
ñunshin 'atimanën 'apun bënëquinshi
uni manumia. Usa banax ca anúan uni
niti me iru anua nipacëcë ñu bëru
asaribi 'icën. ²⁰Maparañu me bëxbánua
ñu bëru nipacëcë asaribi ca raíri uni
'icën. Usa unin ca Nucën Papa Diosan
bana cuati cuëëquin bënëquinshi —a
bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun
aín nuitunën sinania. ²¹Usaquin
sinánquinbi ca maparañu menu
nipacëcë ñu bëru tapun 'itsañuma
asaribi 'ixun Nucën Papa Diosan bana
'itsama nëtëinshi sinania. Sinánquinbi
ca anbi masáquin sinánan Nucën Papa
Diosan bana 'acëbë ami nishquian unin
'atimocëxun a bana manuquin ënia.
²²Muxañu menua nipacëcë ñu bëru
usaribi ca raíri uni 'icën. A unicaman ca
Nucën Papa Diosan bana cuaquin —a
bana quicësabi oi cana 'iti 'ai —quixun
sinania. Usaquin sinanibi ca ënë menu
'icë ñuishi sinánan —'itsa ñuñu 'aish
cana cuëënti 'ai —quixun sinani, 'itsa
ñuñu 'iisa tanan bëtsi ñuribi cuëënia.
Usa 'aish ca Nucën Papa Diosan
sináncëxbi ñu bëru 'apacëa coiabi
chucun mapurucësa usaribi 'aish
bimiñumasa 'ia. ²³Me upí anua ñu bëru
nipacëcë usaribi ca raíri unicama 'icën.
A unicamax ca Nucën Papa Diosan bana
asérabi cuaquin a bana quicësabi oquin
'acë 'aish me upínu 'apacë ñu bëru, axa
coi canitancëxun upí oquin tuacë,
asaribi 'ia. Raírinëx ca 'itsaira, cien,
bimiñusa 'ia, 'imainun ca raírinëxribi
'itsa, sesenta, bimiñusa 'ia, 'imainun ca
raírinëxribishi 'itsamashi, treinta,
bimiñusa 'ia.

**Unían ñu bëru upí 'apacënu uni itsin
chucu 'aisama 'apacë ñuicë bana**

²⁴Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca
Jesusan anu 'icë unicama ësaquinribi
cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë an ainan 'iti unicama ainan 'imiti ax ca ësaribi 'icën. Achúshi unin ca ñu bëru upí aín naënu 'apáxa. ²⁵Apánbi ca camabi uníxa 'uxan, anu cuanxun axa ami nishcë achúshi unin a naënu ñu bëru 'aisama 'apáxa, 'apábiani ca cuanxa. ²⁶Usa 'ain ca ñu bëru 'apácë ax upí 'aish coi canitancëx bimiáxa. Bimiñu 'aínbi ca ñu bëru 'aisama axribi coi caníaxa. ²⁷Usaíá coia isibiani cuanxun ca an ñu mëëxuncë unicaman aín 'ibu ësáquin caxa: Mín camina min naënu ñu bëru upí 'apan. ¿Usa cat? ¿Usa 'aínbi cara chucu 'aisama uisax coax? ²⁸Cacëxun ca aín 'ibun caxa: Axa 'ëmi nishcë unin ca usaquin 'axa. Cacëxun ca an ñu mëëxuncë unicaman caxa: ¿Nunu a chucu 'aisamacama bëchiti cuanti cara uisa 'iti 'ic? ²⁹Quía ca aín 'ibun caxa: A échíquin mina ñu 'apácë aribi échiti, usa 'ain camina chucu échítima 'ain. ³⁰Anun aín bimi bití nètë utámainun abëbi canitanun camina ëntí 'ain. A nètë ucëbëtan cana an naënu 'icë bimi bití unicama cati 'ain: Chucucama pain camina bëchítí 'ain. Bëchíxun camina nëënxun nëati 'ain. Ñu bëru upí 'apácë aín bimi bitancëxun camina anu ñu bimi bucúnti xubu anu upí oquin bucúnti 'ain.

Mostaza bëru ñui quicë bana
(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)

³¹Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca Jesusan anu 'icë unicama ësáquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë, an cara ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti 'icë quiax cana mostaza bëru ñui quin. Ca ësá 'icën. Axa chamaratsu 'icëbi ca mostaza bëru bitancëxun unin aín naënu 'apatía. ³²Mostaza bëru ax ca chamaratsuirá 'icën, bëtsi ñu bëru chamaratsusamaira ca ax 'icën, 'aíshbi

ca 'apácëx bëtsi ñu bëru canicësamaira 'ia. Usa 'aísha cani iisaribi 'inun pëñana-cëcëbëtan ca manan nuáncë ñuinacamax anu nooi aía. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Anun pán chamiti ñu ñui quicë bana
(Lc. 13.20-21)

³³Bana itsi ñuicësoquin ñuixunquin ca Jesusan anu 'icë unicama ësáquinribi cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë an cara ainan 'iti unicama uisoquin aín uni 'imiti 'icë quiax cana anun pán chamiti ñu ñui quin. Xanúan xuicëma pain 'ixun anun pán chamiti ñucëñun mëscucëx ca aín xëquíon mësioti rëncë ax chaía. Usaribiti ca Nucën Papa Diosan unicamax 'itsamashi pain 'iaxbi 'itsaira 'itánun uatia.

Uisa cupí cara bana itsi ñuicësoquin bana ñuia quiáxa Jesús quia bana
(Mr. 4.33-34)

³⁴Usoquin ca Jesusan bana itsi ñuicësoquin bëtsi bëtsi ñu ñuiquin anu 'icë unicama bana ñuixuancëxa. Bëtsi banánma usoquinshi ca bana ñuixuancëxa. ³⁵Jesusan ca usaquin bana ñuixunti 'icë quiax ca an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unix bëráma quiacëxa, ësai qui:

'Ën cana bana itsi ñuicësoquin ñuiquin bana ñuixunti 'ain, uinsaranbía unin 'unánma ñu ñuiquin cana unicama ñuixunti 'ain.

Ësai quicë ca ñu bëru upí 'imainun chucu 'aisama ñui quicë bana ax 'icë quixun Jesusan ca

³⁶Usoquin bana ñuixuntancëxun anu 'icë unicama ëbiani cuanx ca Jesús xubunu atsíanacëxa. Atsinia ca aín

'unánmicë unicaman nëbétsioraquin
Jesús cacëxa:

—Uisai quicë cara naënu 'icë chucu
ñui quicë bana ax 'icë quixun camina nu
ñuixunti 'ain.

³⁷Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—An ñu bëru upí 'apácë uni asaribi
cana uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá
'ëx 'ain. ³⁸Anu ñu bëru 'apácë naë
asaribi ca camabi ënë me 'icën. Ñu bëru
upí asaribi ca Nucën Papa Diosan
unicama 'icën. Chucusaribi ca a ñunshin
'atimanën 'apun sinánmicë unicama
'icën. ³⁹An chucu 'apácë uni asaribi ca
ñunshin 'atimanën 'apu 'icën. Anun bimi
biti nëtë ñuiquinbi cana 'ëx utëcënti
nëtë ñui quian. An bimi bicë unicama
asa ca ángelcama 'icën. ⁴⁰Anun ñu bimi
biti nëtëán unin chucu pain bëchítancë
xun tsin nëënti nëtë usaribi ca anun 'ëx
utëcënti nëtë 'iti 'icën. ⁴¹'Ëx uni 'inux
Nucën Papa Diosnuax uá 'ixun 'ën
ángelcama xucëxun ca an ñu 'aisama
'acë unicama 'imainun an bëtsi uni ñu
'aisama 'anun 'amicë unicamaribi
bitancëxun ⁴²manë tsi cha rëquirucë
anu puti 'icën. Anuax ca anu 'icë
unicamabë tëmërai bënëti 'inuxun 'aia.
⁴³Usai 'icëbë ca barin uruquian
pëcacëxa upí 'icësaribiti an Nucën Papa
Diosan bana 'acë unicamax abë 'aish
upíra upí 'iti 'icën. An aín pabitan ënë
bana cuacë unin ca aín nuitunëmbi
sinánquin cuati 'icën.

**Unëcë 'aisamaira cupícë
ñu ñui quicë bana**

⁴⁴Catancëxun ca Jesusan ësaribi oquin
aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë an cara
ainan 'iti unicama uisoquin ainan 'imiti
'icë quixun ñui cana 'aisamaira cupícë
ñu ñui ëesai quin: Achúshi unin ca
'aisamaira cupícë ñu, me 'ucë mëu uni
itsían unëa, mëraxa. Mëraquin ca

—'ënan ca 'iti 'icë —quixun sinani
cuëenquin maputëcëanxa. Mapubiani
cuanquin ca aín ñucama anun a me
maruti curíqui binuxun maruaxa.
Marutancëx curíqui bëi utëcënquin ca a
me ainan 'inun maruaxa. Usaribiti ca
uni bëtsi ñu cuëencësamaira oi Nucën
Papa Diosnan 'iti cuëënia.

Perla cacë ñu cupíra cupí ñui quicë bana

⁴⁵Nucën Papa Dios naínu 'icë an ainan
'iti unicama ainan 'imiti ax ca ësaribi
'icën. Achúshi uni an ñu marucë ax ca
muruca ñu, perla cacë, ax po namë
iscësa, a ñu upíra upí 'aish 'aisamaira
cupícë, a biisa tanquin bari nitsia.
⁴⁶Bariquin mëraxun biisa tani ca anun
maruti curíqui binuxun aín ñucama
marui cuanxa. Cuanxun maruquin
curíqui bitancëx utëcënquin ca a perla
'aisamaira cupícë, ainan 'inun maruaxa.
Usaribi oi ca uni bëtsi ñu cuëencësa-
maira oi Nucën Papa Diosnan 'iti
cuëënia.

Anun tsatsa biti rica ñui quicë bana

⁴⁷Catancëxun ca Jesusan ësaribi oquin
cacëxa:

—Nucën Papa Dios naínu 'icë an cara
uisoquin ainan 'iti unicama aín uni
'imiti 'icë quixun ñui cana rica anun
tsatsa biti ñui ëesai quin. An tsatsa bicë
unicaman ca aín rica bacanu
saracabianquin anun ñu bëaratia.
Usoatancëxun ca anua cëñúruia tsatsa
'aisamaira bitsia. ⁴⁸Bitancëxun masinu
buánxun ca anu tsóxun upíbushi
caísquin biquin caquínu puruia.
Puruquin ca a pitima ñu a bacanu putia.
⁴⁹Usaribi ca anun 'ëx utëcënti nëtë
'inuxun 'aia. 'Ëx utëcëncëbë uquin ca
ángelcaman unicama Nucën Papa
Diosan iscëx upí 'icë acama abë 'inun
bianan an iscëxa upíma 'icë unicama
bixun, ⁵⁰manë tsi cha rëquirucë anu

punuxun 'aia. Anuax ca anu 'icë unicamabë tëmërai bënëti 'inuxun 'aia.

**Jesusan bana 'icësaribi ca bërâma Nucën
Papa Diosan bana cuënëo ax
upí 'icë quicë bana**

⁵¹Catancëxun ca ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—¿'Ën mitsu cacë bana caina cuatin?

Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman —cananuna cuatin —quixun cacëxa.

⁵²Quia ca Jesusan cacëxa:

—An Nucën Papa Dios naínu 'icë aín bana únáncë uni, an ca 'ën uni ñuixuncë bana unicama ñuixuanan bërâma 'ë ñuiquin cuënëo bana aribi ñuixunia. Ax ca xubuñu unían a isi ucë uni aín ñu ió 'imainun aín ñu ióma 'afshbi upí, aribi ismicësa 'icën.

**Jesús Nazaretnu 'iá
(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)**

⁵³Bana itsi ñuicësoquin unicama bana ñuixunquin ancëbiani cuanx ca Jesús anuaxa canicë menu bëbacëxa. ⁵⁴Bëbatancëxun ca anua judíos unicama timéti xubunu atsínxun bana ñuixunquin 'unánmiacëxa. Usoquian bana ñuia cuati ca anu 'icë unicamax ratuti canancëxa:

—¿Uin cara ënë uni usaquian bana ñuiti 'unánmiac? ¿Uin cushin cara ënë menuxuan unin 'acëma ñu 'ain? ⁵⁵Ënëx ca carpinteronën bëchicë 'icën, 'imainun ca aín titax María 'icën. Jacobo, José, Simón, Judas acamax ca aín xucën 'icën. ⁵⁶Aín chirabacëcamaribi ca ënu nubë 'icën. ¿Uin 'unánmicëxun cara ësaquin bana ñuianan ësaquinribi ñu 'ati 'unanx?

⁵⁷Usai canani ami nishcëxun isquin ca Jesusan atu cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unían bana ñuixunia ca unin cuatia. Usa 'aínbi ca axa anuax canicë unían anuaxa canicë menuxun bana

ñuixunia, anu 'icë unicama 'imainun aín aintsí 'ibucamanribi cuaisama tania.

⁵⁸Usaquian Jesús quicësabi oquin ca anu 'icë unicaman —an ca asérabí Nucën Papa Diosan cushínbi ñu 'aia —quixun sinánma 'icën. Usa 'ain ca Jesusan 'itsa ñu 'aquinma uni itsían 'acëma ñu 'itsamashi 'acëxa.

**Juan, an uni nashimicë, ax bama
(Mr. 6.14-29; Lc. 9.7-9)**

14 ¹Usa 'ain ca unicaman Jesús ñuiquin chanioia Galileanu 'icë unicaman 'apu, Herodes, an cuacëxa. ²Cuaquin ca Herodesnën ratúquin, an ñu mëemicë unicama cacëxa:

—Jesús, ax ca Juan, an uni nashimicë, a 'icën. Bamaxbi ca baísqiuxa. Usa 'ixun ca uni itsían 'acëma ñu 'aia.

^{3,4}An Juan aín uni tëbiscamia 'aish ca usai Herodes quiacëxa. Ësai ca 'iacëxa: Herodes, an ca aín xucën Felipenën aín xanu, Herodías, a biacëxa. Usa 'ain ca —mínmi a xanu biti ca 'aisama 'icë —quixun Juanën Herodes cacëxa. Cacëxun ca Herodesnën aín unicama Juan bimiacëxa. Bimixun ca nëamixun sipuamiacëxa.

⁵Aín unicaman Juan 'anun 'amitisa tanquinbi ca camabi unían —Juan an ca Nucën Papa Dios quicë bana nu ñuixunia —quixun sináncë 'ain —'ëmima nishcania —quixun sinánquin 'amiama 'icën. ⁶Usa 'aínbi ca anúan bacëan nëtën Heródesnën camicëx uxúan unicaman pimainun, Herodíasnën tuá xanu xuntacu ax upiti bairani ransacëxa. Usai 'ia isi ca Herodes chuáma tani cuëëancëxa.

⁷Cuëënquin ca xanu xuntacu cacëxa:

—Añu ñu caramina mi 'inánun 'ë ñucati a cana asérabí mi 'inánti 'ain. Sinanatëcentimoquin cana ashiquin mi cain.

⁸Cacëxun aín tita pain ñucátancëxun ca aín titaxa quicësabi oquin cacëxa:

—Juan, an uni nashimicë, a tëbísca-mixun camina 'ë aín maxcá manë xampami 'inánti 'ain.

⁹Usaquian cacëxun cuaquin masá nuituiraquin ca Herodesnën 'aisama tancëxa. 'Aisama tanquinbi ca —sinanatë cëntimoquin cana mi cain —quixuan cacë sínanan anu 'icë unicamanribia cuacë cupí usoquian xanu xuntacu 'inánun aín uni cacëxa. ¹⁰Caquin ca sipunuabia Juan tëbíscaun quixun aín unicama xuacëxa. ¹¹Xucëx cuanxun tëbíscaabëtsinquin bëxun ca aín maxcá manë xampami xanu xuntacu 'inancëxa. 'Inancëxun buánxun ca aín tita 'inancëxa.

¹²Usoquian tëbíscaçë bëxun maínbiani cuanxun ca Juanën 'unánmicë unicaman Jesús ñuixuancëxa.

**Jesusan 'aisamaira 'aish,
cinco mil uni pán pimia**

(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³Usaquian Juan 'acëa aín unicaman ñuixuncëx ca Jesús anuax nuntin cuanx anua uni 'icëma menu cuancëxa. Usa 'ain ca —anu ca Jesús 'icë —quixuan chanioia cuabiani bëtsi bëtsi ëmanu 'icë unicamax men anua Jesús 'icë anu cuancëxa. ¹⁴Usaía 'itsa unia riquiancëbë manë nuntinuax 'ibúquianquin ca unicama timécë isquin Jesusan atu nuibacëxa. Nuibaquin ca 'insíncë unicama pëxcüacëxa. ¹⁵Usaquin 'acëbëa bari xupíbuçëbëtan ca aín 'unánmicë unicaman anu cuanxun Jesús cacëxa:

—Bari ca xupíbutia, ënë mex ca anu uni 'icëma me 'icën. Ënu 'iaxma unicama cuantánun camina cati 'ain. Cuanxuan 'uri 'icë ëmacamanua atun piti bitánun camina xuti 'ain.

¹⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca cuantima 'icën. Mitsun ca piti 'inan.

¹⁷Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—Nun piti ñura ca mëcën achúshi pán 'imainun tsatsa rabéishi 'icën.

¹⁸Quia ca Jesusan cacëxa:

—Ënu ca 'ë bëxun.

¹⁹Cacëxuan bëçëbëtan ca Jesusan basinua bucubunun quixun unicama cacëxa. Cacëxa bucubucëbëtan ca Jesusan mëcën achúshi pánçëñun tsatsa rabé bëxun manámi bësuquin isquin Nucën Papa Dios —asábi ca —catancë xun pán tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'inancëxa. 'Inancëxun ca anu 'icë unicama pán mëtícaquin 'inancëxa. ²⁰'Inancëxun biquin ca unicama camaxunbi pucháquin piacëxa. Pucháquin pia sënëan ca usai 'iisa 'aímabia tëxécë piti aín 'unánmicë unicaman mëcën rabé 'imainun rabé caquí buácaquin biacëxa. ²¹An pucháquin picë nucë bënëcamax ca 'aisamaira 'aish, cinco mil uni 'iacëxa. Atúinshima xanu 'imainun xucamanribi ca pucháquin piacëxa.

**Jesús parúmpapa camánanën
niquiani cuan**

(Mr. 6.45-52; Jn. 6.16-21)

²²Usoancëxun ca an tsíanquianquin unicama cabianmainuan, atux pain manë nuntinu cëñúruquiani 'ucë manan cuanun quixun Jesusan aín 'unánmicë unicama xuacëxa. ²³Xutancëxun anu 'icë unicama cabiani ca Jesús axëshi matánu Nucën Papa Diosbë banai cuancëxa. Nucën Papa Diosbëa banamainun ca bari cuabuacëxa. Bari atsíncëbëa baquíshcëbë Jesús axëshi anu 'imainun ²⁴aín 'unánmicë unicama manë nuntinu 'iruquiani parúmpapa nëbétsi cuania ca suñúonpitan cuaínsa-moquin bëcacëxa. Bëcaia ca bëchunanribi tucáncaquin manë nuntinua rëútiisoquin 'acëxa. ²⁵Uso-mainuan pëcaracëbë ca parúmpapa camánanën niquiani Jesús atunu cuancëxa. ²⁶Parúmpapa camána-nën niquiania Jesús cuania isi ca atun

bëmánan pëqui racuëti —ñunshin sapi ca —quiax ratuti sharáruí quiacëxa.

²⁷Usai quia ca Jesusan atu cacëxa:

—Camina cushicanti 'ain. Racuëaxma ca 'it, 'ë cana 'ain.

²⁸Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—Mix camina asérabi Nucën 'Ibu 'ain. Usa 'ixun ca 'ëx parúmpapa camánanën niqiuani minu cuanun 'ë cat.

²⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca ut.

Cacëx ca Pedro manë nuntinuax 'ibúquiani parúmpapa camánanën niqiuani Jesúsnu cuancëxa. ³⁰Cuanibi ca suñúan upitan parúmpapa bëchúaian isi racuëti nanébuti cuëncëni quiacëxa:

—Cana bacamiquin, 'ë ca bitsi ut.

³¹Cuëncënquia cacëxun biquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina 'ën mi parúmpapa camánanën nicuatsinimi 'ënu unun 'imicëxbi 'ëmi catamëtiman? Camina 'ëmi sináncëmasa 'ain.

³²Jesúsbéa Pedro manë nuntinu 'irucëbë ca suñúan nëtéacëxa.

³³Nëtéacëbëtan ca manë nuntinu 'icë unicaman a tanáin rantin puruni tsóbuti ami sinánquin Jesús cacëxa:

—Mix camina asérabi Nucën Papa Diosan Bëchicë a 'ain.

Genesaret menuxuan Jesusan 'insincë unicama pëxcúa

(Mr. 6.53-56)

³⁴Parúmpapa 'ucë manan cuanx ca Genesaret cacë menu bëbacëxa. ³⁵Bëbaia isquin ca a menu 'icë unicaman —axa ucë ux ca Jesús 'icë —quixun 'unánquin a menu 'icë unicaman 'unánun chaniocëxa. Chaniocëbëtan ca uni 'insincëcama Jesúsnu bëacëxa. ³⁶Bëcëxun ca ñucë unicaman Jesús cacëxa:

—Min chupa cuëbishi ca nu ticamit. Èsaquin caquin ticaishi ca 'insincë unicamax pëxcúacëxa.

Aín nuitu upíma cupía unín

'atíma ñu 'acë bana

(Mr. 7.1-23)

15 ¹Fariseo unicamabëtan ca an Moisésnën bana 'unáncë unicanmanribi Jerusalén ëmanuax ricuatsini uxun Jesús cacëxa: ²—¿Uisacasquin cara min 'unánmicë unicaman nucën rara quía bana tanímin? A bana quíásabi oi 'iquinma ca mëchucaxunmashi piia.

³Cacëxun ca Jesusan atu ñucáquin cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina mitsux mitsun rara quía bana taníbi Nucën Papa Dios quíásabi oi 'iman? ⁴Nucën Papa Dios ca ësai quiacëxa: “Min papan bana, min títan bana camina cuati 'ain”. 'Imainun ca ësaribiti quiacëxa: “Axa aín papa, aín tita ñui 'atímati banacë uni a camina bamamiti 'ain”. ⁵Usa 'aínbi camina mitsux ësai quin: Unín ca aín papa, aín tita ësáquin cati 'icën: Mi 'inánti 'ixunbi cana 'ën mi 'inánti ñucama Nucën Papa Dios 'inan. ⁶Axa usai quicë uni an aín papa aín tita ñu 'aquintima ca asábi 'icë quíax camina mitsux quin. Usai quiquin camina mitsun raran ñuíá bana ashi sinánquin Nucën Papa Diosan bana quicësabi oquin 'aiman. ⁷Mitsux camina cëmë 'ain. Isafásnëan mitsu ñuiquin cuëñëo bana ca ësai quia:

⁸Ènë unicaman ca aín cuëbitanshi 'ë rabia, 'ixunbi ca aín nuitu mëu 'ë sinanima. ⁹Nucën Papa Diosan bana isa quíxun ca unfnbi ñuicë banaishi unicama ñuixunia. Usa 'ixun ca ñancábi 'ë rabia. Isafásnën cuëñëo bana quicësabi oi camina mitsux 'in.

¹⁰Catancëxun ca ësáquinribi Jesusan cuëñxun unicama cacëxa:

—'Èn, bana ñuimainun ca upí oquin cuacan. ¹¹Aín ñu picë cupíma, aín

nuitunën 'atimaquin sinania, aín cuëbitan upíma banan banacë a cupí ca Nucën Papa Diosan uni upíma isía.

¹²Usaquian caía ca aín 'unánmicë unicaman Jesús nêbétisoraxun cacëxa:

—¿Caramina isan, fariseo unicamx ca usaquinmi unicama ñuixunia cuati mimi nishaxa?

¹³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uicamax cara Nucën Papa Dios naínu 'icë an anan 'imicëma 'icë, acamax ca asérabi ainanma 'aish abëma 'iti 'icën, aín tapúncëñunbi échíçëxa i 'icësaribiti ñancáishi 'iti 'icën. ¹⁴Fariseo unicamaxa nishiabi camina isëshiti 'ain. Atun Nucën Papa Diosan bana uni itsi 'unánmiti 'ixunbi ca uisai cara quia quixun 'unanima. Ca bëxuñu unisa 'icën. Bëxuñu unin abë bëxuñu uni itsi buáncatsi quixun 'aíbi ca bëxuñu 'ixun uin cuanti cara quixun 'unanima, a rabëtaxbi aman cuanx quininu nipacëti 'icën.

¹⁵Usai quia cuaquinbi ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Unían picë ñu ñui quicë bana ax cara uisai quicë 'icë quixun ca nu ñuixun.

¹⁶Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mitsúnribi caramina 'ën cacëxun 'ën bana cuatiman? ¹⁷Unían ñu aín cuëbitan picëx ca aín pucunuishi atsinia. Atsántancëx ca amiribishi chiquitia. ¿A caramina 'unaniman? ¹⁸Usa 'aínbi ca uni masáquin sinani 'atimati banaia. Aín nuitu upíma 'ain ca usai banaia. Usa 'icë Nucën Papa Diosan iscëx ca uni 'atima 'icën. ¹⁹Aín nuitu mëu ca unin 'atima ñu 'ati sinania, uni 'ati, aín xanuma 'aínbi xanubë 'iti, xanu cuaioti, uni itsin ñu mëcamati, cëmëi uni itsimi manánti, uni itsi ñui 'atimati banati. ²⁰An usa ñucama 'acë unicama ca Nucën Papa Diosan iscëx upíma 'icën. Mëchuca-

xunma picë 'aíshbi aín sinan upí 'icë ca Nucën Papa Diosan uni upíma isima.

Judíosma xanu Jesúsmi catamëa

(Mr. 7.24-30)

²¹Anuax cuanx ca Jesús anua Tiro cacë ëma 'imainun Sidón cacë ëma 'icë a menu bëbacëxa. ²²Bëbaia ca anu 'icë Cananea xanu, an anu cuanquin munuma banaquin Jesús caráishiacëxa: —Mix camina Nucën 'Ibu, Davitan rëbúnqui 'ain. Usa 'ixun camina 'ë 'aquinti 'ain. 'Ën ini tuá ca anua ñunshin 'atima 'ain 'itsaira paë tania.

²³Caquian caráishicëxunbi ca Jesusan cáma 'icën. Caiama oquin ca aín 'unánmicë unicaman a rapasu cuanquin —an ca cuëncënquin nu nuia. Camina a cuantánun cati 'ai —quixun cacëxa.

²⁴Usaquian cacëxun ca Jesusan xanu cacëxa:

—Judíosma unibuma, judíos unicamaishi ami sinanaminun ca 'ën Papa Diosan 'ë caxa. Axa 'ura cuancëa 'aracacë ñuina aín 'ibun bëtëcëncësaribi oquin judíos unibu ami sinánun quixun canun ca Nucën Papa Diosan 'ë caxa.

²⁵Cacëxun cuaquinbi ca a tanáin rantin puruni tsóbuquin a xanun cacëxa:

—Camina 'ën tuá 'ë pëxcuxunti 'ain.

²⁶Cacëxun ca —judíos unicama pain 'aquini cana uacën —quixun sinánquin Jesusan ësaquin cacëxa:

—Tuá xura pimiti bixunbi camun pimiti ca 'aisama 'icën.

²⁷Cacëxun ca a xanun cacëxa:

—Usa ca. Usa 'aínbi ca cuënan tëmúxun aín 'ibúan rëupatia piti sani camunan piia.

²⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mix camina asérabi 'ëmi catamëti 'ën mi upí oquin 'aquinun quiax 'ëmi sinan. Usa 'ain ca mix cuëncësabi oi 'iti 'icën.

Quixuan cacëbëshi ca aín ini tuá pëxcúacëxa.

**Galilea menuxuan Jesusan
uni ñucëcama pëxcúa**

²⁹Anu Tiro 'imainun Sidón 'icë me anuax cuanx ca Jesús parúpapa Galilea ratábiani matá menu mapëracëtancëx anu tsóbuacëxa. ³⁰Anua tsotan ca anu ricuatsinquín 'aisamaira unin, uni 'insíncë 'itsaira bëacëxa. Axa aín niti bëtsicë uni 'imainun aín bërumi ñucë 'imainun pabë 'imainun banañuma, a unicama 'imainun bëtsi bëtsi 'insinan 'icë unicamaribi a tanáin bëia ca Jesusan pëxcúacëxa. ³¹Pëxcucëx ca banañuma unicamax banacëxa. Banamainun ca axa aín quisi aín pëñánmi ñucë unicamaxribi pëxcúacëxa. Pëxcúmainun ca axa aín niti bëtsicë unicamax upiti niacëxa. Aín bërumi ñucë unicamanribi ca bëoquiquin isacëxa. Usaia 'ia isquin ca anu 'icë unicaman uisa uni cara ënëx 'icë quixun sinani cuëénquin chuáma tanquin Nucën Papa Dios, a Israel unicaman rabicë, a rabiacëxa.

**Jesusan 'aisamaira 'aish,
cuatro mil uni pán pimia
(Mr. 8.1-10)**

³²Itsa uníxa timëcamë 'ëocë 'ain ca aín 'unánmicë unicama cuënxun Jesusan atu cacëxa:

—Ënë unicamax ca ënu rabé 'imainun achúshi nëtë 'ëbë 'icën. Usa 'aish ca a atun piti ñuñuma 'icën. Usa 'ain cana 'ën atu 'itsaira nuibaquin 'aquinsa tanin. Cuanfíbima atux bainuax bëënanía, usa 'ain cana ñu naracamixunma xuisama tanin.

³³Cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman cacëxa:

—¿Ënëx ca anu uni 'icëma me 'icën. ¿Uinua caranuna ënë unicaman pimiti piti biti 'ain?

³⁴Cacëxuan Jesusan —¿uiti pánñu caramina 'ain? —quixun ñucácëxun ca aín 'unánmicë unicaman —ënu ca mëcën achúshi 'imainun rabé pán 'imainun 'itsamashi tsatsaratsu 'icë —quixun cacëxa.

³⁵Usaquin cacëxun ca Jesusan axa timëcamë 'ëocë uni menu tsóbunun quixun cacëxa. ³⁶Usoxun ca páncamacë-ñun tsatsaribi bixun Nucën Papa Dios —asábi ca —catancëxun a piti ñu tucapaxun aín 'unánmicë unicama 'ináncëxa. 'Ináncëxun ca anu 'icë unicama pinun mëtícaquin 'ináncëxa. Aín 'unánmicë unicaman a unicama 'ináncëx cëñútisa 'aishbi ca a piticamax cëñúama 'icën, ³⁷a unicaman pucháquin picëxbi. Camáxbia puchácëbëtan ca Jesusan 'unánmicë unicaman mëcën achúshi 'imainun rabé caquí buácaquin tëxëcë piti biacëxa. ³⁸An a piti picë nucë bënëcama ca 'itsaira 'aish cuatro mil 'iacëxa. Atúinshima xanu 'imainun xucamanribi ca pucháquin piacëxa. ³⁹Usoquin pimitancëxun a unicama —cuanmainun ca cuan —quixun cabiani ca Jesús manë nuntinu 'iruquiani cuanx Magdala cacë menu cuancëxa.

**Fariseo unicamabëtan saduceo
unicaman uni itsían 'acëma
ñu 'anun quixun Jesús ca
(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)**

16 ¹Fariseo unicama 'imainun saduceo unicaman ca anu cuanxun Nucën Papa Diosan cunshin caráisa ñu 'aia iscatsi quixun, Jesús aín sinanënbi isa unían iscëma ñu naínua 'anun quixun cacëxa. ²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca ësa 'icën. Bari cuabúcebëtan naf isi camina quin: “Nëtë ca upí cuabutia, iméishi ca nëtë upí pëcarati 'icën”. ³Bëtsi nëtën camina bësuquin naf isi

quin: “Nětë ca bëitia, ’uí ca ’itsa ’ibúti ’icën”. Naí isquin camina uisai cara nětë ’iti ’icë quixun ’unanin. Usa ñu ’unáncë ’ixunbi camina ’ën bana ñuixunia cuanan ’ën ’aia isquinshi ’unántisa ’ixunbi ’unaniman, ’ëx cana aséرابي Nucën Papa Diosnuax ucë ’ai quixun. ⁴Ënë unicama Nucën Papa Diosmi sináncëma ’ixun ca atun isnun uni itsin ’acëma ñu ’anun quixun ’ë caia. Usa ’aínbí cana, ’ëx cana aséرابي Nucën Papa Diosnuax uá ’ai quixun atun ’unánun, bëtsi ñuribi atúan ñucácëxunbi ’aiman. Ënëishi cana mitsu cain, Jonás ’iásaribiti cana ’ëx ’iti ’ain.

Usoquin cabiani ca Jesús anu ’icë unicama ëbiani cuancëxa.

Anun pán chamiti ñusa ’icë fariseo unibunën bana cuatima quicë bana
(Mr. 8.14-21)

⁵Parúmpapa ’ucë manan cuanquinbi ca Jesusan ’unánmicë unicaman atun piti ñu buánquinma manuacëxa. ⁶Manu-biancëbë ca Jesusan cacëxa:

—Fariseo unibu ’imainun saduceo unibunëxa anua pán chamiti ñusa ’icë ax ’icësa usaribi ’itin rabanan camina bërúancati ’ain. ⁷Cacëx ca —nunu pán bęcëma cupí ca nu usaquin caia —quiax aín ’unánmicë unicamax canancëxa.

⁸Canania ’unánquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina mitsux, pán cananuna bęcëma ’ai quiax cananin? Mitsux camina ’ëmi catamëcëmasa ’ain.

⁹¿Ën ñu ’aia isúnbi caramina ui carana ’ëx ’ai quixun ’unaniman? ¿Caramina ’ën unicama pimiami iscancë a manuan?

¿Ën męcën achúshi pán pimicëxuan cinco mil unin tëxëocë, męcën rabé ’imainun rabé caquí buácaquin bixunbi caramina sinaniman? ¹⁰¿Bëtsi nětënríbi ’ën męcën achúshi ’imainun rabé pán pimicëxuan cuatro mil unin tëxëocë a męcën achúshi ’imainun rabé caquí

buácaquin bixunbi caramina sinaniman? ¹¹Ën cana fariseo unibu ’imainun saduceo unibunëxa anun pán chamiti ñusa ’icësa usaribi ’itin rabananmi bërúancanun quixun mitsu can. Caíbi cana pán ñuira quicëma ’ain. ¿Usaquin ’ën cacëxun caramina cuacëma ’ain?

¹²Cacëxun ca aín ’unánmicë unicaman —Jesusan ca anun pán chamiti ñu ñuiquin caquinbi fariseo unibu ’imainun saduceo unibunëan ’unánmicë banacama ca aséرابي ’icë quixun sinánquin a cuatin rabanan bërúanca-nun nu caxa —quixun ’unáncëxa.

Jesús ax ca aséرابي Cristo ’icë quíaxa Pedro quia
(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

¹³Uso tancëx anu Cesárea de Filipino cacë ëma ’icë me anu cuanx riquianquin ca aín ’unánmicë unicama Jesusan ñucáquin cacëxa:

—¿Uni ’inux Nucën Papa Diosnuax uá ’aish carana ’ëx ui ’ai quiax cara unicama quin?

¹⁴Cacëxun ca atun cacëxa:

—Raírinëx ca quia, mix ismina Juan, an uni nashimicë, a ’ain. Raírinëx ca quia, mix ismina Elías a ’ain. Raírinëx-ribi ca quia, mix sapi ismina Jeremías a ’ain, ama ’aish ismina an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuan uni itsi ’iti ’ain.

¹⁵Cacëxun ca ain ’unánmicë unicama Jesusan cacëxa:

—¿Atúxa usai quimainun caramina mitsux ’ëx caraisana ui ’ai quin?

¹⁶Quia ca Simón Pedronën cacëxa:

—Mix camina axa bamatimoi tsócë Nucën Papa Dios aín Bëchicë, Cristo, axa utinu nun caíncë, a ’ain.

¹⁷Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Simón, Jonasan bëchicë, cana mi cain, unin ca usaquin mi sinánmicëma ’icën. Ën Papa naínu ’icë an ca mi

sinánxunquin usoquinmi sinánun mi sinánmiaxa. An ca mi sinánmiaxa quixun 'unani camina cuënti 'ain.

¹⁸Caxun ca mapara, griego banan "petra" cacë, a sinánquin Jesusan Simón cacëxa:

—'Ën cana mi cain, mix camina Pedro caquin anëcë 'iti 'ain. Minmi 'ëmi bëri cacë bana sináncë usaribi oquin sináncë ca axa 'ëmi catamëcë unicamax 'iti 'icën. Bamatancëxibi cëñútimoi ca a unicamax 'ënan 'iti 'icën. ¹⁹'Ën cana 'ën cushi mi 'inánti 'ain, ami cushixunmi 'ë ñuiquin bana unicama ñuixunun. An minmi 'ë ñuiquin bana ñuixuncëxun cuacë unicamax ca 'ën Papa Diosan uni 'iti 'icën. A cushínbi Nucën Papa Diosan sináncësaribi oquin sinánquin, aín unicamax ca usai 'iti 'icë quixun caquin, ësa ñu ca 'ati 'icë quixun canan, ësa ñu ca 'atima 'icë quixun cacëbëtan ca Nucën Papa Dios naínu 'icë an, —usa ca —quixun sinánti 'icën.

²⁰Usaquin Pedro catancëxun ca aín 'unánmicë unicama Jesusan cacëxa:

—'Ëx cana ax utia judíos unibunën caíncë Cristo a 'ai quixun camina uinu 'icë unibi catima 'ain.

—'Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai
—quíaxa Jesús quia
(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)

²¹Ësaquin caquin sënëontancëxun ca aín bamati ñuixuntabaquin Jesusan aín 'unánmicë unicama ësaquin cacëxa:

—'Ën Papa Dios cuëncësabi oi cana Jerusalénu cuanin. Cuanx bëbacë ca anu 'icë uni apáncamx judíos sacerdotenën cushicama 'imainun an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicamax 'ën bana cuaisama tani 'ëmi nishti 'icën. 'Ëmi nishquin ca 'ë uni itsi 'amiti 'icën. Usaquian 'ë 'acëx bamatan-cëx cana rabé nëtë 'iónxa pëcaracëbë baísquiti 'ain.

²²Usaria quia oquin ca Pedronën Jesús amo nitsinaxun ñu caquin cacëxa:

—Usai camina 'itima 'ain, Nucën Papa Diosax ca mixmi usai 'iti cuëntima 'icën.

²³Usaquin cacëx cuainacëquin ca Jesusan Pedro ñu caquin cacëxa:

—Min camina ñunshin 'atimanën 'apu, Satanás, an sináncësa oquin sinanin. Usaquin sinánxunma ca 'at. Min camina 'ë ñu 'atima 'amitisa tanin. 'Ën Papa Dios cuëncësabi oi 'iáxma 'ëx 'inun quixun sinánquin camina unin sináncësa oquinshi sinanin.

²⁴Catancëxun ca aín 'unánmicë unicama ësaquin Jesusan cacëxa:

—Uix cara 'ën uni 'iisa tania an ca a 'ai bamanuxunbi 'ëmi catamëti quicë bana ënquinma 'ati 'icën. ²⁵Uin cara aín cuëncësä oquin 'ai, ënë nëtënu upitax tsótishi sinania, ax ca Nucën Papa Diosnan 'itima 'icën. Usa 'aínbi ca uinu 'icë unin cara ënë nëtënuishi upitax tsóti sinánquinma 'ëmi catamëquin 'ëx quicësabi oquin 'aia, ax Nucën Papa Diosnan 'aish aín nëtënu abë 'iti 'icën. ²⁶Unix ca ënë nëtënuax 'itsaira ñuñu 'iti 'icën, 'aishbi ca Nucën Papa Diosmi sináncëma 'aish abë upíma 'ianan aín nëtënu abë 'itima 'icën. Usa 'ain ca axa bamacëbë aín ñucama ax ñancábä bicë 'icën. ¿Nucën Papa Diosbë bamatimoi tsónuxun cara unin añu ñun cupióti 'ic? Anun cupióti ñu ca 'aíma 'icën. ²⁷'Ëx cana 'ën Papa Diosan nëtënu cuantancëx anu abë 'Apu 'iti 'ain. 'Ëx 'Apu 'aish utecëcëbë ca 'ën ángelcamaribi uti 'icën. Uxun cana unicama achúshi achúshi atun nuitu 'unánquin an ñu 'atima 'acë unicama a 'atimonan an upí ñu 'acë unicama 'ëbë 'inúxa cuëñun 'imiti 'ain. ²⁸'Ën cana asérabi mitsu cain, axa ënu 'ëbë 'icë uni rafrinën ca bamacëma pain 'ixun, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax

uá 'icë, 'ëx cana asérami 'ën unicaman cushi 'ai quixun isti 'icën.

Axbia Jesús bëtsia

(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

17 ¹Usaquin aín 'unánmicë unicama catancëx ca mëcën achúshi 'imainun achúshi nëtë 'icëbë aín 'unánmicë uni raíri ëbiani, Pedrocëñun Jacobo 'imainun aín xucën Juan, acamaishí buani Jesús matánu cuancëxa.

²Anu cuantancëx ca a unicaman ismainunbi Jesús bëtsiacëxa. Bëtsii ca barin pëcacësa 'inun aín bëmánan ichúacëxa. Aín chuparibi ca uxuira 'aish bari upí uruia iscësa 'iacëxa. ³Usa 'icë isanan ca Elíasbëa Moisés chiquiracëti Jesúsbë banaia isacëxa. ⁴Usai 'ia abë banaia isquin ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nuxnu ënu 'icë ca asábiira 'icën. Mix cuëncëbëtan cananuna rabé 'imainun achúshi xuburatsu 'ati 'ain. Ax ca minan achúshi 'imainun Moisésnan achúshi 'imainun Elíasnanribi achúshi 'iti 'icën.

⁵Usaquian Pedronën cacëbëtainshi ca acama cuin pëquicësanën tupëoncëxa. Usocëxun ca Pedro, Jacobo, Juan acaman nëtë cuin mëucüaxa ësai banaia cuacëxa:

—Ënëx ca 'ëx amiira sinani cuëncë, 'ën bacë bëchicë 'icën. Aín bana ca cuacan.

⁶Ësai quia cuati ca 'aisamairai racuëti memi bëúmpucuti racábuacëxa.

⁷Usai 'ia racuëtan bamaiaibi ca Jesusan anu cuanquin ramëquin cacëxa: —Ca nirucan, racuëaxma ca 'it.

⁸Ësaquian cacëx bëpëquí chairuquin iscëxbi ca uíbi 'aíma 'imainun Jesúsëshi anu 'iacëxa.

⁹Usaquiani matánuax cuanquin ca Jesusan atu cacëxa:

—Mitsúnmi isanan cuacë ënë ñucama camina uinu 'icë unibi ñuixuntima 'ain.

Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish, 'ëx bamatancëx baísquicëbëtan cuni camina ënë ñucama unicama ñuixunti 'ain.

¹⁰Usaquin cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucáquin cacëxa:

—¿Mixmi asérami Cristo 'ainbi cara uisacatsi an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë unicamax, Elías pain ca uti 'icë quíax quin?

¹¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Elías ax pain ca uti 'icë quicë bana ax ca asérami 'icën. Uxun ca unicama Nucën Papa Diosmia sinánun sinánmiti 'icën, usai quicë banax ca asérami 'icën.

¹²Asérami 'ainbi cana mitsu cain, Elías pain ca uaxa. Ucëbi ca judíos unicaman ui cara ax 'icë quixun 'unáncëma 'icën.

'Unánquinma ca atúxa cuëncësa oquinshi a 'atimoxa. A 'atimocësaribi oquin ca uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë 'ëribi 'atimoti 'icën.

¹³Usaquian Jesusan cacëxun ca aín 'unánmicë unicaman 'unáncëxa, —Elías ca uti 'icë quíá bana, ax ca Juan, an uni nashimicë, a ñuia quíá 'icë —quixun.

An upí 'icëbi aín nami bërërumiquin uni bënánmicë 'insínñu tuá Jesusan pëxcüa

(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)

¹⁴Matánuax cuanx ca anua 'aisamaira uni timëcë anu Jesús bëbacëxa. Bëbacëbë anu cuani aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca achúshi unin cacëxa:

¹⁵—¿'Ën bëchicë caramina 'ë pëxcuxun-tima 'ain? Aín namix nimëti bërërumi saquiquiquin ca paë tania. Nimëti saquiqui ca 'itsai tsinu 'iruanan bacanu nipacëtía. ¹⁶Usaia 'ia cana min 'unánmicë unicamanu 'ëa pëxcuxunun quixun bëan. Bëiabi ca 'ë pëxcuxuncëma 'icën.

¹⁷Quia cuaquin ca Jesusan anu 'icë unicama cacëxa:

—Mitsun camina Nucën Papa Dios ax ca asérami cushi 'icë quixun sinaniman.

Camina ami catamëisama tanin.
 ¿Mitsúxmi ami catamënun carana uiti
 nëtën mitsu 'unánmiti 'ain? ¿Uitishi
 nëtën carana 'ëx mitsu cupí masá nuituti
 'ain? 'Ë ca a tuá bëxun.

¹⁸Cacëxuan bęcëbëtan ca Jesusan a
 tuánu 'icë ñunshin 'atima chiquínun
 caquin chiquíancëxa. Chiquícëbë ca
 pëxcuti asábi 'iacëxa.

¹⁹Usaquian 'acë ca atúxëshi abë 'ixun
 aín 'unánmicë unicaman Jesús ñucácëxa:
 —¿Uisa cupí caranuna nun a tuánu
 'icë ñunshin 'atima chiquíncasman?

²⁰Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
 —Mitsun camina uisaira cushi cara
 Nucën Papa Diosan cushi icë quixun
 sinaniman. Mostaza bëru ax ca chamara-
 tsu 'icën. Asaribi 'aish 'itsamaratsushi
 Nucën Papa Diosmi sináncë 'ixun, Ënë ñu
 cana 'atima 'ai, quixun sinánquinbi
 asérabi ami catamëquin ñucáquin camina
 uisa ñu caramina 'aisa tani a 'ati 'ain.
 Mitsux ami 'itsamashi catamëcë 'ixunbimi
 ënë matá, Ënuax ca 'uri tacút, cacëx ca
 'uri tacúti 'icën. ²¹Ësa ñunshin 'atima
 chiquíntix ca pima samáquin Nucën Papa
 Dios ñucáquin chiquínti 'icën.

—'Ëx cana unín 'acëx bamati 'ai
 —quiáxa Jesús quitëcëan
 (Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

²²Usoxun ca abëa Galilea menu cuania
 Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá
 'icë ca 'ë unín an raíri uni 'aminun uni
 'inánti 'icën. ²³Ináncëxun bixun ca 'ë 'ati
 'icën. 'Acëx bamatancëx cana rabë nëtë
 'iónxa pëcaracëbë baísqinuxun 'ain.

Quixuan cacëxun cuati ca aín
 'unánmicë unicamax masá nuituacëxa.

**Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu
 anun mëníoti curíqui ñui quicë bana**

²⁴Capernaúmnu cuanxa Jesús 'imainun
 aín 'unánmicë unicamax bëbacëbëtan ca

an anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu
 anun mëníoti curíqui bicë unín anu
 cuanquin Simón Pedro ñucáquin cacëxa:

—¿Mitsun 'ibun cara curíqui, anun
 anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu
 mëníoti, 'inanimin?

²⁵Cacëxun ca Pedronën cacëxa:

—Ca 'inania.

Usaquin catancëxbia a ñucánux
 xubunu atsinia ca Jesusan Simón Pedro
 ñucácëxa:

—Simón, ¿uisaquin caramina sinanin?
 ¿Ënë nëtënu 'icë 'apucaman cara a
 curíqui 'inánun ui cain? ¿A curíqui
 'inánun quixun cara aín aintsicama
 cain? ¿A curíqui 'inánun cara bëtsi
 unicama cain?

²⁶Cacëxun ca Simón Pedronën cacëxa:

—Aín aintsicamama, bëtsi unicama ca
 a curíqui 'inánun quixun caia.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ca usa 'icën. Aín aintsicaman ca a
 curíqui 'inania. ²⁷Usa 'ain curíqui
 'inántima 'aímbi camina an curíqui bicë
 unínma numi nishquin masá sinania
 quixun ësaquin 'ati 'ain. Camina
 parúmpapanu mishqui cuanti 'ain.
 Mishquiquinmi a pain bicë tsatsa, aín
 ana 'ucë mëu isquin camina anua
 curíqui mërati 'ain. Mëraquin a curíqui
 bixun camina an curíqui bicë uni 'inánti
 'ain. A curíquinëx ca 'iti 'icën, minan
 'inánanmi 'ëribi 'inánxuncë.

**Uix cara bëtsi unicamabëtan
 sënénmaira 'icë quicë bana**
 (Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

18 ¹Usai 'icëbëtan ca anu cuanquin
 aín 'unánmicë unicaman Jesús
 ñucáquin cacëxa:

—¿Nucën Papa Diosan nëtënu cara
 uix anu 'icë unicamabëtan sënénmaira
 'iti 'ic?

²Cacëxun ca Jesusan, tuá achúshi
 cuënxun atu nëbëtsi nitsínxun cacëxa:

³—Asérabi cana mitsu cain, mitsux cha 'iisa tanquin usaquin 'è ñucati camina sinanati 'ain. Sinanacëma 'ianan tuácamaxa cha 'iti sinanima an a bërúancë unimi catamëcë, usaribiti 'ëmi catamëcëma 'aish camina mitsux Nucën Papa Diosnan 'itima 'ain. ⁴Ui unix cara ënë tuásaribi 'aish cha 'iti sinanima 'ëmi catamëtia, ax ca Nucën Papa Dios naínu 'icë an iscëx aín uni raírisamaira 'icën. ⁵Uicaman cara 'ëmi sinánquin ënë tuásaribi 'icëa —ñuumara ca —quixun unin sináncë uni a 'aquinsa 'icë nuibaquin 'aquinia, an ca 'ëribi 'aquinia.

'Uchati rabanán bërúancati
Jesús quíá bana
(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

⁶Usa 'ain ca an 'ëmia sináncë uni 'imainun tuá 'ëmia sinánti ënun quixun 'atima ñu 'amiquin 'uchamicë unix aín 'ucha chaira 'icën. Usa 'aish ca 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën. A unix ca anun ñu rënti maxax ami tètëcërcatancëxun parúnmapa nëbëtsi nicéxa uni nanécësamaira oi castíancë 'iti 'icën. ⁷Ësaribiti ca 'ia. Bëtsi unían ñu 'atima 'anun sinánmicëxun 'ai ca uni aín 'ucha cupí 'itsaira tëmëraia. Camabi unix ca ñu 'atima 'anun quixuan bëtsi unin sinánmicë 'icën. Usa 'aínbi ca an bëtsi uni 'atima ñu 'amicë ax 'uchañuira 'aish 'aisamaira oquin castíancë 'iti 'icën, aín 'ucha cupí.

⁸Mín mëcën, mín taë anun 'aisama ñu 'ati cuëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina mín mëcën, mín taë tëaxun nicësa 'iti 'ain. Mix mëcën rabéñu 'aíshmi manë tsinu anuax tëmëraí cuantima cupími mín mëcën, mín taë tëaxun niti ca asábi 'icën. ⁹Mín bëru anun ñu isi 'atima ñu 'ati cuëncë 'ixun camina ashiquin manuquin ënti 'ain. Usoquin 'ai camina mín bëru achúshi échíxun nicësa 'iti

'ain. Mix bëru rabéñu 'aíshmi manë tsinu anuax tëmëraí cuantima cupími mín bëru achúshi échíxun niti ca asábi 'icën.

Carnero nëtécë ñui Jesús quíá bana
(Lc. 15.3-7)

¹⁰Ën unicamax ca tuáratsusa 'aish ñuumama 'icë quixun camina sinántima 'ain. 'Ën cana mitsu cain, ca ñuumama 'icën. An a bërúancë ángelcamax ca Nucën Papa Diosbëbi 'icën. ¹¹Uni 'inux cana 'ëx Nucën Papa Diosnuax uacën, unicama ami sináncëma 'aish ainanma 'icëbi ainan 'inun 'iëminux.

¹²Ësaribi oquin ca Jesusan cacëxa: —Ca ësa 'icën. ¿Cien carneroñua 'aínbia achúshi amanu cuani nëtëtia cara unin a baritima 'ic? Raíri noventa y nueve an matá menuxun pasto piia ëbianxun ca axa nëtécë a bariti 'icën, ¿usa cat? ¹³Ën cana asérabi mitsu cain, bariquin mërax ca bëtsi carnerocama isia cuëncësamaira oi axa nëtécë a mërax cuëñia. ¹⁴Usaribiti ca mitsun Papa Dios naínu 'icë ax aín unicama achúshiratsunënbia a ënti cuëñima.

Usoquin axa numi 'uchacë uni
aín 'ucha manumiti bana
(Lc. 17.3)

¹⁵Jesusan ca ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Axa mix 'icësaribiti Nucën Papa Diosmi sináncë uníxa mimi 'uchaia camina abëishi banaquin —ësaí camina 'ëmi 'ucha —quixun a cati 'ain. Usoquinmi cacëxun cuati sinanati ca mibë upí 'itëcënti 'icën. ¹⁶Mín cacëxuan cuaisama tancëbë camina bëtsi uni an a ñucama 'unáncë, a buani, axa mimi nishcë uni anu cuantëcënti 'ain. Abëmi cuancë uni anribia cacëxun ca axa mimi nishcë uni an, asérabi ca mínmi ñuicë bana ax 'icë quixun 'unánti 'icën.

'Unánan ca mix camina asérabi abè upí 'iisa tani quixun 'unánti 'icèn. ¹⁷Usaquin 'acèxunbia mín bana cuaisama tancèbè tan camina axa 'èmi catamècè Nucèn Papa Diosan unicamax timècè a ñuixunti 'ain. Ñuixuncèxun ca atúnribi a uni 'èsèti 'icèn. 'Èsècèxunbia atun bana cuaisama tania camina, a unix ca axa Nucèn Papa Diosmi sináncèma unisa 'ianan an 'apu buánmiti curíqui bicè uni 'icèsaribiti 'uchañu 'icè quixun isti 'ain.

¹⁸Èn cana asérabi 'èmi catamècè 'icè mitsu cain, asérabi 'èn sinánmicè 'ixunmi mitsun, 'èn unicama uisai cara 'iti 'icè quixun sinánquin —èsa ñu ca 'ati 'icè —quixun canan —èsa ñu ca 'atima 'icè —quixun cacèbètan ca Nucèn Papa Dios nañu 'icè, an —usa ca —quixun sinánti 'icèn.

^{19,20}Èn unicamaxa 'èmi sinani timècèbè cana 'èx atu nèbètsi 'ain. Rabé 'imainun achúshia 'èmi sinani timècèbè cana 'èx atu nèbètsi 'ain. 'Imainun rabètaxribi timècè 'ain cana 'èx atubè 'ain. 'Èx atubè 'ixun cana añu 'ati cara asábi 'icè quixun 'unánmiti 'ain. Usa 'ain cana èsaquinribi 'èn mitsu cain, mitsu rabètan camina uisáñu 'iti cara Nucèn Papa Dios cuèenti 'icè quixun upí oquin sinántancèxun an mitsu 'axunun ñucáti 'ain. Ñucácèxun ca an mitsúnmi cacèsabi oquin mitsu 'axunti 'icèn.

²¹Èsaquian aín 'unánmicè uni raíricè-ñun cacèxun ca Pedronèn Jesús cacèxa:

—¿Min uni itsíxa 'èmi nishi 'uchaia carana uiti oquin aín 'ucha abè mëníonanquin manumiti 'ain? ¿Carana mēcèn achúshi 'imainun rabé oi abè mëníonanti 'ain?

²²Cacèxun ca Jesusan cacèxa:

—Mēcèn achúshi 'imainun rabé oquinmi manuminun cana mi caiman. Uiti oi cara 'uchati 'icè a camabi camina manumiti 'ain.

**An uni ñu mēèxuncè unían
axa ami 'uchacè uni aín 'ucha
manumisama tan bana**

²³Jesusan ca èsaquinribi cacèxa:

—Nucèn Papa Diosnan 'itix ca èsa 'icèn: Achúshi unin ca an ñu mēèxuncè unicama uiti curíqui cara achúshi achúshi unin ribinia quixun istisa tanxa.

²⁴Istisa tancèbètan ca aín unin an 'aisamaira 'itsa millones curíqui ribíncè uni bèaxa. ²⁵Bècèx uxun ca curíquiñuma 'ixun cupíocasmata. Cupíocèxunma ca an ñu mēèmicè unin aín uni itsi caxa: Camina acèñun aín xanu 'imainun aín bèchicècamaribi bètsi unia ñu mēèxunun maruti 'ain. Maruxun curíqui bixun camina 'èa ribíncè a cupíocquin mi bicè curíqui a 'è 'inánti 'ain. ²⁶Usaquian cacèbè a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca an ribíncè uni a ñu mēèmicè uni caxa: 'Èn cana mi cupíoti 'ain, camabi a 'èn mi ribíncè curíqui. 'Èn mi munu cupíonun camina caínpainti 'ain. ²⁷Cacèxun cuaquin ca an a ñu mēèmicè unin caxa: 'È cupíoima camina cuanti 'ain. Minmi 'è cupíocèxmabi ca asábi 'icèn. ²⁸Cacèx cuanquinbi ca an abètan a uni ñu mēèxuncè uni mēraxa. Mēraqin ca —ènèn ca 'è ribinia —quixun sinánquin 'itsamashi curíquia ribíncèxunbi aín tēxatan biquin tētsécaquin caxa: Minmi 'è ribíncè ca 'è cupíot. ²⁹Cacèxun ca caxa: 'Èn cana mi cupíoti 'ain, camabi a 'èn mi ribíncè curíqui. 'Èn mi munu cupíonun camina caínpainti 'ain. ³⁰Cacèxunbi ca caxa: Cana 'èmi cupíonun cainiman. Caxun ca a ribíncè curíquicama a cupíoia sipunu 'inun sipuaxa. ³¹Usoquian 'aia isi masá nuituti ca an abètan ñu mēèxuncè uni raíricamax an a ñu mēèmicè uni ñuixuni cuanxa. ³²Cuanxun ñuixuncèxun cuaquin camicèxa ucè ca an ñu mēèmicè unin an ribíncè uni caxa: Mix camina

'aisama 'ain. Minmi 'ë cacëxun mi nuibaquin cana 'ëmi ribíncë curíquica-mami 'ë cupíoxunma 'anun mi can. ³³Ën mi 'acësaribi oi camina an mi ribíncë uni a sipuamima upiti abë mënfonanti 'ian. ³⁴Cai ami nishquin ca an ñu mëemicë unin an sipu bërúancë uni caxa: An 'ë ribíncë curíquicama cupíoxun sënëontamainun camina ënë uni sipunu tëmëraminun xëputi 'ai —quixun.

³⁵Usaribi oquin ca 'ën Papa Dios naínu 'icë, an axa mími 'uchacë unimi aín 'uchacama abë mënfonanquin manumicëma 'icë, mitsun 'uchacama manuquinma uisoquin cara 'ati 'icë usoquin 'ati 'icën.

**Unix ca aín xanubé ënanántima
'icë quicë bana**

(Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

19 ¹Usaquin a ñucama ñuiquin cabiani ca Jesús Galilea menuax cuanax Judea me Jordan cacë baca 'ucë manan anu bëbacëxa. ²Bëbaquin ca 'aisamaira uníxa timécëbëtan Jesusan uni 'insíncëcama pëxcüacëxa.

³Usa 'ain ca fariseo unbunën anu timéxun Jesús uisai caraisa quia ami manánuxun cuacatsi quixun ñucáquin cacëxa:

—¿Uisai cara 'iashia unin aín xanu ënti cara asábi 'ic?

⁴Ñucácxun ca Jesusan cacëxa:

—Camabi ñu unioquin ca Nucën Papa Diosan bëbu 'imainun xanu unioçëxa. ¿Acama ñuiquin Nucën Papa Diosan bana cuënëo caina iscëma 'ain?

⁵Uniotacëxun ca Nucën Papa Diosan cacëxa: “Ën usoquin unioçë 'ixun ca unin aín xanu biquin, aín titacëñun aín papa ëni, aín xanubë ënananquinma 'iquinti 'icën. A rabëtaxbi ca achúshisa 'iti 'icën”. ⁶Usa 'ain ca uni aín xanubë rabé 'aishbi achúshisa 'icën. Usaia achúshishi 'inúan Nucën Papa Diosan 'imia 'aish ca uni aín xanubë ënanan-

tima 'icën, uni itsínribi ca ënánanmi-tima 'icën.

⁷Cacëxun ca fariseo unicaman Jesús cacëxa:

—Mixmi quicë bana ënéxa asérami 'aínbi ca Moisésnéan cuënëo banax ësai quin, ënquin ca unin —ënë xanu ca bëri 'ën xanuma 'icë —quixun quirica 'atancëxun 'inánquin aín xanu ënti 'icën. ¿Uisai cara usai quin?

⁸Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Judfós unicamaxa mitsusaribi masáquin sínancë 'ain ca Moisésnéan a bana cuënëoçëxa. 'Ën Papa Diosan ca bëbu 'imainun xanu unioquin —unin ca aín xanu ënti 'icë —quixun cáma 'icën. ⁹Ën cana ësiquin mitsu cain, an aín xanúxa uni itsibë 'icëma 'icëbi ënxun, xanu itsi bicë uni ax ca 'uchaia, aín xanuma 'aínbi xanu itsibë 'ia 'icësaribiti.

¹⁰Usaquian cacëxa fariseo unicamax riquiancëbëtan ca aín 'unánmicë unicaman Jesús cacëxa:

—Unin ca aín xanu ëntima 'icë quiaxmi mix quicë 'ain sapi ca unin xanu bitima asábi 'icën.

¹¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usaia uni 'iti ca asábi 'icën, 'aínbi ca camáxirama, a Nucën Papa Diosan usai 'inun quixun sínánmicë, axëshi usai 'iti asábi 'icën. ¹²Bëtsi bëtsi unin ca aín nami 'aisama cupí bacë bëchima, usa 'ixun ca xanu bitsima. Bëtsi bëtsi unin ca uni itsían axa bëchicëñuma 'inun mëníoçë 'ixun xanu bitsima. Bëtsi bëtsi unin ca Nucën Papa Diosmishi sínánquin aín bana quicësabi oquin upí oquin 'anuxun xanu bitsima. Usa cupía axa xanuñuma 'iisa tancë uni ax xanuñuma 'iti ca asábi 'icën.

**Jesusan ramëquin tuácama
Nucën Papa Dios ñucáxuan
(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)**

¹³Usa 'ain ca ainsa sínánxunquin ramëquin Nucën Papa Dios ñucáxun

quixun tuáracama Jesúsnu bécancëxa. Bëiabi ca Jesusan 'unánmicë unicaman an bécëcama ñu caquin —tuá xuracama ënu bëxunma ca buántan —quixun cacëxa. ¹⁴Caiabi ca Jesusan cacëxa:

—Cuantánun caxunma ca tuá xuracama 'ënuua unun ën. 'Ëmi catamëtia Nucën Papa Diosan ainan 'imicë unicamax ca ënë tuá xuracamasaribi 'icën.

¹⁵Usaquin catancëxun ca Jesusan a tuácama ramëquin Nucën Papa Dios ñucáxuancëxa. Ñúcáxuntancëx ca Jesús anuax cuancëxa.

Jesús bëa 'itsaira ñuñu bënë uni bana

(*Mr. 10.17-31; Lc. 18.18-30*)

¹⁶Anuaxa cuania ca bënë uni achúshinën anu cuanquin Jesús cacëxa:

—Mix camina upí uni 'ain. Usa 'ixun camina 'ë ñuixunti 'ain, 'ë'ëx nëtétimoi Nucën Papa Diosan nëtënu abë 'inuxun carana uisa ñu upí 'ati 'ain?

¹⁷Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisa cupí caramina min 'ëx isana upí 'ai quixun 'ë cain? Nucën Papa Diosaxëshi ca asérabí upí 'icën. Mix aín nëtënu abë 'iisa tanquin camina aín bana quicësabi oquin 'ati 'ain.

¹⁸Cacëxun ca a bënë unin cacëxa:

—¿Uisaia ax quicë banacama carana 'ati 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Uni camina 'atima 'ain. Uni itsin xanubë camina 'itima 'ain. Uni itsin ñu camina mëcamatima 'ain. Camina bëtsi unimi cëmëi manántima 'ain. ¹⁹Min papa, min titan bana camina upí oquin cuaquin tanti 'ain. Míxmi bërúancacësaribi oquin camina min aintsicama nuiباقuin 'aquinsa 'icë 'aquinti 'ain.

²⁰Cacëxun ca a bënë unin cacëxa:

—Chamaratsu 'aíshbi minmi 'ë cacë banacama quicësabi oi 'iá 'aish cana usabii 'in. ¿Añu ñuribi carana 'acëma pan 'ain?

²¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mix Nucën Papa Dios cuëëncësabi oi 'iisa tanquin camina cuanxun min ñucama maruquin curíqui bixun ñuñuma unicama 'inánti 'ain. Usotancëx camina mix ñuñushi 'iti sinanima 'ëmi sinani 'ëbë cuani uti 'ain. Usaquin 'atancëx camina Nucën Papa Diosan nëtënu 'ianan usaquin 'acë cupí anuax cuëëinra cuëënti 'ain.

²²Usaquián Jesusan cacëxun cuabiani ca aín ñua 'itsaira 'ain, a bënë uni masá nuituti uténbuax cuancëxa.

²³Usoquin cacëxa cuancëbëtan ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'Ën cana asérabí micama cain, 'aisamaira ñuñu unix ca ainan 'iti 'aíshbi ñuñu 'itishi sinani Nucën Papa Diosan 'itima 'icën. ²⁴Amiribishi cana mitsu cain, camello, ax ca chaira 'aish xumuxan quini chamaratsu 'ain, anun atsínquiantima 'icën. A ñuina chaxa a quinin atsíncasmacësamaira oi ca 'aisamaira ñuñu unix Nucën Papa Diosan 'itima 'icën.

²⁵Usaía quia cuati ca aín 'unánmicë unicamax, a banax ca asérabí 'icë quixun sináncasmai —asérabí a bana 'ain ca ui uníxbi Nucën Papa Diosan 'inux iétima 'icë —quix canancëxa.

²⁶Usai quia isquin ca Jesusan cacëxa:

—'Aisamaira ñuñu uníxa iétisama 'aínbi ca an 'acasmati ñu 'aíma 'ain Nucën Papa Diosan ñuñu uniribi ainan 'inun iémiti 'icën.

²⁷Usaquián atu cacëxun ca Pedronën Jesús cacëxa:

—Nun cananuna mibë ninuxun nun ñucama ëan. ¿Usa 'ain caranuna Nucën Papa Diosan nëtënu 'aish uisa ñuñu 'iti 'ain?

²⁸Cacëxun ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Asérabí cana 'ën mitsu cain, uni 'inux anuax uá, 'ëx Nucën Papa Diosan

mēnósabi oi nētē iótēcēncēbē 'apuira 'ain camina, asérabi 'ēn bana cuacē 'aish mitsun 'ēbē cushi 'ixun Israelnēn bēhicē mēcēn rabé 'imainun rabé aín rēbúnqui judfoscamax cara atúan ñu 'acē cupí, uisai 'iti 'icē quixun cati 'ain. ²⁹Ēsaquinribi cana mitsu cain, uinu 'icē unin cara 'ēx cuēēncēsabi oquin 'anuxun aín xucēn, aín chirabacē, aín papa, aín tita, aín bēhicē, aín naē, añu ñu cara, abi éanxa, a unix ca éncē ñuñu 'icēsamaira oi ñuñu 'iti 'icēn. 'Ianan ca Nucēn Papa Dios quicēsabi oi aín nētēnu abē nētétimoi 'iti 'icēn. ³⁰Usa 'aínbi ca bēría uni —cha ca a uni 'icē —quixun sináncē uni a Nucēn Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icēn. 'Imainun ca bērí unin iscéxa ñuuma 'icē uni a Nucēn Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icē isti 'icēn.

**An uvas bimi bicē unicama
ñui quicē bana**

20 ¹Ēsaquinribi ca Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa: —Nucēn Papa Diosan uni ainan 'imiti ax ca ésaribi 'icēn: Achúshi unix ca aín naē anu uvas 'apácēnu 'íaxa. Usa 'aish ca pécaracēma 'aínshi, an a naē mēníoti uni bari cuanxa. ²Bariquin mēraxun ca uiti cara nētē camabi cupíoti 'icē quixun atubētan mēníotancēxun aín naēnuxuan ñu mēēnun xuaxa. ³Xutancēx bari manámi 'ain cuantēcēnxun ca raíri uníxa ñu mēētiñuma 'aish anuxun unin ñu marucē anu bucucē isaxa. ⁴Isquin ca caxa: Mitsúxribi camina 'ēn naēnu ñu mēēi cuanti 'ain. Cuanxunmi ñu mēēia cana mitsun ñu mēēcēsabi oquin mitsu cupíoti 'ain. Cacēx ca ñu mēēi cuanxa. ⁵Bari xamarucēbē cuantēcēnxun ca naē 'ibun uni raíriribi a mēēti ñu 'aíma 'ain bucucē mēraquin aín naēnu ñu mēēnun quixun xuaxa. Bari cuanbucēbētanribi

ca usaribi oquin 'axa. ⁶Bari xupíbucēbē ribi cuanquin ca uni raíriribi ñu mēēima bucucē mēraxa. Mēraquin ca caxa: ¿Uisacatsí caramina mitsux ñu mēēima énuishi bucubaitin? ⁷Cacēxun ca a unicaman caxa: Uinu 'icē unínbia nu ñu mēēxunun cacēma 'aish cananuna énu bucüan. Cacēxun ca naē 'ibun caxa: Mitsúxribi camina 'ēn naēnu ñu mēēi cuanti 'ain. ⁸Usa 'ain ca ñantánbucēbē tan cuēnxun naē 'ibun aín uni caxa: An 'ē ñu mēēxuncē unicama cuēntancēxun camina camabi cupíoti 'ain. Axa tsiáncuatsini ucē uni acama pain camina cupíoti 'ain. Usotancēxun camina raíri unicamaribi cupíotancēxun axa bēráma upuncē unicamaribishi cupíoti 'ain. ⁹Cacēxun ca axa bari xupíbucēbē ucē unicama cuēncēx aia achúshi nētēn cupíocēsa oquin 'inánxa. ¹⁰Usaquin cupíoiá isquin ca an paían ñu mēēnun bicē unicaman —nun cananuna a unicaman bicēsamaira oquin curíqui cha biti 'ai —quixun sinánxa. Sinánxunbi ca bari xupíbucēbē ucēcaman bicēsaribi biaxa. ¹¹Usoquin biquin ca ami manánquin ¹²an atu ñu mēēmicē uni caxa: Éñē unicaman ca bēnénquinshi 'itsamashi ñu mēēaxa. Nun nu bari xamárutainun 'anan bari atsíntamainunribi ñu mēēbaitiabi camina an chucúmashi ñu mēēcē unicamami 'acēsaribi nu cupíon. ¹³Cacēxun ca an unicama ñu mēēmicē unin caxa: 'Én cana mi paraniman. Mibētan mēníopuncēsabi oquin cana mi cupíon. ¹⁴Én mi 'ináncē curíqui bía camina cuanti 'ain. Mí 'ináncēsaribi oquin an 'ē chucúmashi ñu mēēxuncē unicamaribi 'inánti cana cuēēnin. ¹⁵¿Én curíquinéxa 'ēnanbi 'ain carana 'ēx cuēēncēsabi oquin an 'ē ñu mēēxuncē unicama cupíotima 'ain? ¿'Én uni itsi curíqui 'ináncēbētan caramina nutsiquin masáquin sinanin? ¹⁶A unin —ñuumara

ca ax 'icë —quixun sináncë uni a ca Nucën Papa Diosan aín sinan upí 'unánquin a uníxa cha 'icë isti 'icën. 'Imainun ca unin iscëxa cha 'icë uni, a Nucën Papa Diosan aín nuitu 'unánquin ñuumara isti 'icën. 'Aisamaira unia ainan 'inúxa 'ëmi catamënun sinánmi-cëxbia 'icëbëtanma ca axa 'ëmi catamëcë ashi Nucën Papa Diosan ainan 'inun 'imía.

—'Ëx cana unin 'acëx bamati 'ai —quixun
Jesusan aín unicama catëcëan
(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

¹⁷Anuaxa Jerusalénu Jesús cuancëbë ca 'itsa uni 'imainun xanuribi abë cuancëxa. Usa 'ain ca cuënbiani atubëshi cuanquin Jesusan aín 'unánmi-cë unicama cacëxa: ¹⁸—Mitsúnbi camina isin, bërí cananuna Jerusalénu cuanin. Anuxun ca, uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'icë, 'ë unin 'inánti 'icën, judíos sacerdotenën cushicamabë tan an Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicaman binun. 'Ináncëxun ca atun —a uni ca bamati 'icë —quixun catancëxun ¹⁹judíosma unicaman 'anun 'ë 'inánti 'icën. 'Ë bëtsi bëtsi onan 'ëmi cuaianan 'ë mëëtancëxun 'ëx bamanun i curúsocënu matásnun ca judíos unicaman 'ë judíosma unicama 'inánti 'icën. Usoquian 'ë 'acëx cana bamatan-cëx rabé nëtë 'iönxa pëcaracëbë baísquti 'ain.

Jacobo 'imainun Juanën titan Jesús ñuca
(Mr. 10.35-45)

²⁰Usa 'ain ca Zebedeonën bëchicë rabé, Juan 'imainun Jacobo, aín tita Jesús rapasu cuani a bëtánain rantin puruni tsóbuquin abë banatisa tancëxa. ²¹Abë banatisa tania isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Añu caramina cuëënin?
 Cacëxun ca cacëxa:

—Mixmi 'apu 'aish min nëtë upínu tsotan 'ën tuacëx bëtsíxa min mëqueu tsómainun bëtsix min mëmiu tsónun camina 'imiti 'ain, mibëa 'apu 'inun.

²²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Sinánquinmaishi camina usaquin 'ë cain.

Caxun ca Jesusan Juan 'imainun Jacobo cacëxa:

—¿'Ë 'acësaribi oquian unin mitsu bëtsi bëtsi ocëxun caramina tanshiti 'ain?

Cacëxun ca —usaribi oquin cananuna tanshiti 'ai —quixun cacëxa.

²³Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën 'acësaribi oquin camina bëtsi bëtsi ocë 'iti 'ain. Usa 'ainbi cana 'ën, mix camina 'ën mëqueu tsónan 'ën mëmiu tsóti 'ai quixun ui unibi caiman. 'Ën Papa Diosan cuni ca cati 'icën, uix cara anu tsóti 'icë quixun, an mëñósabi oía 'inun.

²⁴Usaquian aín titabëtan Zebedeonën bëchicë rabëtan Jesús caia cuati ca Jesusan 'unánmicë uni rafri, mëcën rabé, ax a rabémi nishacëxa. ²⁵Usaria isquin ca cuënxun Jesusan cacëxa:

—Mitsun camina 'unanin, judíosma 'apucaman ca aín unicama ax cuëncë sabi oquin tëmëraquinbi ñu mëënun 'amia. Aín cushi unin ca aín unicama ax quicësabi oquian 'anun 'amia. ²⁶Usa 'ainbi camina mitsux usai 'itima 'ain. Uix cara bëtsi unisama 'iisa tania, an ca mitsúxmi upitax bucunun ñu mëëquin 'aquinti 'icën. ²⁷Uinu 'icë mitsux caramina aín cushi uni 'iisa tani, an ca mitsu ñu 'axúnti 'icën, ²⁸'ën 'acësaribi oquin. Uni itsían ñu mëëxunun cana 'ëx uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uáma 'ain. 'Ëx cana unicamaxa upí 'ianan upitax bucuti oquin 'aquini uacën. 'Ëx 'uchañuma 'aish bamatsianxmabi cana camabi uníxa Nucën Papa Diosbë upí 'inun atun 'ucha 'ënansa 'ain bamai uacën.

Bëxuñu uni rabéa Jesusan bëpéxcüa*(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)*

²⁹Ësaquin catancëx ca Jesús abëa cuancë unicamabë Jerusalénu cuani Jericó ëmanu bëbacëxa. Bëbax anuaxribi cuania ca anu 'icë unicaman-ribi a nuibiancëxa. ³⁰Usaquiian nuibiania ca bai amo tsóxun, uni rabé bëxuñu, an —Jesús ca aia —quixuan ñuicania cuati cuëñishquin cacëxa:

—Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu Cristo, nuibaquin ca nu 'aquin.

³¹Usaía quia oquin ca anu 'icë unicaman banaxma isa nëténun quixun cacëxa. Cacëxbi ca nëtétima atúxa 'icësamaira oi munuma cuëñishtëcëni quiacëxa:

—Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu Cristo, nuibaquin ca nu 'aquin.

³²Usaía quia cuati niracëquin ca Jesusan a uni rabé unun quixun cacëxa. Cacëx aia ca Jesusan cacëxa:

—¿'Ën mitsu uisoti caina cuëënin?

³³Cacëxun ca cacëxa:

—Isnúnmi nu bëpéxcuti cananuna cuëënin.

³⁴Usaquiian cacëxun nuibaquin ca Jesusan atu bëmëëacëxa. Bëmëëcëxuinshi ca isacëxa. Isi cuëënquiiani ca Jesús bë cuancëxa.

III. JERUSALENUXUAN JESUSAN BANA ÑUIXUANAN ÑU 'A ÑUI QUICË BANA (21-25)

Jerusalénu cuania unicaman Jesús rabia*(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)*

21 ¹Jerusalénu cuani Betfagë ëma 'urama 'ixun ca Olivos cacë matá anuxun aín 'unánmicë uni rabé xuquin ²Jesusan cacëxa:

—Aúnu bësucë ëma, anu ca cuantan. Cuanx anu bëbaquin camina burro xanu

achúshi təcëracacë, aín tuácëñun mërati 'ain. Mëraquin camina tububëtsinquin bëti 'ain. ³Mitsúnmi tubuia isquian bëtsi unín mitsu ñucácëxun camina cati 'ain: Nucën 'Ibu ca ënë burra aín tuácëñun a buánxunun quixun nu caxa. Bënëñquinshi ca mi bëmitëcënti 'icën. Cacëxuinshi ca mitsu cati 'icën: Ca buántan.

⁴Usaía 'iácama ax ca Nucën Papa Diosan aín uni cuëñëomiasabi oía 'iá 'icën. Ësai ca a bana quia:

⁵Sión cacë ëma, anu 'icë unicama camina cati 'ain: Bërí ca mitsun 'apu aia, uni chacama 'icësaríma ca burro xanun tuánu tsotax aia.

⁶Usa 'ain Jesusan xucëx cuanxun a uni rabëtan usaquiian 'anúan Jesusan cacësabi oquin 'acëxa. ⁷Burro aín titacëñun aín tuá buántancëxun chupan catátacaquin burro camápucëbë ca anu 'iruax tsotax Jerusalénu cuancëxa.

⁸Usaía burron cuancëbëtan ca 'aisamaira unín anun Jesús cuanti bainu anúan mapúcë chupabi 'apámainun bëtsi bëtsi unín i pëchi chuishcaxun anúan Jesús cuantinu 'apácëxa.

⁹Usobiani ca sharáquiiani unicama cuancëxa, raírinëxa rëcuëñmainun ca raírinëxribi Jesús caxu cuanquin a rabi cuëëni sharati quicancëxa:

—Davitan rëbúnqui Nucën 'Ibu ax ca upíira 'icën. Nucën 'Ibu Diosan xucëx ca ënëx bërí aia. A ca camabi unín rabiti 'icën. Nucën 'Ibu Dios, naínu 'icë, aribinu cuëñquin rabinu ca 'acan.

¹⁰Usai 'iquiania bëbaia isi ca Jerusalénu 'icë unicamax —¿ui uni cara ënëx 'ic? —quix ratuti canancëxa. ¹¹Canania ca axa Jesús bë 'icë unicaman cacëxa:

—Ënëx ca Jesús, an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë, a 'icën, ax ca Galilea menu 'icë ëma, Nazaret, anuaxa ucë 'icën.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunua Jesusan an ñu marucë unicama chiquían
(*Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22*)

¹²Jerusalénu bëbatancëx ca Jesús anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsiñcëxa. Atsiñquinbi anuxuan ñu maruia isquin ca Jesusan a unicama chiquínquin an curíqui cambioquin bicë unicaman mesacama chashcaquin an numacuru marucë unicamax anu tsócë aribi chashcacëxa, anu tsóxma 'inun quixun. ¹³Usaquin 'aquin ca cacëxa:

—Nucën Papa Diosan bana cuëñëo ca ësai quia: “Anuxun 'ë rabiti xubu ax ca anuaxa camabi unix 'ëbë banati xubu 'iti 'icën”. Usaía cuëñëo bana quicë 'aínbi camina mitsun anuxun ñu maruquin uni paránquin mëcamati xubusa 'inun ënuxun ñu maruin.

¹⁴Usaquin catancëx anuax cuancëma pan 'ixun ca Jesusan bëxunua unicama 'imainun axa aín niti bëtsicë unicamaribi anua aia pëxcuacëxa. ¹⁵Unicama pëxcuía isanan anu 'icë xucamax —Davitan rëbúnqui, Nucën 'Ibu, ax ca upíra 'icë —quíaxa cuëñi sharatia isi ca judíos unibunën 'apucama ax nishacëxa.

¹⁶Nishquin ca Jesús ñucáquin cacëxa:
—¿Ëñë xucamaxa quicë bana caramina cuatiman?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—Cana cuatin. ¿Mitsun caramina cuëñëo bana axa ëñë ñui quicë a iscëma 'ain? A bana ca ësai quia:

Xucamabëtan ca tuáracamanribi min 'imicëxun upí oquin mi rabia.

¹⁷Usaquin cabiani ca Jesús Betania ëmanu 'i cuancëxa.

**Jesusan higuera cacë i,
bimiñuma 'inun ca**
(*Mr. 11.12-14,20-26*)

¹⁸Betanianu 'inëti Jerusalénu cuantëcëni ca Jesús panancëxa.

¹⁹Pananquiani cuanquin ca higuera cacë i, bai cuëbí nicë, isbiani anu cuanquinbi tuáñuma 'aísha aín pëchishi ocëxa. Usa 'icë isquin ca Jesusan cacëxa:

—Min camina tuatëcëntima 'ain.

Usaquian cacëxëshi ca higuera i chushi xanancëxa. ²⁰Usaquian cacëxa xanancë isquin ca aín 'unanmicë unicaman Jesús cacëxa:

—¿Uisa 'aish cara ëñë higuera bënëtiishi xanax? —quixun.

²¹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana asérami mitsu cain, Nucën Papa Diosax ca cushiira 'ianan ca ax quicësabi oquin 'aia quixun 'unancë 'ixun camina —ca 'atima 'icë —quixun sinánquinma —ca asérami 'ati 'icë —quixun sinánti 'ain. Usaquin sinancë 'ixunmi 'ën ëñë higuera 'acësoquinshi ñu 'aquinma ëñë matáribi “ënuax ca parúmpapanu racati cuantan” quixun cacëx ca usai 'iti 'icën. ²²Mitsun —asérami ca Nucën Papa Diosan 'ën cacëxun 'ë 'axunti 'icë —quixun sinania ca an mitsúnmi ñucácsabi oquin mitsu 'axúnti 'icën.

Jesus ca cushi 'icë quicë bana
(*Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8*)

²³Jerusalénuxun ca Jesusan anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu atsiñxun anu 'icë unicama 'unanmicëxa. 'Unánmia ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun ampan caniacëcë unicaman anu cuanxun ñucáquin Jesús cacëxa:

—¿Uin banan caramina min usa ñu 'ain? ¿Uin cara ësquinmi ñu 'anun mi cax?

²⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ënribi cana mitsu bana itsi ñucatin. Ñucacëxunmi mitsun 'ë ñuixuncëxun cana 'ënribi mitsu cati 'ain, uin banan carana ësáquin 'ai quixun. ²⁵¿Uin cara Juan unicama nashiminun cacëx?

¿Nucën Papa Diosan cara cacëx? ¿Unin cara usaquian 'anun cacëx?

Usaquian Jesusan ñucáquin cacëxbi ca uisaquin cara cati 'icë quixun 'unanima atúxbi ñucacanani quicancëxa:

—¿Uisaquin caranuna cati 'ain? Nun nu —Nucën Papa Diosan ca cacëxa —quixun cati 'aínbi ca usaquin nun cacëxun nu —usa 'ain caramina uisa cupí aín bana cuama 'ai —quixun nu cati 'icën. ²⁶Nun nu —unífan unicama nashiminun cacë ca Juan 'iacëxa —quixun cati, 'aíshbi cananuna 'apuma unicamami racuëtin. Acaman ca aín bana cuaquin —Nucën Papa Diosan ca asérabi aín bana unicama ñuixunun quixun Juan xuacëxa —quixun sinania.

²⁷Usai canantancëxun ca Jesús cacëxa:

—Uin xucë cara 'iacëxa quixun cananuna 'unaniman.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mítsúnmi 'ën ñucácëxun 'ë ñuixun-cëxunma cana 'ënribi uin cushin carana ësaquin ñu 'ai quixun mitsu caiman.

Unin bëchicë rabé ñui quicë bana

²⁸Usaquin catancëxun ca Jesusan judíos unibunën 'apucama ësaquinribi cacëxa:

—¿Uisai quicë cara ënë bana 'ic? ësai quicë. Achúshi unix ca bëchicë rabéñu 'iaxa. 'Ixun ca achúshi caxa: Bërí nëtën camina naënu ñu mëëi cuanti 'ain.

²⁹Cacëxun ca aín bëchicënën caxa: Cana cuaniman. Usaquin caxbi ca sinanabiani ñu mëëi cuanxa. ³⁰Usaribiquin ca aín bëchicë itsiribi aín papan caxa: Bërí nëtën camina naënu ñu mëëi cuanti 'ain. Cacëxun ca: Cana cuanin, caxa. Caxbi ca cuancëma 'icën. ³¹¿Mítsun sináncëxun cara a uni rabé uinu 'icën aín papa cuëëncësabi oquin ñu 'ax?

Cacëxun ca cacëxa: An —cana cuanima —quixun caxbi cuancë, an ca aín papa cuëëncësabi oquin 'axa.

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—'Ën cana asérabi mitsu cain, mitsun ainan isamina 'ai quixun caquinbi ax cuëëncësabi oquin 'acëma 'aíshmi Nucën Papa Diosan nëtënu 'itima 'aínbi ca 'itsa uni an 'apu buánmiti curíqui bicë, 'imainun 'itsa xanu mitsun sináncëx 'uchañu, acamax sinananti 'ëmi sinánquin ax cuëëncësabi oquin 'acë 'aísh Nucën Papa Diosan nëtënu 'iti 'icën. ³²Unicamaxa sinanati aín nuitu asérabi upí 'inun 'unánmia ucëbi camina Juanën bana cuaisama tan. Mítsúnmi aín bana cuaisama taniabi ca 'aisama uni, an 'apu buánmiti curíqui bicë 'imainun xanu 'uchañucamaxribi Juanën bana cuati sinanati upí 'iaxa. Usaía 'ia isquinbi camina sinanaquin aín bana cuacëma 'ain.

An naë bërúancë uni ñui quicë

(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³Usoquin caxun ca Jesusan, a usoquin unin 'ati ñuiquin, ënë banaribi judíos unibunën 'apucama ñuixuancëxa:

—Bëtsi banaribi mitsu camainun camina cuati 'ain. Ca ësa 'icën. Achúshi unin ca aín naënu uvas 'apáxa. 'Apáxun cënëtancëxun ca anuxun uvas baca biti xaxu quinioquin naëxa. 'Anan ca anuxun naë bërúanti xuburibi manámiira chaioruquin 'axa. 'Atancëxun bëtsi uni aín naëa bërúanxunun quixun ami ëbiani ca 'ura menu 'i cuanxa.

³⁴Cuantancëxun ca uvas bimicëbëtan abëa 'icë an ñu mëëmicë uni rafri xuquin caxa: An naë bërúancë unicamanu cuantancëxun camina 'ënan 'iti a mësúa 'ë bëxúnun mi 'inánun cati 'ain. ³⁵Cacëx cuanxa bëbaiabi ca an naë bërúancë unicaman axa ucë unicama bitancëxun bëtsi 'anan bëtsiribi ami mëparaméquin mëëanan bëtsiribishi maxaxan 'axa. ³⁶Usoçëxa bimi bëfma panácëbëtan ca naë 'ibun an ñu

mëemicë uni raíri a 'itsaira xutëcëanxa. Xucëxa bëbaiabi ca an naë bërúancë unicaman ax paían ucë unicama 'acësaribi oquin 'atimoxa.

³⁷Usoquian an naë bërúancë unicaman an xucë unicama 'acëbëtan ca naë 'ibun —'ën bëchicë ënë ca usaribi oquin 'aquinma upí oquin biquin aín bana cuati 'icë —quixun sinánquin aira xuaxa. ³⁸Xucëx cuanxa bëbaia isi ca an naë bërúancë unicamax canani quíaxa: Aín papáxa bamacëbë ca aín bëchicë ënëx naë 'ibu 'iti 'icën. Usa 'ain cananuna nux naë 'ibu 'inuxun ënë 'ati 'ain. ³⁹Canantancëxun bibianquin naë 'uri buánxun ca 'axa. ⁴⁰¿Usoquian aín bëchicë 'acë cara naë 'ibun uquin an naë bërúancë unicama uisoti 'ic?

⁴¹Ñucácëxun ca judíos unibunën 'apucaman Jesús cacëxa:

—Usa 'ain ca a unicama cëñuquin 'ati 'icën. Usoquin 'atancëxun ca bëtsi unicama aín naë bërúanxun quixun cati 'icën. Cacëx cuanxun ca a unicaman naënu 'icë bimicamaxa bimia aín bimi mësú naë 'ibu 'inánti 'icën.

⁴²Cacëxun ca Jesusan cacëxa:
—¿Nucën Papa Diosan bana cuënëo ësai quicë a caramina mitsun iscëma 'ain?:

An maxax xubuacë unían biquinma racáncë 'aishbi ca a maxax bëri amia xubu cushicë 'icën, itá upímia xubu cushicë usaribiti. Usaía 'inun ca Nucën Papa Diosan 'imiíaxa. An usoquin mënocëx ca nun iscëx asábiira 'icën”.

¿Usaquián maxax ñuiquinbi 'ë ñuiquin cuënëo bana a caramina mitsun iscëma 'ain? ⁴³Cana mitsu cain, mitsúxmi judíos unibu 'aish Nucën Papa Diosan ainan 'iti caísa 'aishbi usai 'icëbëma ca bëtsi unibunëx aín bana cuacë 'aish ainan 'iti 'icën. ⁴⁴Imainun ca a maxáxa an cuëncëma unicama usaribi an 'ë

cuëncëma uni 'icën. Maxáxmi tatiqui chacáquin ca maxáxmi rëracaquin aín namicama chacaia. 'Imainun ca manánuax nipacëquin maxaxan uni chacaquin chëcaia.

⁴⁵Usoquian cacëxun cuati ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun fariseo unicamax —nu ñui ca bana itsi ñuicësa oi quía —quixun sinani ami nishacëxa. ⁴⁶Nishquin sipuáisa tanquinbi ca camabi unían, Jesusan ca asérabia Nucën Papa Diosan xucë 'ixun aín bana unicama ñuixunia quixun sináncë 'ain, 'apucamax atumi racuéacëxa. Racuéquin ca Jesús bíama 'icën.

Unían aín bëchicë xanu biminuxun unicama camia bana

22 ¹Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun ca Jesusan judíos sacerdotenën cushicama 'imainun fariseo unicama bana itsi ñuicësa oquin ënë banaribi ñuiquin cacëxa: ²—Nucën Papa Diosan 'iti ax ca ësá 'icën. Achúshi 'apun ca aín bëchicë xanu 'inánxun an ñu mëemicë uni piti 'amiquin aín aintsicamaxa pi unun quixun camiti sinánxa. ³Sinánxun ca piti 'itsaira 'amimainuan camabi unin pi unun catánun quixun aín uni raíri xuaxa. Xucëx cuanxuan cacëxbi ca a cacë unicama uinu 'icë uníxbi uisama tanxa. ⁴Usaquin camicëxbia ucëbëtanma ca amiribishi aín ñu mëemicë uni raírribi xuquin a cacë unicama ësöquin caxuntanun quixun caxa: Bëráma cana a piti ñucama mëníomian. Usonan cana 'ën vaca 'aracacë rëmianan 'ën ñuina rëracacëribi rëmian. Camabi ca mënocë 'icën. Usa 'aían camáxbi 'ën xubunu 'ën bëchicënëan xanu bicëbëtan, nubëtan pi unun camina cati 'ain. ⁵Usaquián 'apun camicëxbi ca a camicë unicamax cuainsama tanxa. Cuainsama tanía bëtsix

aín naënu cuantamainun ca bëtsix anuxuan ñu marucë xubunu cuanxa. ⁶Raírinën ca 'apúan ñu mëemicë uni cuaniabi bixun mëëquin ténánquin rëaxa. ⁷Usoquian 'acëbë ca 'apu xuatati nishaxa. Nishquin ca an aín ñu mëemicë unicama 'acë unicama 'anan aín ëma nëënun quixun aín suntárucama xuaxa. Cacëx cuanxun ca 'apun cacëabi oquin 'axa. ⁸Usoquian 'anun 'amitancëxun ca 'apun aín ñu mëemicë unicama caxa: Piti ca mëniocë 'icën. Usa 'aínbi ca a 'ën camicë unicamax utima nuituñu 'aish utima 'icën. ⁹Usa 'ain camina amiribishi cuantancëxun mitsúnmi bainua mërəcə unicamaishi pi unun quixun cati 'ain. ¹⁰Usoquian 'apun cacëx cuantëcënquin ca an ñu mëëxuncë unicaman bainua mëraquin upíma unicamacëñunbi upí unicama timëbëtsinquin bëaxa. Bëcëxun ca xanu bicëbëtan pañuti chupa pañucanxa. Pañutancëx atsinica 'aish a xubunuax tsitsiruaxa.

¹¹Usai 'icëbë atsinquian 'apun iscëxbi ca anu achúshi uni xanu bicëbëtan pañuti chupa pañucëma 'iata. ¹²Usa 'icë isquin ca 'apun a uni caxa: ¿Uisa 'aish caramina mix ënu atsinuxun pañuti chupa pañuaxmabi ënu atsían? Cacëxbi ca a uni banaima tsóaxa. ¹³Usa isquin ca 'apun an mesanu piti nancë unicama caxa: Ënë uni camina mëtanianan tatanitancëxun ëman bëánquibucënu buántancëxun niti 'ain. Nicëx ca anuax anu 'icë unicamabë tëmërai bënëti inti 'icën. ¹⁴Ën mitsu bërí ñuixuncë bana a sinánquin camina 'unánti 'ain, 'aisamaira uníxa ainan 'inux 'ëmi catamënun Nucën Papa Diosan sinánmicëxbi 'icëbëma ca axa 'ëmi catamëcë unicama axëshi ainan 'ia.

Unían César curíqui 'inánuxun sinan bana
(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

¹⁵Jesusan bana ñuixunia cuatancëx, 'uri cuanquin ca fariseo unicama ami

manáncatsi quixun sinánquin, uisai cara quia cuanuxuan an Jesús ñucáti uni xuti sináncëxa. ¹⁶Sinántancëxun ca aín uni raíri 'imainun axa Herodesmi sináncë unibu Jesús ñucánun quixun xuacëxa. Xucëx cuanxun ca a unicaman Jesús cacëxa:

—Cananuna 'unanin, min banax ca asérami 'icën. Uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun camina cëmëquinma asérami ñuín, unían min a bana ñuia cuati cuëncëbëtanmabi. Min sináncëx ca camabi uni bëtsibëtan sënën 'icën. Usaquin sinánquin camina camabi ñuñu 'imainun ñuñuma unicama 'imainun 'apuburibi uisai cara Nucën Papa Diosan uni 'iti 'icë quixun ñuixunin. ¹⁷Usa 'ixun camina nu cati 'ain, ¿Nucën Papa Diosax asérami nun cushi 'ain cara min sináncëx Romanu 'icë 'apu, César, a curíqui buánmiti asábi 'ic? ¿Cara asábima 'ic? ¿Uisa caramina sinanin?

¹⁸Cacëxun ca Jesusan, —uisai caraisna qui quixun 'ëmi manánuxun cuacatsi quixun ca 'ë ñucatia —quixun 'unánquin cacëxa:

—'ëmi manánuxun 'ëx caraisna uisai qui cuacatsi quixun camina 'ë usoquin cain. ¹⁹Uisa cara isnun ca a César buánmiti manë curíqui achúshi 'ë bëxun. Cacëxun ca bëacëxa. ²⁰Bëia isquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uín bëmánan tanquin 'acë cara ënëx 'ic? ¿Uín anë cara cuëneocë ënëx 'ic?

²¹Cacëxun ca atun cacëxa:

—Ax ca Césarnën bëmánan tanquian 'acë 'imainun Césarnën anë 'icën.

Usaquin cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Ami mitsun 'atia César cuëncë a ñu camina 'ati 'ain, axa mitsun 'apu 'ain. 'Anan camina ami mitsun 'atia Nucën Papa Dios cuëncë a ñu 'ati 'ain, axa mitsun Papa Dios 'ain.

²²Cacëxun cuati ratuti ca —¿uisa uni cara ënëx 'icë? —quixun sinani a ñui ami manánti bana 'aíma 'ain Jesús ëbiani cuancëxa.

**Unix cara bama 'aish baísquiti
'icë quicë bana**

(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

²³A nëténbi ca Jesúsnu saduceo unicamax cuancëxa. Saduceo unicaman ca —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sináncëxa. Usaquin sináncë 'aish anu cuanxun ca Jesús ñucáquin cacëxa: ²⁴—Nun cananuna 'unanin, Moisés ca quiacëxa: “Uni achúshi bëchicëñuma 'aish bamacëbëtan ca aín xucënan an casunancë xanu bixun ami bacë bëchiti 'icën. Usoquian 'acëx ca aín bëchicë ax aín xucënan bëchicësa 'iti 'icën”. ²⁵Usa 'ain cananuna mi ñucatin. Nubë ca uni achúshi, mëcën achúshi 'imainun achúshi 'anácañu 'iacëxa. Usa 'ixun ca atun apan an xanu biacëxa. Biáxbi ca bacë bëchiaxmabi bamacëxa. ²⁶Baman aín xucënan casunancë xanu biáxbi ca aín xucëna xribi bacë bëchiaxmabi bamacëxa. Usaribiti ca a xanu biáxbi aín xucën bëtsíxribishi bamacëxa. Usa 'ain ca a xucën camáxbi a xanu biáxbi bacë bëchicëñuma 'inun bamacëxa. ²⁷Acamaxa bamai cëñúan ca a xanúxribi bamacëxa. ²⁸Camaxunbi ca a xanu biacëxa. ¿Usa 'ain cara anun unicamax baísquiti nëtën acama uinu 'icëxira aín bënë 'iti 'ic?

²⁹Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Usama ca. Mitsun Nucën Papa Diosan bana cara uísaira quia quixun cuanan aín cushiribi 'unánquinma camina usaquin 'ë ñucatin. ³⁰Bama 'aish baísquiquin ca unin xanu bitima 'icën, aín ini bëchicëribi ca unin bënumitima 'icën. Usaribi ca naínu 'icë ángelcamaxribi 'icën. ³¹Mitsúnmi —bama 'aish ca uni baísquitima 'icë —quixun sinania

cana mitsu ñucatin, ¿Nucën Papa Diosan Moisés cuënëomia bana, ësaia quicë, a caramina iscëma 'ain? A banax ca ësaí quia: ³²“Ëx cana Abraham, Isaac, Jacob acaman rabicë Dios a 'ain”. A bana cuënëo isquin cananuna 'unanin, Nucën Papa Dios ax ca bama 'aisha baísquitima unicaman Diosma 'icën. Ax ca camabi aín unicaman rabicë Dios a 'icën. ³³Usaquian Jesusan bëtsi unin 'acësamaira oquin uni bana ñuixunia cuati ca anu 'icë unicamax —ësa bana cananuna cuama 'ai —quixun sinani ratúacëxa.

**Nucën Papa Diosan bana raíri
banasamaira axa quicëسابi oi 'iti
Jesusan ñuia
(Mr. 12.28-34)**

³⁴Atun —uni bamacëcamax ca baísquitima 'icë —quixun sináncë 'icëbia —ca usama 'icë —quixun upí oquin ñuixuncëxun ca saduceo unibunën Jesús ñucáquin catëcëanma 'icën. —Upí oquin ca ñuixuanxa —quixun sinánquin ca fariseo unicaman Jesús nëbétsioracëxa. ³⁵Nëbétsioraquin ca an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë uni achúshinën —uisaquin cara 'ë cati 'icë —quixun sinánquin Jesús ësaquin ñucácëxa: ³⁶—¿Uinu 'icë Nucën Papa Diosan bana cuënëo quicësa oíra caranuna 'iti 'ain?

³⁷Quixuan cacëxun ca Jesusan ësaquin cacëxa:

—Axa quicëسابi oíra 'iti bana ax ca ësaí quia: “Min 'Ibu Diosmi camina aséribi cuëni cëmëima sinánti 'ain. Usa 'aish camina ami catamëti ax cuëncë sabi oíshi 'iti 'ain”. ³⁸Ënëx ca axa quicëسابi oíra 'iti bana a 'icën. ³⁹Bëtsi bana asaribi ca ënëx 'icën: “Mixmi bërúancacësaribi oquin camina min aintsicama nuibanan axa 'aquina 'icë 'aquinti 'ain”. ⁴⁰Ënë rabé bana quicëسابi

oquian camabi unin 'anun ca Moisés 'imainun ax quicé bana an uni ñuixuncé unicama Nucén Papa Diosan cuëñeo-miacëxa. Uisa bana cara cuëño 'icé a ca Nucén Papa Diosmi sinánan uni raíribi nuibacé 'ixun unin tania.

Uin rëbúnqui cara Cristo 'icé quicé bana
(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

⁴¹Fariseo unicamaxa abé timécé 'icé ca Jesusan ñucáquin ësaquin cacëxa:

⁴²—¿Mitsun sináncëx cara Cristo, axa 'apu 'itia judfós unbunën caíncé, ax uisa uni 'ic? ¿Uin rëbúnqui cara ax 'iti 'ic?

Cacëxun ca cacëxa:

—Ax ca Davitan rëbúnqui 'iti 'icën.

Usa 'aish ca Davidbë sënën 'iti 'icën.

^{43,44}Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Davitax ca ëesai quiacëxa:

Nucén 'Ibu Diosan ca 'ën 'Ibu Cristo

caxa: Axa mimi nishcé unicama

'ën mi 'ibuamimainun camina mix

'ëbë 'Apu 'aish 'ën mëqueu 'iti 'ain.

Axa aín rëbúnquin 'aínbi ca Cristo ñui David Nucén Papa Diosan Bëru Ñunshin Upitan sinánmicëx —Cristo ax ca 'ën 'Ibu 'icé —quiax quiacëxa. ¿Uisa 'aish cara David usai quiacëx? ⁴⁵¿Usaria David, Cristo ax ca 'ën 'Ibu 'icé quiax quicé 'ain, cara Cristo ax uisari Davitan rëbúnqui 'iti 'ic?

⁴⁶Usaquian fariseo unicama ñucatia ca uínbi —usa ca a bana 'icé —quixun Jesús ñuixuanma 'icën. Usa 'ixun ca atun iscëxa bëtsi unin sinánsama 'aish usai quia oxun a unicama amiribishi ñucátëcanma 'icën.

An Moisésnën cuëño bana 'unáncé unicamacëñuan fariseo unicamaribi ñui Jesús quíá bana

(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

23 ¹Usaquin catancëxun ca Jesusan anu 'icé unicamaxa 'aisamaira 'ain acamacëñunbi aín 'unánmicé

unicama ësaquin cacëxa: ²—An quirica cuëñeocé unicama 'imainun fariseo unbunëribi ca sinania, atux isa, an Moisésnën cuëño bana 'unánun mitsu ñuixunti, a 'icé quixun. ³Atun mitsu ñuixuncësabi oquin camina Moisésnën cuëño bana 'ati 'ain. 'Anan camina atúan mitsu cacësabi oi 'iquinbi atúan a bana quicëma ñu 'acësaribi oquin 'atima 'ain, mitsuma paránxun 'amia, usa 'ain. Atux ca unicama bana ñuixunibi an uni ñuixuncé banaxa quicësabi oi 'ima.

⁴Moisésnën cuëño banaishima atúnbi sináncé banaribi ca unicamax isa usai 'inun quixun ñuixunia. Usaquin ñuixuncëxbi ca a banacamax ax quicësabi oi 'iisama 'icën. Atúxribi ca usai 'ima.

Atúan ñuixuncé bana quicësabi oquian

'anun ca unicama 'aquinima. ⁵Añu ñu

cara 'aia a 'aquin ca unicaman axira isa

upí 'icé quixun sinánquina unin a

rabinun quixun 'aia. 'Anan ca bëtsi

unisama isa ax 'icé quixun camabi unin

isnun quixun chupa aín cuébi chooquin

cuëcápuncé pañuia. Pañuanan ca

cuëño bana aín bëmánanu 'anan aín

pëñan mëmiu təcërecaia, a unicamax ca

a bana cuacé 'icé quixuan unin sinánun

quixun. ⁶Pi timéxun ca anu aín

cushicama tsóti anu tsónuxun caisia,

atusaribi 'icatsi quixun. 'Ianan ca anu

judfós unicama timéti xubunu unicama-

bë timéti, anua aín cushicamax tsóti

anu tsótishi cuëñia, camabi unínsa atu

isnun quiax. ⁷Ianan ca anuxun unin ñu

marucé anuxuan a isquin bëtsi unin

—ax ca nun cushi 'icé —quixun

sinánquin atu mëcën 'inánquin biti

cuëñia. Usai 'ianan ca unían —an ca nu

cuëño bana ñuixunia —quixun cati

cuëñia.

⁸Atúxa usai 'icëbëbi camina mitsux unían usaquin mitsu cati cuëñtima 'ain. Mitsux camina xucëonanti 'ain. Mitsux camina achúshi 'ibuñushi 'ain, ax ca

Cristo 'icën. ⁹Uinu 'icë unibi camina ënë menua Nucën Papa caquin anëtima 'ain, Nucën Papa Dios naínu 'icë, ax cuni ca asérabi mitsun Papa 'icë, usa 'ain. ¹⁰Ëx Cristo 'aish cana 'ëxëshi mitsun 'Ibu 'ain. Usa 'ain camina, mix camina aín 'ibu 'ai quixuan bëtsi uni mitsu canun quitima 'ain. ¹¹Micama uinu 'icë cara upitaxmi bucinun mitsu ñu 'axunia ax ca mi raíribë sënénmaira 'aish upí 'icën. ¹²Anbia rabíquin —'ëx cana cha 'ai —quixun sináncë uni a ca Nucën Papa Diosan aín uni raíribë sënénmara 'imiti 'icën. Usonan ca cha 'iti sinania ax rabícëma uni a cuni Nucën Papa Diosan cha 'imiti 'icën.

¹³An Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. Uisa cara oti 'icë usoquin ca Nucën Papa Diosan mitsu 'ati 'icën. Mitsun camina Nucën Papa Diosan bana 'unáncë 'ixunbi a bana quicësabi oquian 'anun 'aquinquinma unicama a bana bëtsi oquin ñuixunin. Mitsun camina a bana quicësabi oquin 'aiman. 'Aquinma camina uni itsínribia a bana quicësabi oquin 'axunma 'anun 'unánmin.

¹⁴Usai 'ianan camina casunamëcë xanun ñu bicuanquin cëñuin. Cëñuanan camina mitsux isamina upí 'ai quixuan unin sinánun quiax, 'uran pain Nucën Papa Diosbë banain. Usa 'icë ca Nucën Papa Diosan, axa usai 'icëma uni 'acësamaira oquin mitsu 'uchoquin castícantí 'icën.

¹⁵An Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. 'Ura cuanquin ui caramina 'unánmiti 'ai quixun bariquin mëraxun camina Nucën Papa Diosmi sinánun 'unánmiquinma mitsun sináncësaribi oquin sinánun 'unánmin. Usaquinmi mitsun 'unánmicëx ca a unicamax

mitsúxmi 'icësamaira oi 'aisama 'ia. Mitsúxmi anuaxmi tëmëratí manë tsi rëquirucë anu 'iti 'aínbi ca atux mitsúxmi 'icësamaira oi anuax tëmërai anu 'iti 'icën. Mitsúxmi usa 'icë ca Nucën Papa Diosan uisa cara mitsu oti 'icë usoquin 'ati 'icën.

¹⁶Mitsun Nucën Papa Diosan bana unicama 'unánmiti 'ixunbi camina a bana uisai quicë cara quixun 'unaniman. Bëxuñu unin ca uní itsi anun cuanti bai 'unánmima. Usaribi camina mitsux 'ain. Mitsux camina ësai quin: Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu sinánquin cana asérabi 'ën mi cacësabi oquin 'ati 'ai quiax quiquinbi ca unin 'aisama tanquin 'atima 'icën. Usa 'aínbi ca unin —curi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu 'icë a sinánquin cana asérabi 'ën mi cacësabi oquin 'ati 'ai —quiax quiquin asérabi 'ati 'icën. ¹⁷Usai qui camina sinánñumasa 'ain, camina ñu 'unáncëma unisa 'ain. Anuxun a rabiti xubunuxuan unicaman a rabicëx ca Nucën Papa Dios cuëñia. Anu 'icë curi 'acë ñucama cupíma, aín unicaman anuxun a rabiti xubunuxun rabicë cupíshi ca Nucën Papa Dios cuëñia. ¹⁸Usaribiti camina mitsux ësai quin: Anuxun Nucën Papa Dios rabiquin 'aracacë ñuina xarotia maxax bucúncë, a sinánquin cana asérabi 'ën mi cacësabi oquin 'ati 'ai quiax quiquinbi ca unin 'aisama tanquin 'atima 'icën. Usa 'aínbi ca unin —anuxun Nucën Papa Dios rabiquin ñuina xaroti maxax bucúncë, anu 'icë ñuina sinánquin cana asérabi 'ën mi cacësabi oquin 'ati 'ai —quiax quiquin asérabi 'ati 'icën. ¹⁹Usai qui camina sinánñumasa 'ain, camina ñu 'unáncë masa 'ain. Anuxun ñuina xaroti maxax bucúncë anuxun ca unicaman ñuina rëxun xaroquin Nucën Papa Dios rabia. Usaquian rabicëx ca Nucën Papa Dios cuëñia. Anu 'icë ñuina cupíma anuaxa

aín unicamax ami sináncë cupíshi ca ax cuëënia. ²⁰Camina 'unánti 'ain, anuxun ñu xarotia bucúncë maxax a sinánquin ca unin anua xaroti nancë ñu aribi sinania. ²¹Usaribi oquin ca axa aín bana ca aséribi 'icë quixun uni itsin 'unánun, —anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu sinánquin cana aséribi mitsu cain —quicë uni, an a xubuiishi sinánquinma anu 'icë Nucën Papa Diosribi sinánquin caia. ²²Axa aín bana ca aséribi 'icë quixun bëtsi unin 'unánun —naí anu Nucën Papa Dios 'icë a sinánquin cana aséribi mitsu cain —quicë uni ax ca anu Nucën Papa Dios 'icë a 'imainun Nucën Papa Diosribi sinani quia.

²³An Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsux camina an unicama paráncë a 'ain. Mitsu ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icë usoquin 'ati 'icën. Mitsun camina an Nucën Papa Dios anuxun rabiti xubunuxun ñu 'acë unicama ñu 'inanin, Moisés quiásabi oquin. Usa 'ixunbi camina a bana itsi, axa quicësabi ofíra 'iti, a quicësa oquin 'aiman, Nucën Papa Diosmi upiti catamëanan ax cuëëncësabi oquin upí sinánñu 'ixun unicama nuibaquin, 'aquina 'icë, 'aquinti, acama. Usaquinmi mitsun 'acëx ca asábiira 'itsíanxa. Usoquin 'aquinmi mitsun ñu mësúribi 'inánti ca asábi 'itsíanxa. ²⁴Mitsun Nucën Papa Diosan bana unicama 'unánmiti 'ixunbi camina a bana uisai quicë cara quixun 'unaniman. Bëxuñu unin ca uni itsi anun cuanti bai 'unanima. Usaribi camina mitsux 'ain. Ca ësa 'icën. Chupan xanpa bëpucëbë ca anua aín chua, 'imainun sia acamax bërúmainun 'unpax upíshi xanpa 'ucë mëu 'ibutia. Sia 'eti rabanan usaquin 'aibi camina ñuina cha, camello, a 'ecësa 'ain.

²⁵An Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama,

mitsun camina usabi oquin 'acë 'ixun unicama paranin. Paránquin camina Nucën Papa Diosainsa mitsun nuitu upí isnun quixun xanpa 'imainun ñutë acama aín caxu chucain. Usaquin 'aquinbi camina mitsun nuitu mëu upíma ñu sinanin. Uni paránquin camina aín ñua mitsu 'inánun quixun sinánmianan ñunshínquin mitsun cuëëncë ñu bití acama sinanin. Mitsúxmi usa 'icë ca Nucën Papa Diosan uisa cara mitsu oti 'icë usoquin 'ati 'icën. ²⁶Fariseo uni, bëxuñu unisa camina mix 'ain. Xanpa aín namé pain chucacëx ca aín caxuribi chuañuma 'iti 'icën. Usaribi oquin camina min nuitu pain upí 'inun mënfoiti 'ain, min 'acë ñucamaxribi upí 'inun.

²⁷An Moisésnën cuëñëo bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsun camina usabi oquin 'acë 'ixun unicama paranin. Anu uni maíncë me ax ca upí oquin mënfoicë 'ianan ëman upíra upí uxua 'inun roncë 'afshbi 'ucë mëu, uni bamacënën xo 'imainun ñu chëquicë 'aisama 'icën. ²⁸Usaribi camina mitsux 'ain. Mitsúnmi bëtsi bëtsi ñu 'acë cupía unin mitsu upí isti 'ixunbi camina mitsun nuitu upíma 'ixun atu paranin.

²⁹An Moisésnën cuëñëocë bana 'unáncë unicama 'imainun fariseo unicama, mitsun camina usai oquin 'acë 'ixun unicama paranin. Upíma isquin cara Nucën Papa Diosan mitsu uisoti 'icën. Mitsun raracaman an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama anu maíncan, a me camina upí 'inun mënfoin. Mënfoinan camina anu uni upíburibi maían me aribi upí 'inun mënfoin. ³⁰Usoquin 'ai camina quicanin, nux nucën raracamabë 'ixun cananuna atun an Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë unicama masóquin 'aia 'aquianma 'itsían. ³¹Usai quiquin camina 'unanin, aséribi camina mitsux

an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama an 'á, atun rëbúnqui 'ain. ³²Mitsux usa 'ixun camina mitsun raran 'ásaribi oquin 'aquin sënëonti 'ain.

³³Atima 'ixun uni paráncë 'aish camina mitsux runu an uni picë asa 'ain, mitsun raracama 'iásaribiti camina 'in. Mitsúxmi usai 'icë cupí ca Nucën Papa Diosan asérami mitsux bamaia anuaxmi tēmēratí manē tsinu mitsu 'imiti 'icën.

³⁴Ēn cana unicama 'ēn bana 'unánquian a uni ñuixunun 'imianan raíriribi 'ēn bana unicama 'unánminun 'imicēbi camina raíri 'anan raíri i curúsocēnu matásun bamaminuxun 'ain. Raíri camina anu timéti xubu anuxun rishquinoxun 'ain. Raírinēan 'achushi ēmanuxun bana ñuixuniامي mitsun bētsi bētsi ocēbēa bētsi ēmanu cuancēbē anu mitsúxribi cuanxun camina usaribi oquin 'atēcēnuxun 'ain. ³⁵Usa 'ixun camina mitsun raran 'ásaribi oquin 'ain. Abel pain ca 'uchañuma 'icēbi mitsun rara achúshinēn 'acēxa. Usaribi oquin ca mitsun raran an Nucën Papa Dios quicēsabi oquin 'acē unicama bari itsi bari itsi inúmiquin 'acēxa. 'A 'aían ca raírinēnribi Zacarías, Baraquíasnēn bēchicē, a anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rapasunuxun 'acēxa. Usaribi oquin camina mitsun 'ain. ³⁶Usa 'ain cana asérami mitsu cain, mitsun raracama 'ásaribi oquin ca Nucën Papa Diosan mitsu 'uchoti 'icën. Mitsúxmi usa 'icē ca Nucën Papa Diosan uisa cara oti 'icē usoquin 'ati 'icën.

Atun aín bana cuacēma cupía Jerusalénu 'icē unicama nuibati Jesús masá nuitua

³⁷Jerusalenu 'icē unicama, cana mitsu cain, mitsux camina an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unicama 'anan a an aín bana ñuixunun xucē unicamaribi maxaxan 'á, mitsun raracama axa 'iásaribi 'ain. ¿Utishi

oquin carana mitsu nuibaquin bërúanquin 'aquinsa tan? 'Atapanēan aín tuácama cuēntancēxun aín pēchin mapuxun bërúancēsaribi oquin cana mitsu bërúanquin 'aquinsa tan. 'Aquinsa tancēxbi camina mitsux cuēncēma 'ain. ³⁸Usa 'ain cana 'aquinquinma usabimi 'inun mitsu ēnti 'ain. ³⁹Ēn cana mitsu cain, mitsun camina utēcēnia isquin —Nucën 'Ibu Diosan xucēxa ucē bērí aia. A ca camabi unin rabiti 'icē —quiaux quiquin 'ē rabiti 'ain. A nētē utámáinun camina 'ē istēcēntima 'ain.

Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubua rurucubúti bana

(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

24 ¹Anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuaxa cuania ca aín 'unánmicē unicaman a rapasu cuanquin Jesús cacēxa:

—Ēnē xubux ca cahaira 'aish upí 'icën.

²Cacēxun ca Jesusan cacēxa:

—Ēnē xubu camina maxax 'acē 'aish upí isin. Usa 'aínbi cana mitsu cain, axa Nucën Papa Diosmi sináncēma unicaman ēnē xubu camáxbi aín maxáxcamaribi rurupacēbē rurucubúti 'icën.

Ax utēcēnti nētē 'uramacuatsinia unin 'unánti Jesusan ñuíá bana

(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24; 17.22-24)

³Usaquin atu cabiani cuanx matá me Olivos cacē anu tsóbutia ca uni 'aíma 'ain, aín 'unánmicē unicaman a nēbētsioraquin cacēxa:

—¿Uínsaran cara mixmi quicēsabi oi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu aín maxáxcama rurupacē 'iti 'ic? ¿Mix anun utēcēnti nētē anúan ēnē mecama cēñúti, a nētēx ca 'uramacuatsinia quixun 'unánuxun caranuna uisa ñu 'ia isti 'ain? A camina nu ñuixunti 'ain.

^{4,5}Usaquian aín 'unánmicë unicaman ñucácëxun ca Jesusan anun ax utëcënti nëtë ñuixunquin ësaquin cacëxa:

—Itsa unin ca, “Ëx cana Cristo 'ai” quiax quiquin 'itsaira uni paránuxun 'aia. Usoquian mitsuribi paránti rabanan camina bërúancati 'ain. ⁶Mitsun camina uni itsían —bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsibë 'acania —quixun ñuia cuanuxun 'ain. Cuanan —raíri unicamaxribi ca raíribë 'acania —quixun ñuia cuatibi camina racuétima 'ain. Asérabi ca usai 'iti 'icën. Usaía 'icëbëbi ca ënë mecama cëñúcëma pain 'iti 'icën. ⁷Bëtsi menu 'icë unicamax ca bëtsi menu 'icë unicamabë nishánani 'acánanti 'icën. 'Imainunribi ca bëtsi menu 'icë 'apun suntárucama bëtsi menu 'icë suntárucamabë 'acánanti 'icën. Bëtsi bëtsi nëtënu 'icë unicamax ca a piti ñuñuma 'inuxun 'aia. Bëtsi bëtsi mecamax ca shaíquinuxun 'aia.

⁸Usoquin pain tëmëratancëxunbi ca 'ëx utëcëncëbëtainra unin an 'acësamaira oquin tëmëranuxun 'aia.

⁹Usoquin canan ca ësaquinribi Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Ëmi sináncëma uni raírinën ca uni itsían mitsu bëtsi bëtsi onun 'inánuxun 'aia. 'Inánan ca micama raíri 'anuxun 'aia. Mitsúxmi 'ëmi catamëcë cupí ca camabi menu 'icë unicamax 'ëmi sináncëma 'aish mitsumi 'i nishnuxun 'aia. ¹⁰Unían ami nishquin 'atimocëxun ca 'itsa unin 'ëmi catamëti ënti 'icën. Usai 'i abë nishánanquin ca uni raíri, bëtsi unin 'atimonuxun binun 'inánti 'icën. ¹¹Usai 'icëbëtan ca —'ën cana Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuni —quiquinbi anbi sináncë banaishi uni ñuixunuxun 'aia. Usaquin ñuixunquin ca 'itsaira uni paránquin Nucën Papa Diosmi sinánxma 'inun quixun 'imiti 'icën. ¹²Usai 'icëbëtan ca unin 'aisamaira 'atima ñu 'ati 'icën,

'anan ca bëtsibëa nuibanani 'aquiananti a ënuxun 'aia. ¹³Usai ñu 'icëbëtanbia 'ëmi sinánquin ëncëma unicamax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'icën. ¹⁴Uicamax cara 'ëmi catamëtia acamax ca Nucën Papa Diosan nëtënu 'ëbë 'iti 'icë quixun 'ën mitsu cacë bana ënë ca 'ën unicaman camabi menu 'icë unicaman cuanun ñuixunti 'icën. Usaquian camabi menu 'icë unicama ñuixuncëbë ca 'ëx utëcëncëbë ënë mecama cëñúnuxun 'aia.

¹⁵Usaquin caxun ca Jesusan ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—An Nucën Papa Dios quicë bana unicama ñuixuncë uni Danielnëan a ñuiquin cuëño uni ax ca 'atimaira 'icëa unin timacë 'aíshbi aín suntárucamabë uti 'icën. Danielnëan ñuia uni ax ca utancëx ami sinanimabi anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu Jerusalénu 'icë, anu 'iti 'icën. An ënë bana iscë uni an ca uisai quice cara quixun 'unánti 'icën.

¹⁶Usai 'icëbë ca unicamax ami racuëti Judea menu 'icë ëmacamanuax abáquiiani matánu cuanti 'icën. ¹⁷Aín xubu ëman 'icë unicamaxribi ca abánuxun, aín ñu pain bitsi aín xubunu atsíntëcënima ashiti cuanti 'icën.

¹⁸Imainun ca aín naënuxuan ñu mëcëë unicamaxribi abánuxun aín chupa bitsi xubunu cuaníma naënuaxëshi abáti 'icën. ¹⁹Usaía 'icëbë ca xanu tuñucama 'imainun aín tuá 'icúcé xanucamaxribi abáquiiani cuani nuibacanuxun 'aia.

²⁰Usaími anun ñu mëëtima nëtënu 'ianan mitaño 'itin rabanan camina Nucën Papa Dios ñucáti 'ain. ²¹Usai 'i ca unicama Nucën Papa Diosan me uniotabacë 'aían uínsaranbi 'íasamairai tëmëratí 'icën, amiribishi usai tëmëratë cëntimoí. ²²Anúan paë tani nëtëxa cëñúcëbëma ca usabi 'i camabi unix bamati 'icën. Usa 'aínbí ca Nucën Papa Diosan, ainan 'inun an caíscë unicama

nuibaquin, atu cupí anúan unin paë tanquin tēmēрати nētēcama sēnēnmiti 'icēn.

²³Anúan usoquin unicaman tēmēрати nētē ucēbētan unin mitsu —ca is, ēnu ca Cristo 'icē —quixun canan —ca is, unu ca Cristo 'icē —quixun cacēxunbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain. ²⁴Anúan usoquin unicaman tēmēрати nētē ucēbētan ca unin ax asérabi ama 'ixunbi —'ēx cana Cristo 'ai —quixun paránti sinánquin unicama canuxun 'aia. Usaribiquin ca uni raírinēn cēmēquin —'ēn cana Nucēn Papa Dios quicē bana unicama ñuixunin —quixun unicama canuxun 'aia. Cana ca unicama paránti sinánquin, uni itsían 'acēma ñu 'anuxun 'aia. 'Aquín ca Nucēn Papa Diosan ainan 'inun caiscē unicamaribi paránti sinánuxun 'aia. ²⁵Usai 'icēma pan 'aínbi 'ēn mitsu cacē 'aish camina a ñucamaxa usai 'icēbēbi ratútima 'ain. 'Ianan camina unínma mitsu parania bēruancati 'ain. ²⁶Usa ñucama 'icēbētan unin —Cristo ca uaxa. Ca anu uni 'icēma menu 'icē —quixun mitsu cacēxbi camina isi cuantima 'ain. 'Ianan unin —Cristo ca uaxa, ca xubu mēu 'icē —quixun mitsu cacēxunbi camina —asérabi ca —quixun sinántima 'ain. ²⁷Mēríquin ca canacan anúan bari urucē 'imainun anúan bari cuabúcé, camabi naicamē'ēo pēcaia. Usaribi ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'ēx utēcēnti 'iti 'icēn. ²⁸Unix ca quia —uinu cara ñuina bamacē 'icē anu ca xētē cēñúbuti 'icēn. Usai ca 'iti 'icēn.

Anun Jesús utēcēnti nētē ñui quicē bana
(*Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-33; 17.26-30,34-36*)

²⁹Usoquin canan ca ēsaquinribi Jesusan aín 'unánmicē unicama cacēxa: —Usaía tēmērai anun uni bēnēti nētēcama 'icēbē ca bari bēánquinuxun 'aia, 'uxēnribi ca pēcanuxunma 'aia.

'Isparibi ca rēucunuxun 'aia, naícamē'ēo shaíquicēbē ca anua 'icē ñucamaxribi shaíquinuxun 'aia. ³⁰Usaía 'icēbētan ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'ēx utēcēnia isti 'icēn. Isi ca camabi menu 'icē ui unicamax cara Nucēn Papa Diosmi sináncēma 'icē, acamax masá nuituti bēnēti inti 'icēn. Usai 'iquin ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'ēn nētē cuín mēúxun 'ēn cushin pēcabētsinia isnuxun 'aia. ³¹Manē banañu bana ocēbē uquin cana 'ēn ángelcama xuti 'ain, 'ēnan 'inun 'ēn caiscē unicama camabi menua 'ēbēa 'inun 'ē timēxunun.

³²Ēnē ñu camina 'unanin, higuera i ax ca baricuatsíncēbē aín pēchi rēucubutancēx amiribishi corutēcēnia. Usaria 'ia isquin camina —ca baritiacuatsinia —quixun 'unanin. ³³Usaribítia 'ēn mitsu ñuixuncē ñucama 'ia isquin camina 'unánti 'ain, anun 'ēx utēcēnti nētē ca 'urama 'icē quixun. ³⁴Asérabi cana mitsu cain, bēria ēnē nētēnu bucuē unicamaxa bamacēma pain 'ain ca 'ēn mitsu ñuixuncē banacama quicēsabi oi 'iti 'icēn. ³⁵Naí, me, acamax ca cēñúti 'icēn, 'aínbi ca 'ēn banaxa nētēimoí usabi 'ain camabi ñu 'ēx quicēsabi oi asérabi 'iti 'icēn.

³⁶Añu nētēinra carana 'ēx utēcēnti 'ain, uínsarainra cara usai 'iti 'icē quixun ca uínbi 'unanima. Naínu 'icē ángelcamanbi ca 'unanima, 'ēx Nucēn Papa Diosan Bēchicē 'ixunbi cana 'ēnribi 'unanima. Nucēn Papa Diosan cuni ca 'unania.

³⁷Bērāma Noé 'iá nētē usaribiti ca uni 'inux Nucēn Papa Diosnuax uá, 'ēx utēcēnti nētēn 'iti 'icēn. ³⁸Anúan aín nuntinu 'iruti nētē utámainun aín aintsibētan Noénēn anun iéti nunti cha 'amainun ca unicaman pianan xēanan xanu bianan aín bēchicē bēnumianan an 'acēsabi oquin cuēñquín ñu 'acēxa. Ca sinánma 'icēn, Noenēn ñuicēsabi oi ca

asérabi 'iti 'icë quixun. ³⁹Uí 'aisamaira 'ibúcëbë baca 'ëquian ñucamacëñun unicama buáncëbëtainshi ca —Noenën nu cacë bana ca asérabi 'icë —quixun 'unáncëxa. Noenën bana cuatíma unicama 'íasaribiquin ca unicaman 'ën bana cuatima 'icën. Usai 'iquinbi ca 'ëx anun uti nëtë 'icëbëtainshi sinánti 'icën. ⁴⁰Ëx ucëbë ca ésaribi 'iti 'icën: Rabé unían aín naëñuxun ñu mëëia achúshi 'ëbëa 'inun bimainun ca achúshi anubi éncë 'iti 'icën. ⁴¹Usaribiti ca rabé xanúxa ñu rëni tsócë achúshi 'ëbëa 'inun bimainun achúshi anubi éncë 'iti 'icën.

⁴²Uisa nëtën carana min 'Ibu 'aish 'ëx utécënti 'ai quixun 'unánquinmabi camina upí oquin sinánquin —'ën 'ibu ca uti 'icë —quixun 'unani cuëenquin caínti 'ain. ⁴³Camina 'unanin, únsaran cara aia quixun 'unáncë 'ixun ca xubuñu unin 'uxquinma an ñu mëcamacë uni caíntsiánxa. Caíncëx uáxa ñu mëcamanax atsíntisa taniabi ca 'uxcëma 'ixun xubu 'ibun atsínmitsianma. ⁴⁴Usaribi oquin camina mitsúnribi 'ë binuxun 'ëx uti caínti 'ain. Bërí ca utima 'icë quixunmi mitsun sináncëbëbi cana uti 'ain. Usa 'ain camina camabi nëtën, aia binuxun 'ë caínti 'ain.

An uni mëëxuncë uni rabé, upí 'imainun upíma, ñuicë bana
(Lc. 12.41-48)

⁴⁵Anun 'ëx utécënti nëtë ca ésaribi 'iti 'icën. Achúshi unin ca aín xubunu 'icëcama upí oquin piminun quixun aín ñu mëëmicë unicama achúshi caísaxa. Caísquin ca —an ca asérabi 'ën cacësabi oquin 'ati 'icë —quixun sinánxa. Sinánquin usoquian ñu 'anun quixun catancëx ca bëtsi menu cuanxa. ⁴⁶Cuanx anu 'itancëx utécëenquin ca an ñu mëëxuncë unin cara an cacësabi oquin 'aia quixun isti 'icën. Isquinbi an cabiancësabi oquin 'aia iscëx ca an a uni

ñu mëëxuncë uni ax chuámarua tani cuëenti 'icën. ⁴⁷Ën cana asérabi mitsu cain, an upí oquin ñu 'acë 'icë ca an ñu mëëmicë unin ésaquin cati 'icën: Minmi 'ën cacësabi oquin upí oquin 'acë cupí camina cushi unisa 'ixun 'ën ñucama minansa 'icë bërúanti 'ain. ⁴⁸Usa 'aínbi ca an a unix 'atima sinánñu 'ixun —an 'ë ñu mëëmicë uni ca panatia —quixun sinánquin ⁴⁹abëtan ñu mëëcë uni raíri mëëanan axa paéncë unicamabëtan ñu pianan xëati 'icën. ⁵⁰Usai 'iquian, ca uti 'icë quixun sináncëbëmabi ca an a ñu mëëmicë uni uti 'icën. ⁵¹Uquin ca usai 'ia isquin 'atimonan anu an uni paráncë unicama 'icë anua 'inun 'imiti 'icën. Anuax ca anu 'icë unicamax paë tani bënëti inti 'icën.

Mëcën rabé xanu ñuia Jesus quiá bana

25 ¹Aín 'unánmicë unicama bana ñuixunquin ca Jesusan aín uti nëtë ñuiquin ésaquinribi cacëxa:

—Ëx anun 'ën unicaman 'apu 'inux uti nëtë ca ésa 'iti 'icën: Achúshi unían xanu biti 'ain ca an axa bënuti xanu nuibacë mëcën rabé xanucamax, an xanu biti uni ax aia bitsi, lamparín bibiani cuanxa. ²⁻⁴Mëcën achúshi xanucama ca sinánñuma 'ixun xënisa ñu anun aín lamparín érénti buáncëma 'icën. 'Aínbi ca raíri mëcën achúshi xanu ainshi sinánñu 'ixun aín lamparíncëñun xënisa ñuribi buánxa. ⁵Atúxa lamparín buani cuanbi ca an xanu biti uni panáxa. Panacëbë ca 'uxcënan ténáncëx 'uxcanxa. ⁶Uxánbia imë naëx a uni aia isi ca raírinëx cuëncëni quíaxa: An xanu biti uni ca aia. Ca bitsi cuan. ⁷Quia sharatia bësuquin ca bënëenquinshi a xanucaman aín lamparín mëníoxa. ⁸Usoçëbëtan ca sinánñuma xanucaman raíri xanucama caxa: Nun lamparín-cama ca bënaia. Mitsun xënisa ñu 'éish ca nu 'inan. ⁹Cacëxunbi ca sinánñu

xanucaman caxa: Nun xënisa ñu sapi ca mitsun lamparín 'imainun nun lamparí nuribi 'aruti sënéntima 'icën. Mitsúnbi ca an xënisa ñu marucé uninu cuanxun bitan. ¹⁰Cacéxa sinánñuma xanucama xënisa ñu bitsi cuancëbë ca an xanu biti uni uaxa. Aía atsíncëbë ca sinánñu xanucamaribi abëtan pinux xubunu atsiánxa. Atsíncëbëtan ca xëcué xëocaté cëinsama oquin xëpuaxa. ¹¹Usafa 'icëbë uquin ca sinánñuma xanucaman ëmánxun —nu ca xëócaxun —quixun caxa. ¹²Cacëxunbi ca caxa: Asérabí cana 'ën 'unaniman, ui caramina mitsux 'ain.

¹³Usaquin catancëxun ca Jesusan cacëxa:

—Mitsúnribi camina añu nëtëinra 'ianan uínsaran carana 'ëx utécënti 'ai quixun 'unánquinmabi —ca uti 'icë —quixun sinani cuëenquin 'ëx uti caínti 'ain.

**Bana itsi ñuicësaria Jesús
curíqui ñui quia**

¹⁴Anúan ax utécënti nëtë ñuixuntécën-quin ca Jesusan ësaquin aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'ëx anun uti nëtë ca ësa 'iti 'icën. Amanu cuanuxun ca achúshi unin aín ñu mëëmicë unicama cuënxun aín curíqui anun ñu mëëquian curíqui itsiribi binun mëtícaquin 'inánxa, a curíquinën ñu 'atancëxuan an bicé curíqui a 'inántécënun quixun.

¹⁵Uisoquin curíquinën ñu 'ati cara 'unánxa usoquian anun ñu 'ati sënéinshi ca 'inánxa. Achúshi ca 'itsa, mëcën achúshi mil curíqui 'inánxa. Bëtsi uniribi ca 'itsatani, rabé mil curíqui 'inánxa. Bëtsiribi ca 'itsamashi achúshi mil curíqui 'inánxa. 'Inántancëx ca amanu cuanxa. ¹⁶Cuancëbëtan ca an 'itsa, mëcën achúshi mil curíqui bicé uni an a curíquinën ñu bitancëxun maruquin bitécënquin usaribi mëcën

achúshi mil curíqui biaxa. ¹⁷Usaribi oquin ca an 'itsatani, rabé mil curíqui bicé uni an bëtsi rabé mil curíquiribi biaxa. ¹⁸Usa 'aínbi ca an 'itsamashi, achúshi mil curíquishi bicé uni an me naëtancëxun a curíqui maíanxa.

¹⁹Usaquian 'an ca 'itsa 'uxé 'icëbë an a unicama ñu mëëmicë unix utécëanxa. Utécënquin ca uisaquin cara aín unicaman a curíquinën ñu 'axa quixun istisa tanxa. ²⁰Istisa tancëbë uquin ca an 'itsa, mëcën achúshi mil curíqui bicé unin an bicé curíquicama bëxun caxa: Min camina mëcën achúshi mil curíqui 'ë 'inan. Usa 'aínbi cana anun ñu bixun marutancëxun bëtsi mëcën achúshi mil curíquiribi bian. Acama ca ënëx 'icën. ²¹Cacëxun ca an a ñu mëëmicë unin caxa: Camina upí oquin 'ën curíquinën ñu 'an. Minmi 'itsamashi 'aínbi a curíquinën upí oquin 'acé cupí cana mi 'itsaira anúnmi 'ë ñu 'axúnun 'inánti 'ain. Usa 'aish camina 'ëx cuëncësaribi oi 'ëbë cuënti 'ain.

²²Usaquian cacëbë uquin ca an rabé mil curíqui bicé uni an bicé curíquicama bëquin caxa: Min camina 'ë rabé mil curíqui 'inan. Usa 'aínbi cana anun ñu bixun marutancëxun bëtsi rabé mil curíquiribi bian. Acama ca ënëx 'icën. ²³Cacëxun ca an a ñu mëëmicë unin caxa: Camina upí oquin 'ën curíquinën ñu 'an. Minmi 'itsamashi 'aínbi a curíquinën upí oquin 'acé cupí cana mi 'itsaira anúnmi 'ë ñu 'axúnun 'inánti 'ain. Usa 'aish camina 'ëx cuëncësaribi oi 'ëbë cuënti 'ain.

²⁴Usaquian cacëbë uquin ca an achúshi mil curíqui bicé unin caxa: Mixmi unimi nishcësa 'icë cana mi 'unan. Uni itsin ñu 'apámítancëxun camina a bimi mináinshi 'inun min unicama bimin. ²⁵Usa 'aín cana racuéquiani cuanxun nëtëmiti rabanan me naëxun anu maínquin min curíqui

unëan. Min curíqui ami 'ë 'ináncë a ca ënëx 'icën, camina bití 'ain. ²⁶Cacëxun ca an ñu mëëmicë unin caxa: Mix camina 'aisama 'ianan chiquish 'ain. Uni itsi ñu 'apámitancëxun a bimi 'enánshi 'inun 'ën unicama bimicë cana 'ai quixun camina sinanin. ²⁷Usaquin 'ë 'unánquin camina 'ën curíqui a banconu nanti 'ian. Anu nancë 'ain cana 'ëx utécënquin 'ën curíqui 'imainun curíqui itsiribi bitsían. ²⁸Caxun ca aín uní itsi caxa: Mil curíqui 'ën 'inan, a camina a uninua bixun axa mëcën rabé mil curíquiñu uni a 'inánti 'ain. ²⁹Uisa ñu cara a 'ináncë 'icë anúan an cacësabi oquin ñu 'acë uni a ca aín 'ibun 'inántabaquin 'ináncësamaira oquin 'inántëcënti 'icën. Usonan ca anúan aín 'ibu ñu 'axuncëxunma a 'ináncë ñu a aín 'ibun bicuanti 'icën. ³⁰Usa 'ain camina bicuanxun a curíqui bëtsi uní 'inánan an curíquinën upí oquin ñu 'acëma uni a ëman bëánquibucë anua 'inun niti 'ain. Anuax ca anu 'icë unicamax paë tani tëmërai bënëti inti 'icën.

Camabi menu 'icë unicama Jesucristonën uisa cara oti 'icë usoquin 'ati bana

³¹Usaquin catancëxun ca Jesusan aín uti nëtë ñuixuntécënquin ësaquinribi aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—Uni 'inux Nucën Papa Diosnuax uá 'aish 'ën cushínbi utécëanx cana 'Apuira 'inuxun 'ain. Usa 'ain ca 'ëbë 'ën ángelcamaribi 'iti 'icën. ³²Ëx usa 'ain ca camabi menu 'icë unicama 'ën ángelcaman bëcëx 'ënu timécë 'iti 'icën. Anua timécë isquin cana 'ën unicama amo sëtënanan 'ënanma unicama amoribi sëtënatí 'ain, an 'aracacë ñuina unin aín carnerocama amo bucunanan aín chivocama amo bucunacësaribi oquin. ³³Ñuina 'ibun ca aín carnero aín mëqueua 'inun 'imia. 'Imianan ca aín chivo aín mëmia 'inun 'imia. Usaribi

oquin cana 'ën unicama 'ën mëqueuqa 'inun 'imianan 'ënanma unicama 'ën mëmia 'inun 'imiti 'ain. ³⁴Usai 'itancëxun cana 'ëx 'Apuira 'ixun axa 'ën mëqueu 'icë unicama cati 'ain: 'Ën Papa Diosan ca mitsu upí oquin sinánxunia. Mecama 'imainun anu 'icë ñucama unioquin ca an mitsu sinánxunquin anu mitsux abë 'iti mënocëxa. Ax quiásabi oi camina bërí anu 'iti 'ain. ³⁵Ëx 'acëñuma 'icë camina 'ë piti 'ináncën. 'Ëx 'umpax 'aisa tani shimaia camina 'ë 'ináncën. Amanu nitsi cuanx 'ëx anu 'iti 'aíma 'ain camina ui cara quixun 'unánquinmabi 'ëx anu 'iti 'ë 'ináncën. ³⁶Chupañuma 'icë camina 'ë chupa 'ináncën. 'Insíncë 'ain camina 'ë isi cuancën. Sipuacë 'ain camina 'ë isi cuancën. ³⁷Cacëxun ca 'ën unicaman 'ë cati 'icën: ¿Uisa nëtën caranuna mixmi 'acëñuma 'icë, nun piti mi 'ináncën? ¿Uisa nëtën caranuna mixmi shimacë, nun mi 'umpax 'ináncën? ³⁸¿Uisa nëtën caranuna amanu nitsi cuanxmi anu 'itiñuma 'icë mi anu 'iti 'ináncën? ¿Uisa nëtën caranuna chupañuma isquin mi chupa 'ináncën? ³⁹¿Uisa nëtën caranuna mixmi 'insíncë 'ianan sipuacë 'icë mi isi cuancën? ⁴⁰Cacëxun cana 'ëx 'Apuira 'ixun 'ën unicama cati 'ain: 'Ën cana asérabi mitsu cain, mitsun 'ën xucëncama achúshi, uní raíribë sënënmara 'icëbi 'aquinquin camina ashi 'aquincëma 'ain, camina 'ëribi 'aquian. ⁴¹Usaquin catancëxun cana axa 'ën mëmiu 'icë unicama cati 'ain: Mitsux 'ën unibuma 'aish ca 'ë 'ura cuantan. Cuanx ca manë tsi anua aín 'apubë ñunshin 'atimacama 'inun mënió anu 'itan. ⁴²Ëx 'acëñuma 'icë camina 'ë piti 'inánma 'ain. 'Ëx shimacë camina 'ë 'umpax 'inánma 'ain. ⁴³Amanu nitsi cuanx 'ëx anu 'iti 'aíma 'ain camina 'ëx anu 'iti 'inánma 'ain. Chupañuma 'icë camina 'ë chupa 'inánma 'ain. 'Insíncë

'ianan sipuacé 'ain camina 'ë isi cuanma 'ain. ⁴⁴Cacëxun ca atun 'ë cati 'icën: ¿Uisa nētēn caranuna mixmi 'acēñuma 'ianan shimacé 'ianan amanu nitsi cuancé anu mi 'iti 'aíma 'ain mi 'aquianma 'ain? ¿Uisa nētēn caranuna mixmi chupañuma 'icé mi chupqa 'inanima 'ianan mixmi 'insíncé 'ianan sipuacé 'ain mi isi cuanma 'ain? ⁴⁵Cacëxun cana 'ëx 'Apuira 'ixun acama cati 'ain: 'Ën cana asérabi mitsu cain, 'ën unicama achúshi, uni raíribē sēnénmara 'icēbi, 'aquinquinma camina mitsun 'ëribi 'aquincēma 'ain. ⁴⁶Usaquin 'ën cacëx ca acamax anuxuan xēnibua 'aínbi tēmērati anu cuanti 'icën. Cuancēbē ca 'ën unicamax Nucēn Papa Diosan nētēnu xēnibua 'aínbi 'ëbē 'i cuanti 'icën.

IV. BAMAXBIA JESUCRISTO BAIQUIA BANA (26-28)

Judíos unicamax Jesúsmi 'esénan
(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

26 ¹Uran bana ñuixuntacëxun ca Jesusan aín 'unánmicé unicama ésaquin cacëxa: ²—Camina 'unanin, rabé nētē 'icēbē ca Pascua anun carnero 'ati nētē 'iti 'icën. A nētēn ca unían binun uni itsin 'ë 'inánti 'icën. 'Ináncëxun ca i curúsocēnu bamanun 'ë matásti 'icën. Usaquin ca Jesusan aín 'unánmicé unicama cacëxa. ³Usa 'ain ca judíos sacerdotenēn cushicama 'imainun caniacécé unicama, anua atun cushiira Caifás ax 'icé, a xubunu timéacëxa. ⁴Anu timéax ca —'anuxun caranuna uisoxun Jesús unían 'unánunmaishi biti 'ai —qui ax 'esénancëxa. ⁵'Esénani ca quicancëxa: —Unicamaxma anun rabanan nēeti tsuáquiruía, usa 'ain cananuna anun carnero 'ati nētēn bitima 'ain.

Betanianuxuan xanuxun
Jesúsmi ro tutuca
(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

⁶Betania émanu cuanx ca Jesús Simonan xubunu 'iacëxa. Simón ax ca an aín nami chēquímicé 'insínñu 'aíshbia pëxcúcé uni 'iacëxa. ⁷Anua mesanu pi tsoan ca xanu achúshinēn, anu sanuira 'inínti ro 'aruti ñu bēi uxun a ro cupíra cupí 'icēbi Jesusan maxcá a ron chabócëxa. ⁸Usoia isi ca Jesusan 'unánmicé unicamax a xanumi nishi canancëxa:

—¿Uisati cara ro ñancábi cēñuax?
⁹Anun ñuñuma uni 'aquinti éñē ro 'itsaira curíqui cupí maruti ca 'i axa.
¹⁰Usai canania cuaquin ca Jesusan cacëxa:

—¿Uisati caramina éñē xanu ami nishquin ñuin? Ésoquian 'ë 'acé éñēx ca asábiira 'icën. ¹¹Camabi nētēn camina ñuñuma uni isin. Usa 'aínbi camina mitsun xēnibuquin 'ë istima 'ain. ¹²Bamacé mafnuxun usoquin unin 'ati tanquin ca éñē xanun 'ë ron 'axa. ¹³Asérabi cana mitsu cain, uinuxun cara camabi menuxun 'ën unibunēn 'ën bana, anúan uni Nucēn Papa Diosnan 'iti, a ñuixunia, anuxun ca éñē xanúan ésoquin 'e 'acé éñēribi ñuixunti 'icën, camabi unían 'unánun.

Judasnēan Jesús uni 'inan
(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

¹⁴Usa 'ain ca Jesusan 'unánmicé uni achúshi, Judas Iscariote, ax anua judíos sacerdotenēn cushicama 'icé anu cuancëxa. ¹⁵Cuanxun ca cacëxa:

—¿'Ën Jesús mitsu 'inánun caramina uiti curíqui 'ë 'inánti 'ain? Cacëxun ca atun Judas treinta curíqui 'ináncëxa. ¹⁶'Ináncëxun ca Judasnē, uisaxun carana éñē unicama Jesús bimiti 'ai quixun sináncëxa.

**Jesús bĕtan aín 'unánmicĕ
unicaman ashiquin piia**

(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30;
I Co. 11.23-26)

¹⁷Anun chamiti ñucĕñunma 'acĕ pán
anun piti nĕtĕa 'ain ca aín 'unánmicĕ
unicaman anu cuanxun Jesús ñucáquin
cacĕxa:

—¿Uinuxuinra nun Pascua nĕtĕn a
piti ñu mi mĕñoxunti caramina
cuĕĕnin?

¹⁸Cacĕxun ca Jesusan cacĕxa:

—Ēma 'uri cuantancĕx bĕbaquin
camina 'ĕn mitsu a ñuiquin cacĕ uni a
ĕsoquin cati 'ain: An nu 'unánmicĕ uni
an ca ĕsaquin mi canun nu caxa, Anúan
bamanun 'ĕ bicanti nĕtĕ ca uaxa. Usa
'ain cana min xubunuxun pain 'ĕn
'unánmicĕ unicamabĕtan Pascua nĕtĕn
piti ñu piti 'ain.

¹⁹Usaquin cacĕx cuanxun ca aín
'unánmicĕ unicaman an cacĕsabi oquin
an ñuicĕ xubu mĕraxun anuxun Jesús bĕ
tan piti ñucama mĕñocĕxa.

²⁰Mĕñocĕ 'ain ca Jesús bĕ aín
'unánmicĕ unicama mĕcĕn rabĕ
'imainun rabĕ acamax bĕbaquishcĕbĕ
pinux mesanu bucubuacĕxa. ²¹Bucubu-
xuan abĕtan piia ca Jesusan cacĕxa:

—Asĕrabi cana 'ĕn mitsu cain,
micama achúshinĕn camina axa 'ĕmi
nishcĕ unicama 'ĕ 'inánuxun 'ain.

²²Ēsaquin cacĕxun oi masá nuituquin
ca aín 'unánmicĕ unicama achúshi
achúshinĕn Jesús ñucáquin cacĕxa:

—¿Ēn carana uni mi 'inánti 'ain? ¿Ē
cat?

²³Quia ca Jesusan cacĕxa:

—An 'ĕbĕtan manĕ xampami pán
chabóxun picĕ, an ca 'ĕ uni 'inánti 'icĕn.

²⁴Asĕrabi Nucĕn Papa Diosan bana
cuĕnĕosabi oi cana uni 'inux anuax uá,
'ĕx bamati 'ain. Usa 'aímbi ca an
'atimonuxun binun uni 'ĕ 'inancĕ uni, ax

'uchañuira 'aish uisoquin cara 'ati 'icĕ
usoquin Nucĕn Papa Diosan 'acĕ 'iti
'icĕn. Usai 'itima cupí ax unitima ca
'iacĕxa.

²⁵Quia ca an a binun uni 'inánti Judas
an Jesús ñucáquin cacĕxa:

—¿Ēx carana a 'ain?

Cacĕxun ca Jesusan cacĕxa:

—Ca usa 'icĕn, mixmi quicĕsa.

²⁶Usaquin cacĕxuan aín 'unánmicĕ
unicaman pimainun ca Jesusan pán
biquin Nucĕn Papa Dios —asábi ca
—catancĕxun, pán tucapaxun 'inánquin
atu cacĕxa:

—Ēnĕ ca pit. Mitsúnmi piti pán ĕnĕx
ca 'ĕ 'icĕn.

²⁷Cacĕxun a páncama pian ca Jesusan
uvas baca anu 'arucĕ xampa biquin,
Nucĕn Papa Dios pain —asábi ca
—catancĕxun aín 'unánmicĕ unicama
'inánquin cacĕxa:

—Camaxunbi camina ĕnĕ uvas baca
'ati 'ain. ²⁸Ēn imi 'apati 'ĕx bamacĕ cupí
ca 'aisamaira unix aín 'uchacama
tĕréncĕ 'aish Nucĕn Papa Diosnan 'iti
'icĕn. Ēnĕx ca a 'apati 'ĕx bamati a 'icĕn.
²⁹Ēn cana mitsu cain, ĕsa uvas baca
cana ĕnuxun 'atĕcĕniman. 'Ēn Papan
nĕtĕ anua axa aín unicaman 'Apu 'icĕ,
anuxun cuni cana mitsubĕtan 'atĕcĕnti
'ain.

—Ēn 'unáncĕma ca —quiaxa Pedro a ñui
quiti Jesusan ñuiá bana

(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

³⁰Nucĕn Papa Dios rabi cantatancĕx
ca Jesús bĕ aín 'unánmicĕ unicama
Olivos cacĕ matánu cuancĕxa. ³¹Anu
cuantancĕxun ca Jesusan aín 'unánmicĕ
unicama cacĕxa:

—Unin 'ĕ bicĕbĕ camina mitsux
racuĕti abati tsuáquiti 'ain, Nucĕn Papa
Diosan bana cuĕnĕo ĕsai quicĕsabi oi:
“An carnero bĕríancĕ uni 'ĕn 'acĕbĕ ca
carnerocamax abati tsuáquiti 'icĕn”.

³²Usai 'itancëxmi mitsux cuainsama pain 'ain cana 'ëx pain baísquiquiani Galileanu cuaunti 'ain.

³³Usaía quia ca Pedronën cacëxa:

—Raírinëxa mi ëbiani axa mimi nishcë unicamami racuëti abácëbëbi cana 'ëxëshi mi ëbiani abátima 'ain.

³⁴Quia ca Jesusan cacëxa:

—Asérami cana mi cain, mix camina usai quin, 'ixunbi camina ënë ñantan 'atapa banatisama 'ain, min ësamina 'ë 'unáncëma 'ain quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

³⁵Cacëxun ca Pedronën Jesús cacëxa:

—'ëx mibë bamanuxunbi cana, 'ën cana mi 'unáncëma 'ai quixun uni parántima 'ain.

Ësaquian caia ca raírinënríbi cacëxa.

**Jesúsa Getsemaní naënuax aín
Papabë bana**

(Mr. 14.32-42; Lc. 22. 39-46)

³⁶Olivos cacë matánu cuanbaiti Getsemaní cacë me mëniocë, anu bëbaquin ca Jesusan aín 'unánmicë unicama cacëxa:

—'ëx 'uríax Nucën Papa Diosbë banamainun ca ënu tsóxun 'ë cain.

³⁷Usaquin cabiani Pedro 'imainun Zebedeonën bëchicë rabé, Jacobocëñun Juan, acama buani cuaníbi ca Jesús —uisai carana 'iti 'ai —quixun sinani masá nuituacëxa. ³⁸Usai 'iquin ca acama cacëxa:

—Cana 'aisamaira masá nuitutin. Micamax ca ënu tiqit. 'Aíshbi camina 'ëmi sinani 'uxtima 'ain.

³⁹Cabiani 'urira cuani memi bëúmpucuti racábuquin ca aín Papa Dios cacëxa:

—Papan, mix cuëncëbëtan cana 'ën bërí paë tantima 'ain. Usa 'aínbi cana 'ëx cuëncësa oi 'itima 'ain, mix cuëncësa oíshi cana 'iti 'ain.

⁴⁰Usaquin catancëx cuanquin aín 'unánmicë unicama 'uxcë mëraquin ca bësúnquin Pedro cacëxa:

—¿Uisacatsi caramina 'ëmi sinanima bënëtiishi 'uxan? ⁴¹Mitsux 'ëx cuëncësoi 'iisa taníbi camina asérami usai 'iman. Usa 'ain camina 'uchati rabanan 'uxti téai Nucën Papa Diosbë banati 'ain.

⁴²Usaquin cabiani cuantëcënxun ca Jesusan Nucën Papa Diosbë banatëcënxun ésaquin catëcëancëxa:

—'ën Papa Dios, mixmi 'ën bërí paë tantima cuëncëbëma cana mix cuëncë sabi oi 'iti 'ain.

⁴³Cabëtsini uquinbi ca Pedro, Juan, Jacobo, acamaxa 'uxcënan ténántëcëncëx 'uxcë mëratëcëancëxa. ⁴⁴'Uxcënan ténáncëxa 'uxcë isquin ëbiani cuantëcënxun ca Jesusan usaribiquin aín Papa Dios catëcëancëxa.

⁴⁵Catëcëanx amiribishi utëcënxun ca Pedro, Juan, Santiago, acama cacëxa:

—Asá ca. Bërí camina tantianan 'uxti 'ain. Anúan uni 'uchañucaman binun uni itsin 'ë 'inánti nëtë ca uaxa.

⁴⁶Cuanun ca nirucuatsin. An 'ë unin binun 'inánti uni ca aia.

Jesús bican

(Mr. 14.43-52; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

⁴⁷Jesusan cacëbëbi ca aín 'unánmicë uni achúshi, Judas, ax uacëxa. Abë ca 'itsa uni, manë xëtocë bëanan imaxu tëacë bëi uacëxa. Axa ucëcama ax ca judíos sacerdotenën cushicamabëtan caniacëcë unicamanribi Jesús binun quixun xucë 'iacëxa. ⁴⁸Usa 'ain ca buánquin Judasnën abë 'icë unicama cacëxa:

—'ën bëtsucucaia isquin camina 'unánti 'ain, ax ca Jesús 'icë quixun. 'Unánquin camina a biti 'ain.

⁴⁹Usaquin unicama cacësabi oquin ca anua Jesús 'icë anu bëbaquin Judas Iscariotenën ax pain anu cuanquin ñenu caina 'ain? —caquin Jesús bëtsucucacëxa. ⁵⁰Bëtsucucacëxun ca Jesusan cacëxa:

—¿Mix 'ën 'unáncë uni 'aíshbi caramina uisacatsi 'ë bari uan?

Caia ca abë ucë unicaman Jesús biacëxa. ⁵¹Bicëbëtan ca aín uni achúshinën aín manë xëtocë aín xacánua biquin, judíos sacerdotecaman cushia an ñu mëëxuncë uni mëëquin aín pabí amocüa pabíscacëxa. ⁵²Pabíscaiabi ca Jesusan cacëxa:

—Min manë xëtocë a ca aín xacánu 'arutëcën. Axa manë xëtocën 'acancancë unicama ax ca anúnribi 'acë 'iti 'icën. ⁵³¿Caramina 'unaniman, 'ën cana 'ën Papa aín ángelcama 'ë 'aquinun xunun ñucáquin cati 'ain? 'Ën ñucácëxun ca aín ángelcama uitishi cara 'ë 'aquinun bëríbi xuti 'icën. ⁵⁴An aín ángelcama 'ë 'iémínun xucëbë cana bamatíma 'ain. Usa 'aínbi cana 'ëx aín bana quiásabi oi 'iisa tancë cupí an aín ángelcama xunun caiman.

⁵⁵Usaquin catancëxun ca Jesusan axa anu ucë unicama cacëxa:

—¿Manë xëtocë 'imainun imaxu téacë tuíanx caramina mëcamacë uni 'acësoquin 'ë binux ucan? Camabi nëtën 'ën mitsu nëbétsi tsóxun, anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun bana ñuiabi camina uisa 'ixunbi ësoquin 'ë bicancëma 'ain. ⁵⁶Anuxun 'ë bixunmabimi mitsun bërí 'ë bicë ënëx ca asérabia an Nucën Papa Dios quicë bana uni ñuixuncë unin cuënëo bana quicësabi oi 'ia.

Usoquian atu caia cuabiani ca aín 'unánmicë unicamax Jesús ëbiani abácëxa.

Judíos unin 'apucamanua Jesús buáncan

(Mr. 14.53-65; Lc. 22. 54-55, 63-71;

Jn. 18. 12-14, 19-24)

⁵⁷Usoquin bitancëxun Jesús buánxun ca a unicaman judíos sacerdotenën cushicaman 'apu, Caifás cacë, anua an Moisésnën cuënëo bana 'unáncë

unicamabë caniacëcë unicama timéccë, anu buáncëxa. ⁵⁸Jesúsa buántamainun ca 'uránxun nuibiantancëx Pedro a xubu rapasu me mëníocënu bërúax suntáruca-mabë tsoócëxa, uisa cara oia quixun iscatsi quiax.

⁵⁹Usa 'ain ca judíos sacerdotenën cushicamabë caniacëcë unicama 'imainun camabi judíos unibunën 'apucama anu timéxun, uix caraisa asérabia usai 'iánmabi, cëmëi atúan 'anun Jesúsmi manánti 'icë quixun cuaisa tancëxa.

⁶⁰Cuaisa tancëbëa 'itsa unix cëmëi Jesúsmi manáncëxbi ca 'atima bana anúan 'acánun quixun Jesús 'uchoti 'aíma 'iacëxa. Usaía manáncëbë anu cuanquin ca cëmë uni rabëtan 'apucama cacëxa: ⁶¹—Ënë unix ca quiáxa: 'Ën cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupatanccë xun rabé 'imainun achúshi nëtéinshi amiribishi nitsínruquin 'atëcënti 'ain.

⁶²Usaía quicëbë niruquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apu an Jesús cacëxa:

—¿Mi ñuia quicancëbëtanbi caramina nu uisaquinbi caiman? ¿Uisai qui cara ësai mi ñui quicanin?

⁶³Quixuan cacëxbi ca Jesús quiáma 'icën. Quiamoquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun amiribishi catëcëancëxa:

—Nucën Papa Dios axa bamatimoi tsócë, an cuamainun ca nu ñuixun, ¿mix caramina asérabia aín Bëchicë, Cristo, axa utinu nun caíncë, a 'ain?

⁶⁴Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Minmi 'ë cacë, usa cana 'ëx 'ain. Mitsun camina, uni 'inux anuax uá, 'ë Nucën Papa Dios, cushiira, abë 'Apu 'aish aín mëqueu tsócë isanan 'ëx naí cuin mëucüax utëcënia isnuxun 'ain.

⁶⁵Usai quia cuati xuamairai nishquin aín chupabi tucaquin ca judíos sacerdotenën cushicaman 'apun abë 'icë unicama cacëxa:

—Nucën Papa Diosmi ca 'atimati banaxa. Mitsun camina Nucën Papa Dios ñuia, 'atimati banaia cuacan.

⁶⁶¿Uisa caramina sináncanin?

Cacëxun ca camaxunbi cacëxa:

—Nucën Papa Diosmi ca 'atimati banaxa. Usa 'ain ca bamati 'icën. Axbi ca 'atimati banaxa.

⁶⁷Usai quiquian a 'urama 'icë uni raírinën bëtushucamainun ca raírinënríbi Jesús mēēacëxa. Usoia ca raírinënríbishí bētáshcacëxa. ⁶⁸Bētáshcaquin ca cacëxa:

—Cristo cana 'ai quiax camina quin. Usa 'ixun ca uin cara mi mēēaxa quixun nu cat.

—**Ën cana a uni 'unáncëma 'ai**

—quixuan Pedronën ca

(Mr. 14.66-72; Lc. 22. 56-62;

Jn. 18. 15-18, 25-27)

⁶⁹Usaquian Jesús 'amainun ca Pedro xubu tanáin me mēñocë anu 'iacëxa. Anu 'icë ca xanu an 'apu ñu mēēxuncë ax Pedronu cuanquin: Mixríbi camina Jesús, Galileanu 'icë uni, abë 'ion quixun cacëxa. ⁷⁰Cacëxun ca Pedronën anu 'icëcaman cuanun cacëxa:

—Mixmi a ñui quicë uni a cana 'ën 'unaniman.

⁷¹Usaquin cabianía ëman cuancëbëtan ca xanu itsi, anribia 'apu ñu mēēxuncë, an a 'urama 'icë unicama cacëxa:

—Ënë unix ca Jesús, Nazaretnu 'icë uni, abë 'iixa.

⁷²Cacëxun ca Pedronën amiribishi catëcëancëxa:

—'Ën cana a uni 'unaniman. Nucën Papa Diosan ca 'unania, 'ën mi cacë ënëx ca asérabi 'icën.

⁷³Usaquian cacëa panácëma 'aínshi ca anu 'icë uni raírinën anu cuanquin Pedro cacëxa:

—Mix camina Galileanu 'icë unix banacësari banain. Usa 'aish camina mix Jesús bē nicë uni a 'ain.

⁷⁴Cacëxun ca Pedronën munuma banaquin cacëxa:

—'Ëx cēmēia ca Nucën Papa Diosan 'ë 'atimoti 'icën. An cuamainun cana mitsu cain, 'ën cana a uni 'unaniman.

Usaía quicëbëshi ca 'atapa banacëxa.

⁷⁵Banacëbëtan ca Pedronën ësaquian Jesusan cooncë bana sináncëxa: 'Atapa banatisama 'ain camina min isamina 'ë 'unáncëma 'ai quixun rabé 'imainun achúshi oquin uni paránti 'ain.

Usoquian Jesusan cooncë bana sinani ca Pedro ëman chiquiti masá nuituirai bëunan mēscuti iancëxa.

Pilato Jesús 'ináncan

(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

27 ¹Pëcaracuatsincëbë ca judíos sacerdotenën cushicamabë ampan caniacëcë unicamax timéax Jesús 'acatsi quiax 'ësénancëxa. ²Usai quitancëxun nëaxun ca Poncio Pilato, a nētënu 'icë unicaman cushi, anu buáncëxa.

Usaía Judas bama

(Act 1.18-19)

³Usa 'ain ca Judas, an Jesús uni bimicë, ax Jesús a 'anuxun bicancë isi sinanatëcëancëxa. Sinanabiani anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunu cuanxun ca anu 'icë judíos unibunën cushicama treinta curíquia biixancë a 'inántëcëancëxa. ⁴Inánquin ca cacëxa:

—'Ën cana ñancánbi 'uchañuma 'icëbi a uni mitsu 'inan. Usa 'aish cana 'ëx 'uchañura 'ain.

Cacëxunbi ca cacancëxa:

—A ñu cananuna nun 'unaniman. Ax ca min 'uchabi 'icën, minbi camina mēñoti 'ain.

⁵Usoquian cacancëxun curíquicama anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubunuxun pubiani cuanx ca Judas axbi tētsëqui bamacëxa. ⁶Judasnëan pubian-

cë a curíqui bitsi ca judíos unibunën cushicamax canani quiacëxa:

—Anun uni itsin 'aminun uni cupíocë 'aish ca ënë curíquinëx anu curíqui nancë ñu anu nainsama 'icën.

⁷Usai cananxunbi sinántëcënxun ca a curíquinënbí an me ñütëocë uni aín me maruaxa, a mex isa amanuax ucë uni bamaia anu maínti 'iti 'icë quixun sinánquin. ⁸Bërí nëténribi ca unix a me ñui quia —a mex ca uni 'aminuxun cupíocë curíquinën bíá 'icë —quiax. ^{9,10}Usai ca 'iti 'icë quixuan Nucën Papa Diosan cacësabi oquin ca Jeremíasnën ësaquin cuënëocëxa: “Treinta curíqui judíos unibunëan Jesús atu 'inánun uni itsi 'ináncë, a curíqui bitëcënquin ca anua mapú 'icë me a maruaxa. Usoquin Nucën 'Ibu Diosan 'ë cacësabi oquin cana cuënëoin”.

Jesús a Pilato 'ináncan

(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

¹¹Usoxun ca judíos unima 'aishbi anu 'icë unicaman cushi, Pilato cacë, anu Jesús buáncancëxa. Buania ca Pilatonën cacëxa:

—¿Mix caramina judíos unicaman 'apu 'ain?

Cacëxun ca Jesusan cacëxa:

—Asérabi cana 'ëx a 'ain, minmi cacë, usa.

¹²Judíos sacerdotenën cushicamabëa ampan caniacëcë unicamax Pilatomi manáncëbëbi ca Jesús banama 'icën.

¹³Usafa judíos unibunëx quicëbëtan ca Pilatonën Jesús cacëxa:

—¿Mimia manáncania caramina cuatiman?

¹⁴Cacëxbi banaquinma ca Jesusan a ñuia quicë bana achúshirabi —usama ca —quixun cáma 'icën. Ax banaiama oquin —¿uisa uni cara ënëx 'ic? —quixun sinani ca Pilato ratúacëxa.

Jesús ca bamati 'icë quixuan

Pilatonënríbi ca

(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

¹⁵Anun chamiti ñucëñunma 'acë pán piti nëtëa sënëncëma pain 'ain ca Pilátónën usabi oquin 'acë 'ixun a uni chiquínuan judíos unibunën ñucacë, a sipunua chiquínti sináncëxa. ¹⁶Usa 'ain ca anu sipuacë unicama a achúshi 'iacëxa Barrabás cacë, camabi unían uisa uni cara ax 'icë quixun 'unáncë. ^{17,18}—Nutsi ami nishquin ca judíos unibunën Jesús 'ënu bëaxa —quixun 'unánquin Jesús chiquíntisa tanquin ca Pilatonën judíos unibunën 'apucamaxa timëtia cacëxa:

—¿Mitsux cuëncëbëtan carana ui uni mitsu chiquínxunti 'ain? ¿Carana Barrabás chiquínti 'ain? ¿Carana Jesús, Cristo cacë, a chiquínti 'ain?

¹⁹Pilatoa anuxun uni manania cuati, anu 'ain ca aín xanun achúshi uni xuquin Pilato ësoquin camiacëxa:

—Ënë uni cupí cana masáquin namáan. Ax ca 'uchañuma 'icën. Usa 'ain camina a 'anun uni 'inántima 'ain.

Ësaquian aín xanun camicë banaribi sinánquin ca Pilatonën Jesús chiquíntisa tancëxa.

²⁰Pilátónën —¿ui carana chiquínti 'ai? —quixun ñucacëxbi ca judíos sacerdotenën cushicama 'imainun ampan caniacë cë unicamax anu 'icë judíos unicama timëcamëëocë a tsuquirumi quiacëxa, —Camáxbi cananuna quiti 'ain, Barrabás chiquíanan ca Jesús 'ati 'icën. ²¹Usa 'ain ca Pilatonën —¿ënë uni rabé carana uinu 'icë mitsu chiquínxunti 'ai? —quixun ñucátëcënquin cacëxun —Barrabás camina nu chiquínxunti 'ai —quixun cacëxa. ²²Cacëxun ca Pilatonën cacëxa:

—¿Barrabás chiquíanan Cristo cacë ënë 'ën uisoti caramina cuëñin?

Cacëx ca quicancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matás.

²³Quicania cuaquin ca Pilatonën cacëxa:

—¿Añu ñu 'aisama cara 'ax?

Cacëxbi ca unicama munuma cuëncëni quitëcëancëxa:

—Bamatanun ca i curúsocënu matás.

²⁴Usa 'ain ca mënóisama 'inun sharati unicama tsuáquirumisari 'ia isi, atun ismainunbi, 'umpaxan mëchuaquin ca Pilatonën cacëxa:

—Ënë uníxa bamacëbëbi ca 'ën 'uchama 'icën. Mitsux cuënxun camina 'ati 'ain.

²⁵Cacëxun ca anu 'icë unicaman cacëxa:

—Ca nun 'ucha 'imainun nun rëbúnquicamanaribi 'iti 'icën. ²⁶Quicë bëtan ca Pilatonën Barrabás chiquíanan suntáru rishquimitancëxun i curúsocënu matásnun quixun atu 'inancëxa.

²⁷Usomitancëxuan 'inancëxun ca suntárucaman anua Pilato 'icë xubu mëúa 'icë anu Jesús buáncëxa. Buánxun ca suntárucaman rafri timëacëxa. ²⁸Timëxun ca Jesús ax isa 'apu 'icë quixun 'usánquin aín chupa pëmixun chupa minanën pucucësa a pañumianan ²⁹muxa mañuti otancëxun mañumianan aín mëcën mëqueua tuínun tsati 'inancëxa.

Usoantcëx aín bëmánon rantin puruni tsóbuquin ca 'usánquin cacëxa:

—Judíos unicaman 'apu camina mix 'ain. ³⁰Caía rafirinëx ami tushuquimainun ca rafirinënribi a 'inancë tsati bitëcënxun anun matáxcacëxa. ³¹Usoquin 'usántancë xun ca a pañumicë chupa pëmianan aín chupa pañumitëcëancëxa. Pañumitancë xun ca i curúsocënu matásti buáncëxa.

Jesús i curúsocënu matáscan

(Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

³²Jesús buani cuanquinbi ca suntárunën Cirene cacë ëmanu 'icë uní, Simón cacë, a mëraqin cacëxa:

—Min camina anu Jesús matásti i curúsocë ënë 'iábianti 'ain.

Cacëxun ca a unin buánxuancëxa.

³³Buáncëbëtan Jesús buaunx ca Gólgota cacë menu bëbacancëxa. Gólgota quicë, ax ca mapuxosa qui quicë 'icën.

³⁴Anuxun ca vino mirra mucairacëñun mëscucë a isa xëanun quixun Jesús 'inancëxa. 'Inancëxunbi ca tantancëxun 'aisama tancëxa.

³⁵Usaía 'ia anu matástancëxun ca suntárunën anuaxa Jesús bamanun i curúsocë nitsíancëxa. Nitsíntancëx ca uín cara isa aín chupa bëtsi bëtsi biti 'icë iscatsi quixun ñuratsu pain niqin tantancëx Jesusan chupa mëtíquiacëxa. Usa 'ain ca a Nucën Papa Dios quicë bana uní ñuixuncë uní quiásabi 'iacëxa, ësai quicë: “Ën chupa ca ñuratsu pain niqin tantancëx mëtíquiaxa”. ³⁶Bitancëx anu tsóxun ca unínma Jesús i curúsocënu nampatia quixun bërúancëxa. ³⁷Bërúanquin ca Jesusan maxcá manámi, uisa 'icë cara bamamiaxa quixun cuëñocë bana matásacëxa, ësai quicë: “Ënëx ca Jesús, judíos unibunën 'apu, a 'icën”.

³⁸Jesús 'acësaribi oquian suntárunën i curúsocënu matáscë ca an ñu mëcamacë uní rabé 'iacëxa. Bëtsíxa aín mëqueu 'imainun ca bëtsi Jesusan mëmiu 'iacëxa. ³⁹Usa 'ain ca anua matáscë anun cuanquin a isi tencëti ami 'atimati banaquin, ⁴⁰unicaman Jesús cacëxa:

—Mix camina: 'Ën cana anuxun Nucën Papa Dios rabiti xubu rurupatan-cëxun rabé 'imainun achúshi nëtëinshi amiribishi nitsínruquin 'atëcënti 'ai quiax quian. Usa 'aish ca min cushínbi iët. Mix Nucën Papa Diosan Bëchicë 'aish ca iénux i curúsocënuax 'ibút.

⁴¹Usaribiti ca sacerdotenën cushicamabë an Moisésnën cuëñö bana 'unancë unicama 'imainun fariseo unicama 'imainun ampan caniacëcë

unicama, acamax Jesús ñui 'atimati banai, ami cui ai esai canancëxa: ⁴²—An uni raíri iémicësaribi oi iétibi ca iétima. Ax ca Israel unicaman 'apu 'icë quixúnu nun 'unánun bérí i curúsocënuax 'ibutibi ca 'ibutíma. ⁴³Ax isa aín Bëhichë 'aish Nucën Papa Diosmi catamëtia ca quiaxa. Ax aséribi anun cuëncë 'ixun ca Nucën Papa Diosan bérí iémitsianxa, usa 'aínbi ca iémima.

⁴⁴Usaribi oquin ca aribia i curúsocënu matáscë an ñu mëcamacë uni rabëtan-ribi Jesús 'atimaquin ñuiacëxa.

Jesús bama

(Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

⁴⁵Usa 'ain ca bari xamárucëbëbi me beánquiacëxa. Beánquiac ca rabé 'imainun achúshi hora bari pëquitëcëancëxa. ⁴⁶Usai 'icëbë bari pëquitëcëntishi 'ain ca Jesús munuma cuëncëni quiacëxa: “Elí, Elí, lama sabactani”. Usai quicë bana, ax ca —'ën Papa Dios, 'ën Papa Dios, ¿uisa cupí caramina 'è èan? —quí quicë 'icën. ⁴⁷Usai quia cuëncënia cuati ca anu 'icë unicama raírinëx quiacëxa:

—A unin ca unun quixun Elías cuënia.

⁴⁸Usaía 'icëbë abácuatsini uquin ca anu 'icë uni achúshinën tsatimia xapu rëmencë a bimi baca cachacëmi chabóxun Jesús cucúcaquian xëanun 'amiacëxa. ⁴⁹Usoquian 'inancëbëbi ca raírinëx quiacëxa:

—Mëëxunma ca èn, Elías cara a iémi aia isti.

⁵⁰Usa 'ain ca munuma cuëncëntëcënishi Jesús bamacëxa.

⁵¹Jesús bamacëbë ca Nucën Papa Diosan 'imicëx anuxun a rabiti xubu mëu anun bëpáncë chupa aín manámiucüaxbi shimúqui amo rabé 'inun tuquiacëxa. Usai 'icëbëa me shaíquicëbë ca maparacamaxribi tuquibuacëxa. ⁵²Tuquimainun ca

mapara quiniocë anu uni bamacë mënóccëma axribi turabëacëxa. Turabëcëbë ca anuax Nucën Papa Diosnan 'aisha bama unicamax baísquiacëxa. ⁵³Baísqui nirui anua racan anuax chiquítancëx ca Jesúsba baísquicëbë Jerusalénu cuancëxa. Cuancë ca 'itsa unin anuxun isacëxa.

⁵⁴Me shaíquimainuan usai bëtsi ñuribi 'ia isi ca suntárúnën cushibëtan an unínma Jesús i curúsocënu nanpatia quixun a bërúancë suntárucamaxribi 'aisamaira racuëacëxa. Racuëti ca —ñë unix ca aséribi Diosan Bëhichë 'iaxa —quiac quiacëxa.

⁵⁵Jesús ñu 'axúnuxa Galileanuax abë ucë 'itsa xanúxribi ca anu 'iacëxa, anu 'ixun ca 'ura nixun isacëxa. ⁵⁶Anu ca María Magdalena 'imainun María itsi, Santiago 'imainun Josénën tita, a rabé 'imainun Zebedeonën bëhichënë tita, acama 'iacëxa.

Jesús bamacë mënío ñui quicë bana

(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

⁵⁷A nëtë bari cuabutia bëbaquishcëbë ca 'itsaira ñuñu uni Arimatea ëmanu 'icë, José cacë, ax ami sináncë 'aish, anuaxa Jesús bamacë anu cuancëxa. ⁵⁸Cuantancëx anu cuanxun ca Pilato cacëxa:

—Jesús ca bamaxa, cana buántisa tanin.

Cacëxun ca Pilatonën aín suntáru-cama buántanun 'inánun quixun cacëxa. ⁵⁹Usaquian cacëxun 'inancëxun biquin ca Josénën sávana upí, anun rabúnbian-quin buánxun ⁶⁰anua aín aintsi mënfiota bérí naëcë matá tëmú anu Jesús mënionuxun buáncëxa. Buánxun anu Jesús mëníotancëxun ca taránbian-xun maxax cha anun naëcë quini xëpuacëxa. Usobiani ca cuancëxa.

⁶¹Usoquian Josénën Jesús mëníoia ca María Magdalena 'imainun María itsi an 'urama tsóxun isacëxa.

**Suntárunëan anu Jesús
mëniocë quini bërúan**

⁶²Anun ñu mëëtima nëtën 'ati ñu mënioti nëtë 'inúon ca anun ñu mëëtima nëtën judíos sacerdotecaman cushicamabë fariseo unicama Pilato isi cuancëxa. ⁶³Cuanxun ca cacëxa:

—A cëmë unix ca bamacëma pain 'aish: 'Ëx cana bamaxbi rabé 'imainun achúshi nëtë 'icëbë baísquiti 'ai quiax quiaxa. A bana cananuna sinanin. ⁶⁴Usa 'ain camina anua a racáncë quini, a rabé 'imainun achúshi nëtë inútamainun min suntáru upí oquin mëniomiti 'ain, aín 'unánmicë unicamánma imé uxun isa baísquiata quinuxun bibianquin buania. Buánxun ca unicama paránti 'icën, Jesús isa baísquiata quixun. Usaquian paráncëbë ca bëráma 'acësamaira oquin parántëcëncë unicama 'iti 'icën. Usa 'ain camina a quini upí oquin mëniomiti 'ain. ⁶⁵Quía ca Pilatonën cacëxa:

—Ënu ca 'ën suntárucama 'icën. A buánxun camina mitsun cuëncësa oquin a quini upí oquin mëniomitancë xun bërúanmiti 'ain.

⁶⁶Usaquian cacëx cuanxun ca anu Jesús racáncë quini anun xëpúcë maxax cha a unían xëocaia iscatsi quixun 'unántiocëxa. Usotancëxun ca an bërúanan quixun suntáru raíri anu ëancëxa.

Jesús baísquia

(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)

28 ¹Anun ñu mëëtima nëtë ñantabuonxa pëcaracëma 'aínshi ca María Magdalena 'imainun María itsi anu Jesús mëniocë isi cuantëcëancëxa. ²Cuanxa bëbacëbëbi ca mecama cushíinra shaíquiácëxa. Shaíquicëbëtan ca ángelnën Nucën 'Ibu Diosan xucëx uquin, anúan anu Jesús 'icë quini xëpúcë maxax cha taranacëxa.

Usotancëx ca anu tsóbuacëxa. ³A ángelnëx ca caná mëritia iscësa 'ianan aín chupa uxuira uxu 'iacëxa, matsi uxuira iscësaribi 'iacëxa. ⁴Usa 'icë isi ca anu 'icë suntárucamax 'aisamaira racuëti bërëi bamacësa 'iacëxa. ⁵Usaría suntárucamax racuëmainun ca ángelnën xanu rabé cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. Cana 'unanin, mitsun camina Jesús, a i curúsocënu matásëxancë, a barin. ⁶Ax ca ënua 'icën. Axa quicësabi oi ca baísquiata. Anua unin racáënxancë ca isi ut. ⁷Istancëx bënëtiishi cuanxun camina aín 'unánmicë unicama ësaquin cati 'ain: Jesús ca bamaxbi baísquiata. Ax pain ca Galilea menu cuania. Mitsúnribi camina anu cuantancëxun anuxun a isti 'ain. Ësaquin mitsu canux cana ënu 'ain.

⁸Usaquian ángelnën cacëxun, asérabi ca Jesús anuma 'icë quixun istancëx ca quinuax chiquíquiiani racuëtibi cuëenquiiani aín 'unánmicë unicama ñiixuni abáquiiani cuancëxa. ⁹Bain abáquiiani cuanquinbi ca Jesús aia isacëxa. A isia ratutia ca Jesusan —¿caramina ain? —cacëxa. Cacëx a tanáin rantin puruni tsóbuquin ca Jesús tamëëquin rabiácëxa. ¹⁰Rabicëxun ca Jesusan cacëxa:

—Racuëaxma ca 'it. Cuanxun camina Galileanua cuanun 'ën xucëantu cati 'ain. Anuxun ca 'ë isti 'icën.

Suntárucaman judíos unicama ca

¹¹Jesús isbiania, a xanu rabëtax aín 'unánmicë unicama cai cuantamainun ca an anu Jesús mëniocë me bërúancë suntárucama raírinën Jerusalénu cuanxun judíos sacerdotenën cushicamanu cuanxun atúan iscë ángel 'imainun Jesús 'aíma 'icë, acama ñiuiquin cacëxa. ¹²Usoquian cacëx ca 'apucamax uni caniacëcëcamabë bananux timéacëxa. Timéax acamaxbi

banauquin ca uisoti cara quixun sináncancëxa. Sinani canantancëxun ca suntárucama 'itsaira curíqui 'inánquin cacëxa: ¹³—Mitsun camina “nuxnu 'uxan ca imé, aín 'unánmicë unicaman bibianquin Jesús buánxa” quixun paránquin unicama cati 'ain.

¹⁴Usoquinmi cacëxuan unicaman chaniocëbëtan mitsun 'apun cuacëbë cananuna nux abë banati 'ain. Nux abë banacëbë camina mitsux uisaríma asábi 'iti 'ain.

¹⁵Usoquian judíos unibunën 'apucaman cacëx ca suntárucamax curíqui bibiani atúan cacësabi oquin unicama parani cuancëxa. Atúan usoquin cá cupí ca bërí nëténribi judíos unicama usai quia.

**Jesusan aín 'unánmicë
unicama ashiquin cá bana**

(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)

¹⁶Angelnën cacësabi oi cuanxúan xanucaman cacëx ca Jesusan 'unánmicë uni męcën rabé 'imainun achúshi, acamax Galileanu 'icë matá me anu

cuancëxa, anu cuanúan Jesusan cacë anu. ¹⁷Cuanxun anua mëraxun ca cuëenquin —ënëx ca asérabi Nucën 'Ibu Jesús 'icë —quixun sinánquin rabiacëxa, raírinëan —asérabi ca Nucën 'Ibu Jesús 'icë —quixun sináncëbëtanmabi. ¹⁸Usoquian rabiçëxun ca Jesusan a rapasu cuanquin atu cacëxa:

—'Ën Papa Diosan ca naínuxun 'anan menuxunribi añu ñu carana 'aisa tani a 'ëx cuëencësa oquin 'anun aín cushi 'ë 'inánxa. ¹⁹Usa 'ain camina mitsun camabi menu cuanquin anu 'icë unicama 'ëmi catamënun sinánmiti 'ain. Usoquin sinánmiquin camina, ëmi ca catamëtia quixun 'unántioquin 'ën Papa Diosmi sinani, 'ëmiribi sinánan aín Bëru Ñunshin Upími sinania, nashimiti 'ain. ²⁰Nashimianan camina 'ën mitsu ñuixuncë banacama 'unánmiquin a banacama quicësabi oquin 'anun quixun atu 'unánmiti 'ain. Usauquin 'aquin camina 'unánti 'ain, 'ëx cana camabi nëtën usaquin 'acë 'ën unicamabë 'ain, 'ëx utëcënti nëtë sënëntamainun. Ashi.